

II-Festi Tagħna

SENA 2006

GHADD NRU. 30

*“Is-sigill ta’
l-apostolat tiegħi
huwa intom stess
fil-Mulej.”*

1 Kor 1:26

*Programm u Tagħrif
migbur
mill-Kumitat Festi Esternei
Corpus Domini
u l-Martirju
ta’ l-Appostlu Missierna
San Pawl
iċċelebrati
fil-Kolleġġjata
ta’ San Pawl
Rabat - Malta*

Qoxra:

L-isfera Barokka ta’ l-Arcikonfraternitā tas-Santissimu Sagrament li toħroġ fil-proċessjoni ta’ Corpus Domini, xogħol l-angentier Troisi 1754.

Werrej

Kumitat Festi Esternei

Corpus Domini u San Pawl	2
Messaġġ mill-President	3
Il-Kelma ta’ l-Arcipriet	4
Editorjal	5
San Pawl – Xbiehat Popolari fis-Santi	5
Il-Vara Titulari ta’ San Pawl fir-Rabat u l-Iskultur Tagħha	9
L-Istatua Titulari ta’ San Pawl tar-Rabat: Il-Hajja ta’ San Pawl Ill ustrata fil-Libsa Tieghu	17
Niltaqghu ma’ Mons. Ĝwann Azzopardi	23
Djarju 2005 – Il-Każin San Pawl Banda Konti Ruġġieru fl-2005	27
Films fil-Pjazza tar-Rabat u fil-Madwar	33
Iż-Żgħażagh Rabtin Pawlini u I-Festi Tagħna – Sena Ohra ta’ Hidma	37
It-Tkabbir ta’ Pjazza tal-Parroċċa	41
L-Ewkaristija f’Hajti u f’Hidmieti	47
Programm tal-Festa Solenni ta’ Corpus Domini 2006	49
Festa f’gieh il-Martirju ta’ l-Appostlu Missierna San Pawl	51
Doctor Gentium	55
‘Schola Cantorum’ – Parroċċa San Pawl – Rabat Malta	59
Il-Fundaturi tas-Socjetà San Pawl Banda Konti Ruġġieru	63
Sehem l-Abbatini tal-Kolleġġjata fil-Festa	65
Id-Devozzjoni lejn il-Kuncizzjoni fil-Knisja Kolleġġjata ta’ San Pawl tar-Rabat	66
Il-Mużew Wignacourt ifakkars il-25 anniversarju mill-ftuh tieghu – Programm ta’ Attivitajiet	70
Bhal-Lum	73
Xoghlijiet ta’ Restawr u Opri Ġodda fil-Proto-Parroċċa Tagħna 2005/2006	74
Xoghlijiet ta’ Restawr u Opri Ġodda mill-Kumitat Festi Esternei Corpus Domini u San Pawl 2005/2006	76
Nifirħu Lil	78
Aktar minn Elf Ruh Jattendu ghall-Beer Festival fir-Rabat – Malta	79
Il-web-site tal-Festi Principali tar-Rabat	81
Radju Pawlin 97.2 FM – Rabat – Skeda 2006	83
In Memoriam	84

Design & Printing: Bestprint Co. Ltd., Qrendi

**B'qima lejn l-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu**

Kumitat Festi Esterri *Corpus Domini u San Pawl* A.D. 1963

President Emeritu

Pio Scerri

President Onorarju

Paul Borg

Arċipriet

Kan. Louis Suban

President

Frans Borg

Viči-President

Raymond Borg

Segretarju

John Azzopardi

Assistent Segretarju

Jean Paul Mangani

Kaxxier

Lawrence Bugeja

Assistent Kaxxier

Jason Azzopardi

Membri

Glenn Sammut

Christian Galea

Patrick Mifsud

Stephen Borg

Louis Borg

Jesmond Borg

Charles Scerri

Membri Onorarji

John Bugeja

Pawla Borg

Gużi Scerri

Kan. Mikiel Attard

Tonio Fenech

Martin Zahra

Prokuraturi

Kan. Dek. Carmelo Cefai (Corpus)

Rev. Arċipriet (San Pawl)

Delegat tal-Kapitlu

Mons. Ģwann Azzopardi

Delegat tas-Soċjetà**San Pawl Banda Konti Ruggieru**

Joseph M. Azzopardi

Delegat Kamra tan-Nar San Pawl

Joseph Scerri

Rappreżentant Żgħażagh**Rabtin Pawlini**

Arthur Magri

Awdituri

Frans Fenech

Paul Vella

Manuel Sapiano

Bord Editorjali**Il-Festi Tagħna**

Emanuel Borg

Frans Borg

Raymond Borg

Christopher Bugeja

Aristarco Cefai

Jean-Paul Mangani

Pio Scerri

Henry Tanti

Proof Reading

Mons. Ģwann Azzopardi

Frans Borg

Messagg mill-President

Frans Borg

Kumitat Festi Esterni Corpus Domini u San Pawl

Għeżeż Membri u Pawlini Rabtin

Iż-żmien itir u ma jistenna lil hadd, il-festi reġghu magħna. Ghaddejna minn hafna ġrajjiet kemm sbieħ u ohrajn mhux daqstant sbieħ. Minn dawn ta' l-ahhar kellna dawk li ma stajniex nevitawhom, bhal mard, eċċ., u ohrajn li bi ffit tal-paċenzja u rieda tajba minn kulħadd stajna evitajniehom.

Veru li ma tistax taqbel dejjem u f'kollo, imma f'kull Soċjetà hemm il-bżonn tal-ftehim, jekk mhux minn kulħadd almenu mill-maġgoranzatal-membri. Kulħaddhuwa validu, sakemm wieħed huwa responsabbi ta' dak li jgħid jew jagħmel. Żbalji dejjem isiru, min ma jagħmel xejn ma jiżbaljax.

Mill-attivitajiet li nagħmlu kultant immorru tajjeb u kultant le, hemm bżonn li nisimgħu xi jkollu xi jgħid haddieħor u mhux nghaddsu rasna biex tghaddi tagħna, sakemm dan il-haddieħor ikollu f'mohħu u f'qalbu l-ġid tal-festa tagħna.

Wasalna fl-ahhar stadji li ngorru mill-kullegġ għall-maħżeen. Għandna bżonn l-ghajnuna ta' kulħadd meta nsejhulkom.

Hemm bżonn lin-nikkoordinaw l-attivitajiet tagħna u taż-żgħażaq biex ma nfixklux lil-xulxin. Beda x-xogħol fuq il-bradelli ta' l-appostli għal min ikun irid jagħti daqqa ta'

id. Saru wkoll *racks* ghall-brazzi tal-pilandri u ġew issortjati biex is-sena d-dieħla jiġu msewwija u miżbugha.

Sar id-disinn tal-pedestall ta' l-istatwa tal-Qtugh ir-Ras u l-ewwel stima kienet ta' Lm6,000 mingħajr l-iskultura. Digħi kellna benefattur li tana Lm500 għal dan il-pedestall. Kull min irid jikkontribwixxi jista' javviċċina lil xi uffiċċjal tal-kumitat.

Wara d-diadema ta' San Pawl, iż-żgħażaq hadu l-inizjattiva biex ihallsu r-restawr ta' l-istatwa, kif ukoll għal sett ta' antarjoli tal-ħaddid għal Triq Santa Rita. Grazzi minn qalbna u nwiegħduhom is-sostenn tagħna.

Minn qalbi grazzi lill-Grupp tan-Nar, il-Kummissjonijiet tal-Lejla Maltija, tal-Ktieb tal-Festa, tar-Radju Pawlin, Ģbir ta' l-Arbular u lill-*helpers* tagħna, li huma hafna.

Grazzi mill-qalb lill-Kažin San Pawl Banda Konti Ruġġieru tas-sehem tagħhom fil-festi tagħna, kif ukoll lill-Arcipriet u l-Kleru tal-parroċċa.

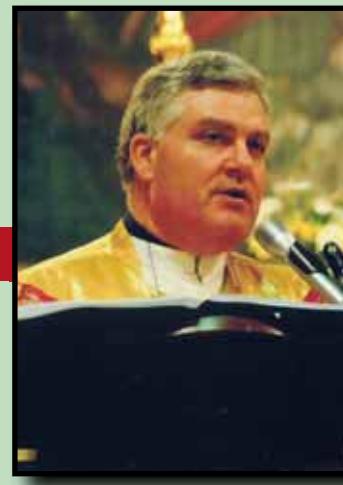
Grazzi kbira lill-benefatturi tagħna.

Nawgura l-festa t-tajba lill-Pawlini Rabtin kollha.

Il-Kelma ta' l-Arcipriet

Kan. Louis Suban

Alla Huwa Mħabba

Għal darb'ohra reġa' wasal żmien il-festi tar-Rabtin. Kemm inhossni kburi u kuntent li l-festi tagħna huma f'gieh l-Ewkaristija Mqaddsa u l-Appostlu Missierna San Pawl. Il-festi Nsara jeżistu biex dawk li jemmnu jiltaqgħu flimkien, jiġiċċalizzaw bejniethom u jifirħu filwaqt li jiċċelebraw xi aspett jew iehor tat-twemmin tagħhom.

Fil-każ tagħna, l-Ewkaristija hija l-festa principali u fiha niċċelebraw il-qofol tal-fidi Kattolika. Il-Papa preżenti, Benedittu XVI għadu kemm ippubblika l-ewwel Ittra Enciklikat tiegħi intitilata *Deus Charistas Est* (Alla Huwa Mħabba) u ma jistax jonqos li f'din l-ittra jħares lejn l-Ewkaristija Mqaddsa bħala l-ogħla forma ta' mħabba fejn Sidna Gesù Kristu jagħti lilu nnifsu b'imħabba lejna u jistedinna biex ahna nagħmlu l-istess bejnietna *l-Ewkaristija sseħibna ma' Ĝesù fl-att ta' għotja shiħa ta' mħabba*. Il-Misteru tal-Ġisem u d-Demm Imqaddes ta' Kristu jistedinna biex ahna wkoll insiru ikel ghall-oħrajn billi niddisponu rwieħha għas-servizz tagħhom.

Għalhekk, din il-festa tagħna għandha twassalna li naħftru 'l dawk li għamlulna d-deni, nghinu 'l dawk li huma fil-bżonn u niddefndu 'l min hu dghajnej. Bħalma

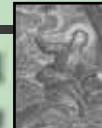
Ġesù jpoġġi lilu nnifsu għas-servizz tagħna, hekk ukoll il-komunità ta' dawk li jimxu warajh iridu jkunu ta' servizz għall-oħrajn.

Mill-banda l-ohra, il-figura kbira ta' l-appostlu missierna li kien l-ewwel wieħed li kiteb dwar l-Ewkaristija Mqaddsa fl-Ewwel Ittra lill-Korintin, għandha theggixna biex niftakru fl-għeruq insara ta' pajjiżna u niskopru mill-ġdid dawk il-valuri li minn dejjem kienu s-sinsla tas-Socjetà tagħna.

L-Ewkaristija hija s-sinjal (Sagreement) ta' l-akbar imħabba u għandha tispirana biex nghixu ahjar il-valur taż-żwieġ Nisrani fid-dawl tas-sagħrifċċju ta' Kristu fuq is-Salib. Bħalma Kristu ta' hajtu għall-Knisja, jgħidilna San Pawl, hekk ukoll ir-raġel irid jagħti hajtu għall-martu.

Il-fedeltà u s-sens ta' sagħrifċċju huma ż-żewġ pilastri ta' din il-kwalità ta' mħabba li tibqa' għal dejjem. Hemm valuri oħrajn bħalma huma l-onestà u l-irġulija li wkoll jħorġu mir-rispett lejn xulxin u li jgħinuna ngħixu fil-paċi u f'komunjon bejnietna.

Jiena nawgura li din is-sena wkoll, filwaqt li San Pawl jgħaddi mit-toroq tagħna jfakkarna f'dawn il-valuri li minn dejjem kienu għal qalbna r-Rabtin.

Editorjal

Meta jghaddi ż-żmien u l-festi jkunu ghaddew issib li dan il-ktejeb biss jibqa' bhala tifkira dejjiema ta' dak li nkunu għaddejna minnu. Għalhekk il-Kumitat Festi Esterni ta' Corpus Domini u San Pawl kien ewljeni fil-hsieb tiegħu li jibda sa mill-1977 jiġi pubblika dan il-programm flimkien ma' tagħrif dwar il-festi, l-armar, in-nar, il-Kollegġjata u l-Każin San Pawl. Ippruvajna matul iż-żmien li nhallu dokumentazzjoni storika kif ukoll ta' tradizzjoni popolari fuq dak kollu li jmiss mal-parroċċa tar-Rabat. Illum meta wieħed iqal leb dawn il-kotba li jghoddu mad-29 wieħed żgur japprezzza l-hafna xogħol li sar minn numru kbir ta' nies biex illum nistgħu nghidu dan.

Illum qed nipproduċu ktieb imdaqqas mimli ritratti hafna minnhom bil-kultur bi prezentazzjoni li tolqot l-ghajnejn. Dan lilna jagħmilna kburin li nistgħu b'sodisfazzjon nħidu li hrīgna ta' rġiel kemm mal-qarrejja kif ukoll ma' dawk li ta' kull sena jirreklamaw f'dan il-ktieb. Uhud minn dawn ta' l-ahħar ilhom għal snin twal issa ifittxu li jkollhom reklam f'dan il-ktieb ghax jemmnu li barra li jkunu qed jiegħi dan ix-xi haġa tant tajba tibqa' ghall-ġid ukoll tar-Rabat.

Barra minn dan il-festi tagħna illum igawdi wkoll mis-servizz tal-website u tar-Radju Pawlin li jkomplu jgħaqqu l-komunità tar-Rabtin Pawlini mxerrda mad-dinja kollha specjalment fejn jiġi tgħidha hafna emigrantijiet Rabtin. Ma rridux ninsew

li barra dawk li jiġu ta' kull sena ghall-festa jeżistu ohrajn li minhabba xi ragħuni jew ohra ma jistgħux jipparteċipaw b'mod dirett. B'dawn is-servizzi ta' kwalità nistgħu niffaċilitaw dan.

Matul din l-ahħar sena kompla l-hafna xogħol volontarju biex jitraqa l-mahżeen u jissewwa xi armar filwaqt li l-grupp tan-nar reġa' għal darb'ohra pprepara programm mill-aqwa. Għal dan l-ghan ittellghu attivitajiet ta' ġġib ta' fondi bhal ikliet, *barbecues* ecc. Is-sajf li ghadda kellna wkoll fostna ż-żara ta' grupp kbir ta' Germaniżi mill-Bavaria u flimkien organizzajna *Octoberfest*. Dawn l-okkażjonijiet kienu success dovut għal hafna xogħol li twettaq minn tant żgħażaq, irġiel u nisa ta' kull età li hadu hsieb jarmaw, isajru, inaddfu ecc. Benefatturi ohrajn ipprovdew dak li kien meħtieg biex jittaffew l-ispejjeż. Fuq dan kollu taqraw aktar f'dan il-ktieb.

Inħoss però li minbarra li nawgħuraw lil xulxin il-festi t-tajba nahseb li wasal il-mument ukoll li nibdew minn issa naħsbu kif l-ahjar li niċċelebraw l-1950 sena mill-miġja ta' San Pawl fostna fl-2010. Min jiftakar iċ-ċentinarju ta' l-1960 jaf kemm ta' qabilna rnexxielhom jiċċelebraw bil-kbir. Nemmen li ahna kapaci wkoll nagħmlu l-istess però ma rridux inhallu ghall-ahħar. Filwaqt li nirringrażżjaw lil kull minn ta seħmu speċjalment fil-produzzjoni ta' dan il-ktieb minn qalbna nixtiequ l-festi t-tajba lil kulhadd!

San Pawl *Xbiehat Popolari fis-Santi*

Ma' l-iżvilupp ta' l-istampar bdiet u mxiet id-drawwa li jiġu stampati xbiehat ta' qaddisin li whud minnhom kisbu propriu l-popolarità tagħhom bit-tqassim ta' l-istess santi. Fost l-aktar sugħetti popolari fil-qasam tas-santi stampati hemm bla dubju il-Madonna taħt id-diversi titli tagħha u Sidna Ĝesu' fi stadiji differenti f'hajtu speċjalment fl-immaġini tiegħu msallab. Imbagħad hemm diversi qaddisin li hafna drabi minhabba li ġew iddikjarati bhala protetturi ta' diversi kundizzjonijiet fil-hajja saru aktar popolari minn ohrajn. Fost dawn hemm Sant'Antnin, Santa Lucija, Santa Rita, San Ġużepp ta' Copertino, San Rajmondu Nonnati, Sant'Anna u San Ģwakkin u San Ġużepp. San Pawl ukoll igawdi popolarità f'dan il-qasam iżda ghall-kolleżżjonisti tas-santi joffri sfida akbar sabiex wieħed isib numru ta' santi differenti.

Is-santi li hafna drabi nsibuhom fil-qies klassiku tagħhom ta' 6cm bi 11-il centimetru bdew jiġu stampati fl-Italja. Dan jista' jkun dovut ghall-fatt li l-kapitali ta' dan il-pajjiż għadha sal-lum iċ-ċentru tal-Knisja Kattolika. F'dawn is-santi li qed nipproduċu minn kollezzjoni privata nistgħu nieħdu idea ta' l-ikonografija differenti ta' San Pawl kif insibuha fl-istess santi, li taqt'a għal xi eccezzjonijiet, instabu kollha f'Malta. Uhud minn dawn is-santi nsibu li jfakkru b'kitba fuq in-naha ta' wara ordinazzjonijiet ta' saċċerdot u patrijet Maltin jew talbiet ohra b'invokazzjonijiet favur is-sliem u l-ġid ta' Malta pajjiżna. Dan minħabba l-fatt li l-Appostlu Missierna San Pawl hu wkoll il-qaddis protettur ta' Malta.

Diffiċli ferm inkunu nafu d-data ta' meta ġew stampati dawn is-santi. Hafna drabi fuq wara nsibu biss id-data ta' l-imprimatur tat-talba stampata flimkien mal-firma tad-dinjitarju ekkleżjastiku li jkun approva l-istess talba. Però dan ma jfissirx li s-santa tkun ġiet stampata f'dik id-data. Madakollu l-kwalità ta' l-istampar tas-santa nnifisha jaġhti hjiel ta' meta bejn wieħed u iehor origina.

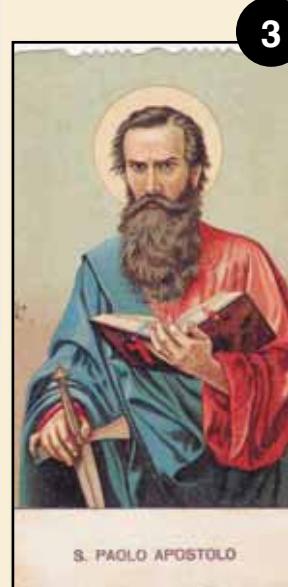
Madankollu wieħed ma jistax ma jitpaxxiex bil-ġmiel ta' whud minnhom u ma jaffaxxinax ruhu mid-differenzi f'dik li hi ikonografija, it-tipa ta' stampar u d-dekorazzjonijiet li jdawru dawn l-immagini.

Dawn huma wħud mis-santi li qed nirreferu għalihom:

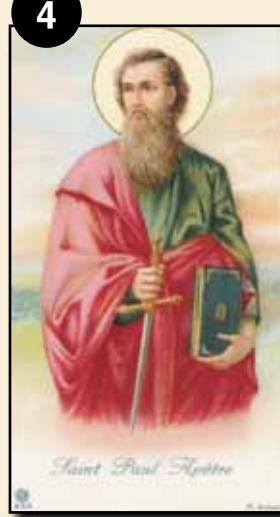
- L-ewwel santa tmur lura għal nofs is-seklu tmintax. Hija fil-fatt inciżjoni li turi lil San Pawl f'mument ta' talb bil-ktieb u s-sejf li huma sinonimi kważi fis-santi u l-immagini kollha. Xogħol ta' Car Van Merlen.**
- Santa stampata fl-Italja.**
- Santa stampata bil-kultur. San Pawl jidher f'immagini popolari hafna. It-talba fuq wara hi miktuba bit-Taljan.**
- Santa Franċiża b'immagini bil-kultur xogħol ta' P. Suisse.**
- Santa Taljana. Immagini popolari wkoll f'Malta. It-talba fuq wara ġġib id-data ta' l-1898.**
- Santa ċejkna stampata b'żewġ kuluri biss. Fl-isfond fil-bogħod tidher il-Bażilika ta' San Paolo fuor le Mure f'Ruma. Din hi santa li tikkomemora l-25 sna mill-ordinazzjoni ta' Dun Karm Bezzina, Birkirkara 1947.**
- Santa Taljana li turi pittura popolari xogħol ta' Fra Bartolomeo. Tfakkar fuq wara l-ordinazzjoni ta' P. Mikiel Galea SJ f'Turin fl-1943.**

2

3

4

5

6

7

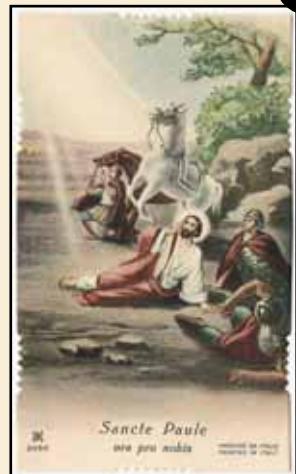

8

9

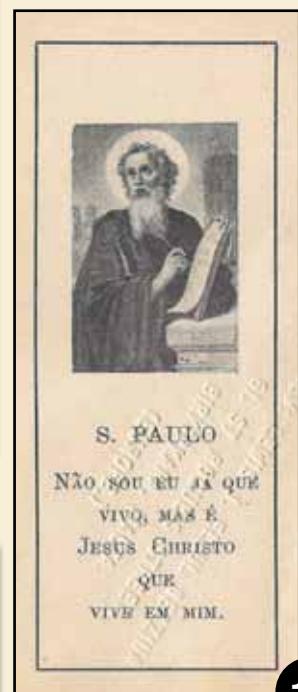
10

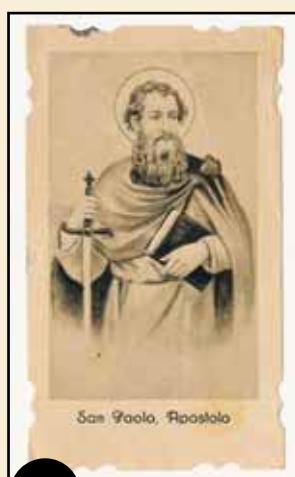
11

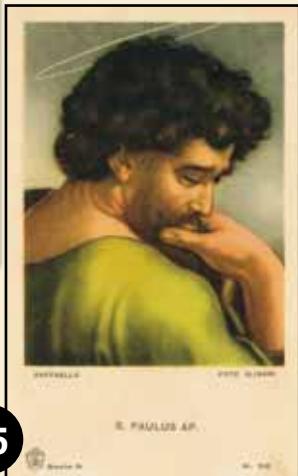
12

13

14

15

8. Santa oħra Taljana li turi dettall minn mill-pittura deskritta f'numru 7. Ritratt ta' Alinari.
9. Santa Belġjana bil-kultur li turi lil San Pawl f'qaghda mhux tas-soltu jżomm skroll f'idejh. Hija stil art Nuoveau u ġgib id-data ta' l-1927.
10. Santa li turi l-konverżjoni ta' San Pawl stampata fl-Italja. Fuq wara fiha stampata talba bit-Taljan li ġgib id-data ta' l-1938.
11. Santa li tixbah dik numru 5 li iżda turi lil San Pawl bil-kultur u warajh il-bażilika tal-Vatikan. Fuq wara stampata talba bit-Taljan bid-data ta' l-1916.
12. Fost wahda mill-aktar santi interessanti u rari. Fuq wara bid-data ta' l-1903, stampata bil-kultur u turi lil San Pawl fil-pożizzjoni li għamlu Melkjourre Gafà fuq xtajta. Fuq wara tiegħu jidher il-ġifen waqt in-Nawfraqju. Kurjuż il-fatt li din hi santa Taljana u t-talba fuq wara ma tirreferi mkien għal Malta iżda titlob lil San Pawl biex jgħin lilna il-bnedmin fil-perikli u d-diffikultajiet li niltaqgħu magħhom fil-hajja.
13. Santa Franciża f'forma ta' bookmark. Hija stampata b'kultur wieħed.
14. Stampata f'Milan b'kultur wieħed u tixbah hafna lil numri 5 u 11.
15. Detall bil-kultur tal-pittura ta' Raffaello li tħalli l-Madonna u Santa Cecilia fost ohrajn. San Pawl jidher qed jahseb. Din is-santa tikkommemora l-ordinazzjoni ta' Fr. J. Orr SJ f'Ruma 1944.
16. Santa bil-kultur tixbaħ lil numri 5, 11 u 14 stampata fl-Italja.

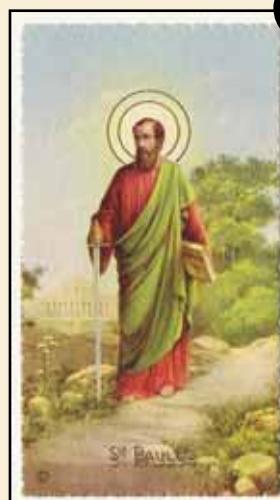

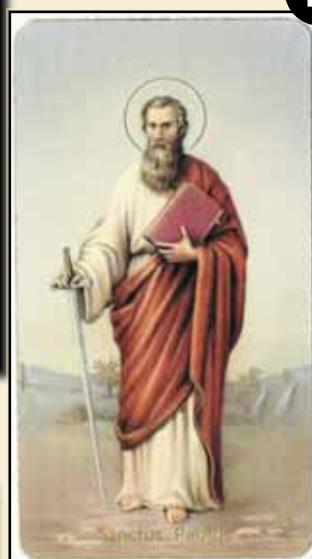
16

17

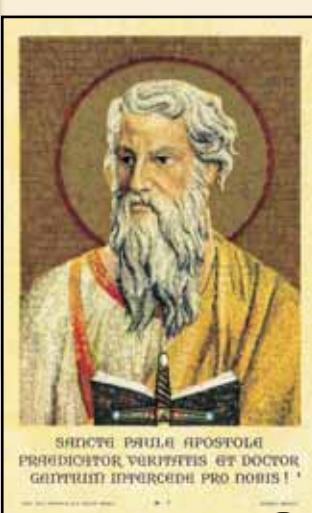
18

19

20

21

17. Santa Taljana bil-kultur li turi lil San Pawl quddiem bini Ruman iż-żifra ZF. Fuq wara tikkommemora l-ordinazzjoni ta' Fr. Mario Scerri MSSP fl-1960.
18. Stampata fl-Italja wkoll u turi lil San Pawl quddiem il-Bażilika ta' San Paolo, Ruma. Fuq wara tikkommemoral-istess avveniment bħal dik numru 17.
19. Santa Taljana oħralit turil lil San Pawl quddiem tliet nixxieghat ta' ilma, probabbilament jirreferu għat-Tre Fontane f'Ruma. Fuq wara tikkommemora l-ordinazzjoni ta' Dun Lawrenz Sciberras fl-1973.
20. Din is-santa turi wkoll lil San Pawl quddiem il-Bażilika ta' San Pawl f'Ruma. Fuq wara tfakkarr il-ġublew tal-fidda tal-Kan. Amabile Camilleri fl-1959.
21. L-ahhar santa turi lil San Pawl tal-mužajk li jinsab fl-Abbazija annessa mal-Bażilika ta' San Pawl fejn jinsabu l-fdali jiet tiegħu sal-lum. Fuq wara tfakkarr l-ordinazzjoni ta' Dun Karm Curmi f'Ruma 1984.

Lejla Maltija 2006

Fuq iz-Zuntier tal-Parroċċa

II-Ġimgħa 23 u s-Sibt 24 ta' Ĝunju

Ikon hemm kantanti popolari
u ikel tradizzjonali Malti
**Ser jintwerew il-logħob
tal-'world Cup' fuq 'big screen'.**

D'u b'xejn

Il-Vara Titulari ta' San Pawl fir-Rabat u l-Iskultur Tagħha

Kitba ta' Dr John Debono

Fl-1977 Dun ġwann Azzopardi kiteb li kien sab xi faxxikli b'tagħrif ta' l-ewwel kontijiet tal-fratellanza ta' San Pawl imwaqqfa ġewwa r-Rabat nhar l-1 ta' Ġunju 1767.¹ L-ewwel faxxiklu li jkɔpri s-snin bejn l-1 ta' Ġunju 1767 sal-25 ta' Settembru 1774 jgħin lill-istudjuži jifhmu xi ftit ahjar dwar il-bidu ta' din l-istatwa titulari.²

L-istatwa x-aktarx ġiet ordnata meta l-iskultur Giovanni Caruana rċieva l-ewwel pagament ta' 20 skud nhar it-18 ta' Frar 1770, milli jidher hlas bil-quddiem kif kien isehħ f'obbligazzjonijiet ta' din ix-xorta f'dawk iż-żeminijiet.³ Ftit ġranet wara, nhar is-7 ta' Marzu, sar pagament iehor lil Caruana ta' 30 skud, aktarx ukoll skond il-ftehim dwar il-kumplament tal-hlasijiet. Dan jghinna naħsbu li x-xogħol beda miexi ġmielu. F'data ohra li ma hix spċifikata Caruana rċieva 30 skud iehor.⁴ Gara li bejn Marzu u d-19 ta' Mejju 1771 u bejn l-Għid tas-sena 1773 u s-16 ta' April 1774 il-fratellanza ordnat żewġ kopji tal-kuntratt ta' l-obbligazzjoni li għalihom hallsu 4 tarri kull darba.⁵ Dan seta' kien effett ta' xi nuqqas ta' qbil bejn il-partijiet involuti, il-prokuraturi tal-fratellanza u l-iskultur, fuq ix-xogħol ta' l-iskultura u l-hlasijiet tagħha.

L-istatwa ta' San Pawl

Fi Frar 1770 kien sar l-ewwel pagament,⁶ iż-żda l-fratellanza kienet għadha mingħajr l-istatwa ta' San Pawl sa erba' snin u seba' xħur wara, jiġifieri sa Settembru 1774. Ċertament li f'dan it-tul ta' żmien saru diversi laqgħat biex tinstab xi forma ta' soluzzjoni bejn il-partijiet, ghax għalkemm l-istatwa kienet lesta, din ma ntghoġbitx artistikament.

Nhar il-25 ta' Settembru 1774 Dun Saverio Salvaloco u Gio. Paolo Allegritto, bhala deputati tal-konfraternitā ta' San Pawl, u l-Iskultur Giovanni Caruana qablu li joqogħdu għall-istima li jagħmlu

l-periti esperti magħżula minnhom stess biex jiffissaw il-prezz tax-xogħol mittum.⁷ Cosmano Scolaro,⁸ għan-nom ta' Caruana, u Antonio Fabri,⁹ għan-nom tal-konfraternitā, aċċettaw li jaslu ghall-istima mitluba dwar il-valur tax-xogħol u l-injam użat fl-istatwa ta' San Pawl Apostlu. Il-prokuraturi tal-konfraternitā aċċettaw li jħallsu mill-ewwel lil Caruana s-somma skond l-istima ta' l-esperti u dan mingħajr ma jirrikorru għal xi stima ohra. Il-partijiet stqarrew li dan il-ftehim qiegħed isir ghax inqalghu xi differenzi fuq il-perfezzjonament artistiku ta' l-istatwa.

Nhar l-istess jum tal-25 ta' Settembru ż-żewġ esperti magħżula Scolaro u Fabri marru personalment fil-hanut ta' Caruana ġewwa l-Furjana biex flimkien jistħaw ix-xogħol skond il-ftehim.¹⁰ Fil-preżenza tal-partijiet innifishom l-esperti l-injam ta' l-istatwa u l-iskultura tagħha għall-prezz ta' 75 skud. Skond il-kontijiet tal-fratellanza, Caruana iż-żda rċieva 80 skud b'kollo, 5 skudi differenza mill-istima ta' l-esperti, forsi ta' xi

xogħol iehor ordnat jew minħabba d-dewmien biex thallas.¹¹

Fil-ftehim dwar il-ħatra ta' l-esperti ma sareb ebda referenza għall-kuntratt fejn Caruana kien ġie mqabbad jiskolpixxi l-istatwa.¹² X-aktarx fihi jissemma l-gholi ta' l-istatwa ta' San Pawl, il-pożizzjoni, il-bixra esterna, il-mudell, il-kwalità ta' l-injam użat, il-prezz tax-xogħol lest, kemm irċieva l-iskultura bil-quddiem, f'kemm żmien kellu jintem ix-xogħol, iż-żebgha, l-induratura u tagħrif iehor relevanti bhal forsi xi referenza għall-istatwa ta' San Pawl tal-Belt.¹³ Il-prezz finalment mitlub kien jaqtina x'nifħmu jekk Caruana kellux jahdem il-pedestall, il-bradella jew xi partijiet ohra. L-istima ta' l-esperti tkopri biss l-iskultura ta' l-istatwa. Jekk inqabblu xogħlijiet simili ta' l-istess

Ritratt ta' l-istatwa qabel ma sar l-isgraffjar u l-pedestall tal-lum. Il-pedestall originali kien fih ukoll 4 angli.

żmien insibu li l-Iskultur Vincenzo Dimech (1744-1803)¹⁴ fis-snin 1773-1774 thallas is-somma ta' 60 skud ta' statwa li tirrappreżenta lill-Madonna tar-Rużarju mingħajr pedestall u żebha ghall-parroċċa ta' Hal Balzan.¹⁵ Fis-sena 1778 Giuseppe Scolaro, li flok ħuh Cosimo, aċċetta li jiskolpixxi statwa ta' l-injam ta' l-Appostlu Sant'Andrija flimkien ma' pedestall u bradella rċieva 120 skud.¹⁶ Mill-banda l-ohra, fl-1758, l-Iskultur Andrea Imbrogli irċieva s-somma ta' 140 skud talli skolpixxa biss l-istatwa li tirrappreżenta lil Santa Katerina ghall-parroċċa taż-Żejtun.¹⁷ Dawn l-eżempji juruna li ghall-ammont li thallas Caruana ġadhem biss l-istatwa.

Mill-ewwel faxxiklu tal-kontijiet (1767-1774) tal-Fratellanza ta' San Pawl nistgħu nghidu li Caruana kien thallas ta' xogħlu kollu.¹⁸ Wisq probabbli li l-faxxiklu ta' wara dan, li jkopri snin 1775-1787 (li huwa mitluf), seta' jaġhtina hjiel dwar min kien l-imghallem li hadem il-pedestall u l-bradella u kemm swew.¹⁹ Dan il-pedestall hu dak li ttella' mill-foss fl-1974 u li tqiegħed ghall-wiri fil-Mużeu Wignacourt.²⁰

Xi xogħlijiet oħra ta' Caruana

Għalkemm Caruana mhux xi skultur magħruf hu kien jaħdem sew fl-injam kif ukoll fil-ġebla Maltija. Fit-3 ta' Dicembru 1756 id-Duttur fit-teologija Dun Francesco Xuereb mill-Furjana ftiehem miegħu biex fi żmien 8 xħur jiskolpixxi statwa fil-ġebla magħrufa bhala l'Accademia tirrappreżenta lis-Santissimu Salvatur ghall-knisja tal-Mellieha ghall-prezz ta' 5 skudi.²¹ Din riedet tkun għolja 5 palmi u fil-kwalità u forma bhal dik magħmula minnu stess ghall-kunvent tal-Kapuccini gewwa Ghawdex. Xuereb intrabat li jagħti lil Caruana, fil-hanut tiegħu gewwa l-Furjana, fi żmien xahrejn mid-data ta' dan il-ftiehim, il-ġebla neċċesarja b'għoli 5 palmi, b'wisgħha minn 2 palmi u nofs sa 3 palmi u nofs u bi hxuna ta' palm u nofs. Caruana ma kienx jibqa' obbligat li jwettaq din l-obbligazzjoni jekk din il-ġebla ma tingħatalux fi żmien miftiehem. Mal-kunsinjal tal-ġebla Xuereb kelli jħallas 2 skudi

Statwa tal-ġeble ta' San Mikiel Arkanglu li tinsab fil-Belt, xogħol l-istess skultur.

lil Caruana bhala kapparra, rifondibbli f'każ li l-istatwa ma tingħoġbox, ghalkemm ma jithallasx tal-ġebla. L-ispejjeż tat-trasport ta' l-istatwa, ta' Caruana nnifs u ta' l-ikel tal-jiem kemm idum fil-knisja tal-Mellieha biex iwahhal l-istatwa f'posta kienu kollha għal Xuereb.

Xogħol iehor li wettaq Caruana kien meta nhar il-15 ta' Lulju 1757 iż-żejjew deputati kummissarji, Gioacchino Delicata u Pasquale Cachia, f'isimhom u f'isem il-Konfraternitā ta' San Mikiel Arkanglu, imwaqqfa fil-knisja Kollegġjata ta' San Pawl, fil-Belt ftieħmu miegħu biex jiskolpixxi fil-ġebla statwa ta' San Mikiel fuq pedestall bil-panew mzejjen bil-weraq fil-gwariċjun.²² Dan ix-xogħol kelli jitwettaq taht id-direzzjoni ta' Francesco Zahra.²³ L-istatwa riedet titpoġġa fil-bini li kien għadu kif tlesta vicin il-knisja ta' Sant'Ursula gewwa l-Belt. Għal dan ix-xogħol il-kummissarji aċċettaw li jħallsu 25 skud, nofshom meta nofs ix-xogħol ikun lest u l-kumplament meta jintemm kollox. Huma qablu wkoll li jekk l-istatwa togħiġibhom kienu lesti

li jaġtuh 5 skudi oħra.²⁴ Dawn huma biss żewġ xogħlijiet dokumentati milli ġew imwettqa minn Giovanni Caruana.

Xi tagħrif fuq Scolaro u Fabri

Fit-tielet kwart tas-seklu tmintax minn barra Giovanni Caruana, Cosimo Scolaro u Antonio Fabri nsibu skulturi oħra bhall-ahwa Francesco u Vincenzo Dimech, Giuseppe Scolaro hu Cosimo, Felice Zahra, Giovanni Fabri u oħrajn.

Cosimo Scolaro, bin Michele u Franciscita, kien l-iż-ġiġie wieħed fost ħdax-il wild.²⁵ Meta twieled nhar it-13 ta' Lulju 1736 ingħata l-ismijiet ta' Ignatius, Joannes u Cosmus fil-magħmudija.²⁶ Meta kelli madwar 23 sena, nhar it-30 ta' April 1759, iż-żejjewġ fil-parroċċa ta' l-Isla lil Theresa Grech bint Giuseppe u Clara.²⁷

Cosimo tħalleml u akkwista s-sengħha ta' skultur mingħand ħuh il-kbir Giuseppe. L-ahwa Scolaro hadmu kemm għal rashom kif ukoll flimkien. Fl-

1769 dawn l-ahwa rċevew is-somma ta' 75 skud dovuti tax-xogħol ta' skultura ta' pulptu ghall-knisja parrokkjali ta' Hal Tarxien.²⁸ F'April 1783 Cosimo ġie mqabbad biex jiskolpixxi ghall-prezz ta' 40 skud il-gwarniċjun ta' l-arta iddedikat lil Santa Luċija fil-knisja ta' San Publju ġewwa l-Furjana.²⁹ Fl-1765 flimkien ma' Pietro Borg u l-ahwa Francesco u Vincenzo Dimech hadmu xogħol ta' skultura fuq il-bastiment navalni *San Zaccaria* ta' l-Ordni ta' San Ģwann.³⁰ Dawn huma biss ftit eżempji tax-xogħol li twettqu minnu.

Antonio Fabri, bin Lorenzo u Angele, jidher li twieled lejn is-sena 1740.³¹ Nhar it-2 ta' Lulju 1759 iżżewwieg fil-knisja ta' San Duminku ġewwa r-Rabat lil Francesca Camilleri bint il-mejjet Giuseppe u Maria.³² Huwa miet fl-10 ta' Lulju 1807 fl-età ta' madwar 67 sena u ġie midfun fil-knisja Ta' Ĝiezu ġewwa r-Rabat.³³

Antonio kien ġej minn familja ta' skulturi li orīginaw fil-Birgu u li kienet tmur lura ta' l-inqas sa mill-ahħar snin tas-seklu sbatax. Fost xi xogħlijiet li ġie mqabbad insibu li fl-1 ta' Frar 1762 Gio. Maria Galea, bhala l-prokuratur tal-knisja ddedikata lill-Madonna ta' l-Isperanza, li kienet għadha kif inbniet fil-Mosta,³⁴ ftiehem ma' Antonio biex jiskolpixxi l-faċċata '1 fuq mill-bibien, il-kaptelli u l-kantunieri skond id-disinn.³⁵ Dan ix-xogħol ried jitlesta sa l-ahħar ta' Awissu ghall-prezz ta' 27 skud 6 tarì u li minnhom Antonio riceva 15 skud 3 tarì bil-quddiem.

Xogħol iehor importanti li hadem Antonio kien fil-knisja tad-Dumnikani ġewwa r-Rabat. Fit-13 ta' Mejju 1764 il-prokuraturi tal-Konfraternità tar-Rużarju ta' din il-knisja ftieħmu mieghu biex jiskolpixxi l-arta iddedikat lill-Madonna skond disinn li kien uriehom b'tibdil żgħir.³⁶ Flok l-arzell fiz-żewġ niċċeċ kċu jagħmel żewġ puttini, wieħed kull naħa u flok ornament ta' fuq il-kwadru kċu jiskolpixxi żewġ puttini ohra b'kura fuqhom. Il-gwarniċjun tal-kwadru kċu jiġi skolpit bħal dak li kien hemm madwar il-kwadru tal-kor. Fabri kċu jagħmel ukoll żewġ twieqi bħal dawk eżistenti fin-navi. Fl-ahħarnett fl-arta iddedikat lill-Madonna skond disinn li kien uriehom b'tibdil żgħir. Hu aċċetta li jithallax 4 tarì kull ġurnata li jkun fuq ix-xogħol u li din is-somma mbagħad titnaqqas mid-90 skud miftehma.³⁷ Kellhom jitnaqqsu wkoll l-ispejjeż meħtieġa għat-

trasport ta' l-ghodda u fallakki biex hu jkun jista' jarma l-pontijiet meħtieġa. Fabri kċu jirċievi l-kumplament tas-somma, 85 skud, f'ammonti ta' 25 skud kull sena ghall-perjodu ta' tliet snin li jibdew jgħoddu minn meta jtemm ix-xogħol.

Milli jidher sas-sena 1772 il-kampnari tal-knisja parrokkjali ta' Hal Lija kien jonqoshom xi xogħol.³⁸ Nhar l-20 ta' Mejju 1772 Antonio Fabri ftiehem mal-prokuratur, Dun Giuseppe Gilestri, biex iġib fi tmiemu x-xogħol digħi mibdi fiż-żewġ kampnari tal-knisja skond id-disinn u konformi mal-parti lesta tax-xellug.³⁹ Hu kċu jillestieħ sas-6 ta' Awissu ta' wara ghall-prezz ta' 40 skud li minnhom irċieva 10 skudi bil-quddiem. Il-kumplament tal-flus kċu jithallas f'ammonti ta' 2 skudi 6 tarì kull ġimħa ta' xogħol, bl-ahħar pagament fit-tmiem.

Lejn l-ahħar għoxrin sena tas-seklu tmintax in-naħha tal-kor tal-Katidral ġiet irrangata u miksi ja bl-irham.⁴⁰ Qabel ma nbeda x-xogħol Antonio Fabri ġie mqabbad biex ihejji mudell ta' l-injam tal-post.

Fis-16 ta' Awissu 1779 Mastru Albino Grech mill-Belt stima l-injam u x-xogħol ta' Fabri għal 30 skud.⁴¹

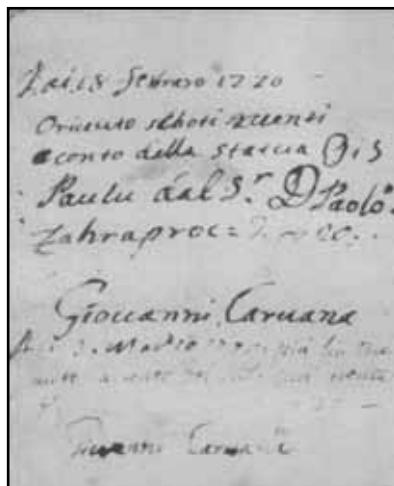
Xi kultant l-iskulturi ma kinux jiffissaw prezzijiet ghax-xogħol li jkun ġie ordnat għandhom mill-prokuraturi u xi drabi ohra ma kienx jintla haq ftehim ahħari fuq il-prezz finali. F'dawn il-każijiet il-partijiet kienu jappuntaw skulturi ohra bhala esperti biex jiffissaw il-prezz huma. Hekk ġara meta fl-1788 intemmet l-iskultura fuq l-arta iddedikat lill-Madonna tal-

Konsolazzjoni fil-knisja parrokkjali ta' Haż-Żebbuġ.⁴² Il-partijiet hatru skulturi ohra biex jaslu ghall-prezz xieraq. Fid-19 ta' Mejju Felice Zahra għan-nom ta' Fabri u Giovanni Fabri għan-nom tal-Prokuratur Pietro Xerri stħaw ix-xogħol għal 223 skud.⁴³ Dawn l-eżempji jagħtuna hjiex tax-xogħol li Fabri kien jahdem kemm fil-ġebla kif ukoll f'materjali iehor.⁴⁴

Tagħrif bijografiku fuq Giovanni Caruana u l-familja tiegħu

Fil-25 ta' Ottubru 1739 Giovanni, bin Andrea Caruana u l-mejta Maria mis-subborg tal-Furjana, iżżewwieg lil Rosa, bint Giuseppe Micallef u Maria mill-istess subborġ⁴⁵ u li kellha 17-il sena.⁴⁶

Minn dan iż-żwieġ Giovanni u Rosa kellhom ta' l-inqas disa' ulied li nghataw dawn l-ismijiet fil-magħmudija: Andreas, Joseph, Felix (21 ta' April 1741);⁴⁷ Maria, Catharina, Beatrix (26 ta' Novembru

Waħda mill-irċevuti ta' l-iskultur.

1742); Petrus, Paulus, Marchus, Antonius (31 ta' Jannar 1745); Fabritius, Theodorus (4 ta' Ġunju 1748); Carolus, Marianus, Antonius, Aloysius, Nicolaus (11 ta' Settembru 1751);⁴⁸ Joseph, Julius, Marcus, Antonius, Calcedonius (15 ta' Novembru 1753); Julius, Publius, Calcedonius, Liberatus (20 ta' Jannar 1757); Thomas, Salvator, Liberatus (26 ta' Settembru 1759) u Georgius, Vincentius, Moyses, Emanuel (18 ta' Novembru 1763).⁴⁹ Joseph, l-ewwel wild tal-familja Caruana, miet nhar il-15 ta' Awissu 1741 fl-età ta' erba' xhur.⁵⁰

Skond l-i>Status Animarum tal-parrocċċa ta' San Pawl ġewwa l-Belt il-familja Caruana mhux dejjem insibuha mniżzla fl-istess kwartier tas-subborg tal-Furjana. Hekk per eżempju bejn is-snini 1748 u 1751 insibuha fil-Quartiere Settimo detto delle Loggie;⁵¹ fl-1752 insibuha fil-Quartiere Quinto detto delle Loggie⁵² u fis-snini 1753 u 1756 fil-Quartiere Sesto della Croce.⁵³ Milli jidher f'xi snin ta' bejn 1757 u 1774 il-familja ta' Giovanni ma baqgħetx tħix fil-parrocċċa ta' San Pawl iżda fil-parrocċċa ta' San Duminku ġewwa l-Belt stess.⁵⁴ Ĝara li bejn is-snini 1775-1783 il-familja Caruana reġgħet marret fil-parrocċċa ta' San Pawl u kienet tħix fis-subborg tal-Furjana fil-Quartiere Ottavo delle Loggie.⁵⁵

Aktarxi li l-ahħar snin ta' hajjithom Giovanni u martu Rosa għaddewhom fil-parrocċċa ta' San Duminku. Giovanni miet qrib il-21 ta' Mejju 1809.⁵⁶ Rosa, armla ta' Giovanni, mietet nhar l-1 ta' Frar fl-1818 fl-età ta' 95 sena u ndifnet fil-kunvent tal-Kapucċini ġewwa l-Furjana subborg tal-Belt Valletta.⁵⁷

Konklużjoni

Barra l-istatwa titulari ta' San Pawl ġol-Belt li kienet inhadmet minn Melchiorre Gafà (1635-67) fl-1659⁵⁸ insibu li sa nofs is-seklu tmintax il-parrocċċi ta' San Ĝorġ ġo Hal Qormi u ta' San Nikola fis-Siggiewi digħi kellhom il-vari titulari tagħhom mahduma mill-Iskultur Malti Pietru Felici.⁵⁹ Ftit wara, fl-1758, insibu l-istatwa ta' Santa Katerina taż-Żejtun skolpita minn Andrea Imbrogli.⁶⁰ Id-drawwa kompliet tixtered ghax prokuraturi ta' knejjes parrokkjali oħra Maltin bdew jordnaw statwa tal-qaddis/a patrun, skolpita fl-injam, biex hekk tkun tista' toħroġ proċċeċċionalment nhar il-festa titulari u tikber id-devozzjoni lejh/a. Dan ifisser li dik ta' San Pawl tar-Rabat kienet waħda mill-ewlenin ordnati għal dan l-għan.

¹ Ġ. Azzopardi, 'L-Istatwa ta' San Pawl', fi *Il-Festi Tagħna 1977*, Rabat, Malta, 1977, mhux paġnat.

² A(rkivju) K(atidral) M(dina), C(urja) E(piscopalis M(elitensis), MS. Conti 163: Conto che rende il Signor Don Paolo Zahra come procuratore della Veneranda Confraternita

di Sacco sotto titolo di San Paolo Apostolo eretta nella Santa Chiesa Parrocchiale di San Paolo fuor le mura della Città Notabile dal primo Guigno 1767 sino li 25 Settembre 1774.

³ Dan il-hlas u ta' wara saru mill-prokuratur stess Dun Paolo Zahra: *ibid.*, f.63^v. Hawn ta' min isemmi wkoll il-hlas ta' 7 tarri ghall-kiri ta' kaless li wassal lill-prokuratur biex jiffirma l-kuntratt ta' l-obbligazzjoni ta' l-iskultur Caruana: *ibid.*, f. 32^v.

⁴ Dan il-hlas sar minn Dun Felice Portelli: *ibid.*, f. 63^v.

⁵ *Ibid.*, f. 33.

⁶ Ara nota 3.

⁷ A(rkivju) N(utarili) V(alletta), Nut(ar) F. Camenzuli, R 128/14 (1774-1776), ff. 62^v-63^v (1774-1775). Il-kuntratt oriġinali jinsab *idem.*, MS. 656/14, ff. 44-44^v. Ara Dok 1.

⁸ Għal aktar tagħrif fuq Scolaro, ara J. Debono, 'Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha', f'*Leħen il-Parroċċa Hal Luqa*, nr. 366 (Lulju-Awissu 2005), 4-10.

⁹ Għal aktar tagħrif fuq Fabri, ara *id.*, 'L-Istatwa tal-Madonna tar-Rużarju fis-Sannat u l-iskultur tagħha,' *Il-Mument*, 24 ta' Lulju 2005 u aktar 'l-isfel.

¹⁰ ANV, Nut. F. Camenzuli, R 128/14 (1774-76) ff. 63^v-64^v (1774-1775). Il-kuntratt oriġinali jinsab *idem.*, MS. 656/14, f. 44^v. Ara Dok. 2.

¹¹ AKM, CEM, MS. Conti 163, ff. 35, 63^v u 65.

¹² F'obbligazzjonijiet ta' natura sagra, qabel il-ftehim, il-prokuraturi tal-konfraternità jew tal-parrocċċa stess kienu jippreżentaw rikors lill-awtoritajiet ekklesjastici ghall-approvazzjoni ta' l-Isqof. Tghid din id-darba ma sarx?

¹³ Hekk ġara fl-1842 meta l-prokuraturi tal-parrocċċa ta' Hal Safi ordnaw l-istatwa ta' San Pawl għand l-iskultur Alessandro Farrugia: ANV, Nut. M. Troisi Menville, R 460/61 (Jannar 1842 - Frar 1843), ff. 465^v-468^v (1842), 4 ta' Ottubru 1842. Għal aktar tagħrif fuq il-hidma ta' l-iskultur Farrugia, ara J. Debono, 'L-Istatwa Titulari ta' Hal Tarxien u l-Iskultur Tagħha', f'*Tarxien Hargħa Specjal tal-Festa 2006*. Ara wkoll nota 55.

¹⁴ Għal aktar tagħrif dwaru, ara J. Debono, 'L-Istatwa tal-Madonna tal-Karmnu ta' l-1781 u ta' l-Anġlu Kustodju u l-Iskulturi Tagħom', fil-Festi Solenni Madonna tal-Karmnu Belt Valletta –2006.

¹⁵ ANV, Nut. A. Zerafa, R 509/43, ff. 528^v-530, datat id-9 ta' Dicembru 1773. Għal aktar dettalji, ara Debono, 'L-Istatwa tal-Madonna tar-Rużarju.'

¹⁶ Ara nota 8.

¹⁷ Għal aktar dettalji, ara J. Debono, 'Il-Vara Titulari taż-Żejtun u l-iskultur tagħha', *It-Torċa*, 15 ta' Mejju 2005.

¹⁸ AKM, CEM, MS. Conti 163.

¹⁹ Azzopardi.

²⁰ Għal aktar tagħrif, ara *ibid.*

²¹ ANV, Nut. C.P. Camilleri, R 133/12, ff. 310^v-311^v.

²² ANV, Nut. F. Alfano, R 15/21 (1755-1757), ff. 504-505 (1756-1757).

²³ Zahra kien wieħed mill-ahjar pitturi Maltin tas-seklu tmintax. Għal aktar tagħrif fuqu, ara l-artikli fi *Francesco Zahra (1710-1773)*, ed. J. Azzopardi, Malta 1986.

²⁴ Fit-30 ta' Awissu 1757 Caruana rċieva 30 skud: ANV, Nut. F. Alfano, R 15/21 (1755-1757), f. 504 (1756-1757), kuntratt marginali.

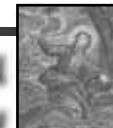
²⁵ Ara nota 8.

²⁶ A(rkivju) P(arrokkjali) B(ormla), *Liber Baptizatorum*, vol. 5 (1724-1743), f. 173^v.

²⁷ A(rkivju) P(arrokkjali) I(sla), *Libro Matrimoni*, vol. ii (1715-1773), pp. 514-515.

²⁸ ANV, Nut. F. Glison, R 296/1, ff. 481-481^v, datat id-9 ta' Frar 1769.

²⁹ ANV, Nut. G. A. Vella, R 472/36, ff. 494-495.

- ³⁰ B(ibljoteka) N(azzjonali) V(alletta), Arkivju ta' l-Ordni ta' San ġwann 1873, Conti della cassa della Congregazione delle Navi 1755-1768, f. 426^v.
- ³¹ Nafu li kellu sitt hutu ohra li kollha tħammdu fil-parroċċa ta' San Pawl gewwa r-Rabat. Dawn kien Eugenia Francesca (25 ta' Jannar 1744), Anna Maria (24 ta' Frar 1748), Gaetanus (25 ta' Ottubru 1750), Maria (27 ta' Marzu 1752), Joseph (2 ta' Ġunju 1755) u Palma (27 ta' Novembru 1758): A(rkivju) P(arrokkjali) M(dina), Liber Baptizatorum, vol. iv (1716-1751), ff. 337, 388 u 423 rispettivament; vol. v (1752-1775), f. 6 u 55 rispettivament u vol. vi (1776-1803), f. 146. Nixtieq nırriġazzja lil Monsinjur ġwann Azzopardi ta' din l-informazzjoni. Minn tiftix li għamilt gewwa l-parroċċi tal-Birgu u ta' Bormla ma nstab xejn fuq it-tweliż ta' Antonio.
- ³² APM, Liber Martimonii, vol. iv (1723-1774), p. 394. Nhar is-17 ta' Ġunju 1759 saret il-kitba taż-żwieg. Maria, omm Francesca, iddotat lil bintha b'terz ta' għalqa fl-inħawi tal-Buskett magħrufa ta' Sabbat. Antonio, l-gharūs, jie mwiegħed 87 skud 6 tarì li parti minnhom 40 skud hekk kif jiżżewwieg u l-kumplament meta jkun jixtieqhom. Huwa rċieva żewġ legati taż-żwieg li kien jikkonsistu fi 15 u 10 oncie rispettivament. Maria weghdet ukoll b'kemm jisew 150 skud f'oġġetti bhal hwejjeg, deheb u fidda. Min-naha l-ohra, Lorenzo, missier Antonio, weghdu li jaġtih 100 skud mill-proprietà ta' zижuh Dun Carmine Fabri meta dan imut. Antonio wieghed li jaġhti lill-gharusa s-somma ta' 51 skud jekk imut qabilha. Din is-somma tkun mill-qligħ li kien jista' jkollu mix-xogħol: ANV, Nut. S. Vitale, R 485/19, ff. 922-927.
- ³³ APM, Liber Defunctionum, vol. v (1801-1809), f. 68.
- ³⁴ E.B. Vella u ohrajn, *Storja tal-Mosta*, Malta 1972, 96-100.
- ³⁵ ANV, Nut. S. Vitale, R 485/22, ff. 582^v-583^v.
- ³⁶ *Ibid.*, R 485/25, ff. 842-844. Nhar id-29 ta' Mejju l-patrijiet Dumnikani rratifikaw u approvaw il-kuntratt li sar bil-kundizzjoni li ma' l-iskultura ta' fuq l-artist kċċu jiżid kapitell skond id-disinn u jekk dan ma jogħġobhomx kċċu jsir mill-ġdid minn skultur iehor a spejjeż ta' Fabri. Din il-kundizzjoni kienet tħodd għal kull kull skultura li ma kinitx issir skond id-disinn: *ibid.*, ff. 844-845.
- ³⁷ Fl-10 ta' Novembru 1764 Fabri rċieva 42 skud bhala parti mill-hlas: *ibid.*, f. 842^v, kuntratt marġinali. Fis-16 ta' Marzu 1765 reġa' rċieva s-somma ta' 40 skud 2 tarì: *ibid.*, f. 842, kuntratt marġinali.
- ³⁸ Għal aktar tagħrif fuq il-kampnari, ara V. Borg, 'Il-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija sa Jum il-Konsagrazzjoni Tagħha', f'*Il-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija*, ed. V. Borg, Malta 1982, 66-8. Ara wkoll, A. Zammit, 'Il-Knisja ta' Hal Lija u l-Arkitekt Tagħha', *ibid.*, 111.
- ³⁹ ANV, Nut. M. Agius, R 8/19, ff. 255^v-256.
- ⁴⁰ Għal aktar tagħrif, ara V. Borg, 'Christian Heritage and Malta Stone', f'*Cathedral and Diocesan Museums: Cross Roads of Faith and Culture*, ed. V. Borg, Malta 1995, 104.
- ⁴¹ ANV, Nut. G. Magri, R 327/12, ff. 679-679^v.
- ⁴² S. Ciappara, *Storia del Zebbug u sua Parrocchia*, Malta 1882, 64. Għal aktar xogħliljet ta' Fabri f'din il-knisja, ara L. Vella, *Storja ta' Haż-Żebbug*, ed. L. Cachia, Malta 1986, 61, 63 u 66-7.
- ⁴³ ANV, Nut. G. Bonavita, R 64/8, ff. 974^v-975.
- ⁴⁴ Debono, 'L-Istatwa tal-Madonna tar-Rużarju fis-Sannat'.
- ⁴⁵ A(rkivju) P(arrokkjali San) P(awl) V(alletta), Liber Coniugatorum, vol. vii (1731-1748), f. 129^v. Giovanni aktara li kellu madwar 23 sena meta żżewwieg.
- ⁴⁶ Skond l-iStatus Animarum tas-sena 1739 il-familja Micallef kienet tabita gewwa l-kwartier magħruf Quartiere Settimo detto delle Loggie u kienet tikkonsisti f'Giuseppe ta' 61 sena, martu Maria ta' 44 sena u tliet uliedhom Rosa ta' 17-il sena, Teresa ta' 9 snin u Salvadore ta' sentejn: *ibid.*, Status Animarum (1734-1743), f. 363.
- ⁴⁷ *Ibid.*, Liber Baptizatorum, vol. viii (1727-1742), f. 375^v.
- ⁴⁸ *Ibid.*, Liber Baptizatorum, vol. ix (1742-1753), ff. 15, 70, 151 u 228^v rispettivament.
- ⁴⁹ *Ibid.*, Liber Baptizatorum, vol. x (1753-1766), pp. 8, 166, 318 u 573 rispettivament.
- ⁵⁰ *Ibid.*, Liber Mortuorum, vol. vi (1730-1744), f. 251. Jista' jaġhti l-każi li xi ohrajn kien mietu wkoll.
- ⁵¹ *Ibid.*, Status Animarum (1744-1753), ff. 334^v, 404^v, 474 u 545.
- ⁵² *Ibid.*, f. 618^v.
- ⁵³ *Ibid.*, f. 692^v u Status Animarum (1754-1763), ff. 53 u 198.
- ⁵⁴ F'dawn is-snin il-familja Caruana donna ma tibqax tagħmel parti mis-subborg tal-Furjana u għalhekk ma tidhix fl-iStatus Animarum ta' San Pawl. Nhar l-10 ta' Frar 1768 Paolo Caruana, it-tifel ta' Giovanni u Rosa, iżżewwieg lil Theresa Cumbo fiċ-ċertifikat jghid li kien qiegħed jgħix fil-parroċċa ta' Porto Salvo: *ibid.*, Liber Coniugatorum, vol. ix (1767-1779), p. 62.
- ⁵⁵ *Ibid.*, Status Animarum (1774-1783), ff. 151, 403^v, 483^v, 565^v, 643, 716 u 792^v. Bi żball fis-snin 1781, 1782 u 1783 il-kappillan qaleb il-kunjom Caruana għal Cremona: *ibid.*, ff. 643, 716 u 792^v.
- ⁵⁶ L-indiċi tal-mejtin (Morti Indice 1787-1830) juri li Joannes Caruana jinsab imniżżeq f'paġna 86 tal-Liber Mortuorum, volum viii, iżda għal xi raġuni mhux imniżżeq hemm: A(rkivju) P(arrokkjali San) D(uminku Valletta).
- ⁵⁷ *Ibid.*, Liber Mortuorum vol. viii (1805-1830), f. 216^v.
- ⁵⁸ Għal aktar dettalji fuq din l-istatwa, ara J. Ciarlò, *The Hidden Gem St. Paul's Shipwreck Collegiate Church – Valletta Malta*, Malta 1993, 42-3.
- ⁵⁹ V. Borg, 'Pietru Felici – l-Iskultur ta' l-Ordni Proċessjonali ta' San ġorg', f'*Il-Knisja Parrokkjali ta' San ġorġ Hal Qormi Erba' Sekli ta' Storja*, ed. J.F. Grima, Malta 1984, 93-5.
- ⁶⁰ Ara nota 17.

Dok. 1

Kuntratt fuq naħha waħda Dun Saverio Salvaloco u Gio. Paolo Allegritto, bħala deputati tal-Konfraternitā ta' San Pawl fir-Rabat, u fuq in-naħha l-oħra l-Iskultur Giovanni Caruana li qablu li jaħtru periti esperiti f'dan il-qasam ta' xogħol ta' l-iskultura biex jaslu għal deciżjoni u jiffissaw il-prezz dovut ghall-istatwa ta' San Pawl, 25 ta' Settembru 1774. ANV, Nut. F. Camenzuli, R 128/14 (1774-1776), ff. 62v-63v (1774-1775).

[f. 62u] [Fil-margħni] Instrumentum Inter Dominum Don Xaverium Salvaloco, et alium nomine... et Magistrum Joannem Caruana

Adi 25 del mese di Settembre ottava Indizione 1774

Personalmente costituiti avanti di noi notaro e testimonii infrascritti il Reverendo Signor Don Saverio Salvaloco del fù Paolo, e mastro Gio. Paolo Allegritto figlio di Pasquale ambidue del subborgo della Città Notabile, e mastro Giovanni Caruana del fù Andrea della Floriana da me notaro conosciuti devenendo nel presente istromento cioè li detti Signori Don Saverio e mastro Gio. Paolo come specialmente deputati [f. 63] dalli confratelli della Confraternita di S. Paolo eretta nella Veneranda Chiesa sotto titolo di S. Paolo situata in detto subborgo ed il sudetto mastro Giovanni a nome suo proprio, di comun consenso, divennero alla stipulazione del presente istromento. In vigor del quale li predetti contraenti proprio, ed a nome come sopra, spontaneamente hanno promesso, e promettono e solennemente si sono obligati, e s'obligano di dover stare, ed acquietarsi alla stima, che deve farsi dalli maestri Gusmano Scolaro, ed Antonio Fabri periti dalli sudetti contraenti bonariamente eletti, cioè il detto Scolaro dall'antedetto Caruana, ed il riferito Fabri dalli sunominati deputati, e ciò ad effetto di stimare il valore della statua di S. Paolo Apostolo dal detto mastro Caruana fatta, e lavorata di commissione delli sudetti confratelli perfezionata, come esso Caruana disse, e sua legname, e la somma che risulterà da tale stima, essi Signori Deputati spontaneamente promettono, e s'obligano dare, e pagare al prenominato mastro Caruana stipulante, come banco in danari contanti nella Città Valletta d'un subito, che sarà seguita la detta stima, e non altrimenti, senza eccezione alcuna etc, e ciò senza poter li medesimi contraenti [f. 63v] proprio, e a detto nome poter domandare altra stima, ne più della stima, e non altrimenti etc. Renunciando etc.

E tale istromento è stato stipulato trā essi contraenti, stante che trā loro insorsero alcune differenze sopra la perfezione di detta statua, e non altrimenti etc.

Tutte le quali cose etc.

E così hanno giurato etc. Onde etc.

Fatto, e stipulato in Malta, e nella Floriana in presenza di mastro Benigno Mercieca del fù Giacomo di detta Floriana, e Gaudio Mifsud del fù Antonio della Città Valletta Testimonii etc.

Dok. 2

Kuntratt fejn il-periti magħżula Cosimo Scolaro u Antonio Fabri wara li eżaminaw ix-xogħol waslu ghall-prezz ta' 75 skud, 25 ta' Settembru 1774. ANV, Nut. F. Camenzuli, R 128/14 (1774-1776), ff. 63v-64v (1774-1775).

[f. 63v] [Fil-marġni] Relatio Magistrorum Cosmae Scolaro et Antonii Fabri Pro D. Don Saverio Salvaloco nomine et aliis

Adi detto 25 del mese di Settembre ottava Indizione 1774

Personalmente costituiti avanti di noi Notaro, e testimoni infrascritti mastro Gusmano Scolaro del fù Michele della Burmula, e mastro Antonio Fabri figlio di Lorenzo al presente abitante nel subborgo della Città Notabile da me notaro conosciuti, devenendo nel [f. 64] presente istromento come periti bonariamente eletti in vigor dell'istromento oggi poco fà stipulato in atti miei cioè il detto Gusmano per parte di mastro Giovanni Caruana, ed il sudetto Fabri per parte del Reverendo Signor Don Saverio Salvaloco, e mastro Gio. Paolo Allegritto come deputati dalli confratelli della Veneranda Confraternità di S. Paolo eretta in detta chiesa situata fuori delle mura della Città Notabile, e ciò ad effetto di stimare la statua da loro commissionatagli rappresentante S. Paolo Apostolo se' è lavorata, e finita di tutto, ed anche la legname.

Dissero d'essersi seriamente portati nella Floriana, e nella bottega del detto mastro Giovanni, ed ivi dopo d'aver vista, e rivista, e maturatamente osservata, (e considerata detta statua con averla pure misurata secondo) l'arte, quella stimorono, siccome stimano valere nello stato, in che trovasi, compresa la legname, scudi settanta cinque di questa corrente moneta, essendo in tale stima, presenti essi signori Don Saverio, e mastro Gio. Paolo, ed il sudetto mastro Giovanni consenzienti, ed accettanti, e non altrimenti etc.

E questa è la loro relazione, e stima fatto con loro giuramento, siccome hanno giurato etc. Onde etc.

[f. 64v] Fatto, e stipulato in Malta nella Floriana in presenza di mastro Benigno Mercieca del fù Giacomo di detta Floriana, e di Gaudio Mifsud del fù Antonio della Città Valletta testimonii etc.

*Il-Bord Editorjali jixtieq jirringrazzja
lid-diddi kollha li rreklamaw f'dan l-ktieb;
u jħegġeg lilkom qarrejja biex tagħmlu użu
mis-servizzi tagħhom.*

*Infakkru kom li dan il-ktieb ma setax ikun possibbli
mingħajr l-għajnuna ta' dawn id-diddi.*

Rausi Insurance Agent RMF Sub Agent

Office:

39, San Cataldo Street,
Rabat – Malta
Tel/Fax: **2145 6531**

Personal Telephone:
Margaret: **7947 6766**
Claire: **9947 6766**

Collins

Stationery
Booksellers
Newsagents
Toy Shop &
Colour Photocopier

St Rita Street, Rabat

☎ **2145 5019**

L-Istatwa Titulari ta' San Pawl tar-Rabat: Il-Hajja ta' San Pawl Illustrata fil-Libsa Tiegħu

Kitba ta' Mons. Ġwann Azzopardi

Iż-Żgħażagh Rabtin Pawlini din is-sena wkoll ghogħobhom jiffinanzjaw opra ohra fil-Kolleġġjata tagħna: ir-restawr ta' l-istatwa titulari ta' San Pawl.

Illum nafu wisq iż-żejj fuq l-istorja ta' din il-vara milli konna nafu 30 sena ilu: fis-sena 1977 skoprejna minn kien l-iskultur tagħha u kemm kien thallas¹ waqt li din is-sena sirna nafu hafna dettalji fuq il-hajja u l-familja ta' dan l-iskultur kif ukoll il-kwistjoni li nqalghet dwar il-ħlas ta' l-istatwa tagħna². Il-Fratellanza ta' San Pawl tliet snin biss wara t-twaqqif tagħha fl-1767 ikkummissjonat din l-istatwa lill-iskultur Malti Giovanni Caruana (c. 1716-1809) u rċevietha mingħandu fis-sena 1774. Ghadna ma nafux jekk kienx Caruana stess li hadem il-pedestall originali tagħha (mhux dak ta' llum iżda dak li ttella' mill-foss fl-1974) kif ukoll il-bradella tagħha.

Fl-okkazjoni tar-restawr ta' l-istatwa li sar din is-sena, se nagħti tagħrif ġdid, minn dokument li sibt fil-Kurja ta' l-Arċisqof, dwar it-thaffir tan-niċċa ta' San Pawl fil-kappellun ta' San Anton Abbat³. Se nipprova wkoll infisser il-mottivi dekorattivi li jinsabu sgraffiti fil-libsa ta' l-istatwa.

In-Niċċa ta' llum

Nhar id-19 ta' Ottubru 1916 il-Kappillan Dun Karm Sammut hejja rikors fejn qal li l-post fejn kienet qed tinżamm l-istatwa kien perikoluz hafna, u żied li seta' jinsab rimedju għal dan l-inkonvenjent billi tithaffer niċċa fil-kappellun ta' San Anton. Dan il-kappellun kien jappartjeni lill-Abbazija ta' San Anton li aktar minn żewġ sekli qabel kienet waqqef in-Nobbli Cosmana Navarra u li fiha tinsab midfuna. Il-Kappillan Sammut talab il-permess biex tithaffer din in-niċċa. Erbat ijiem wara l-Ekonому ta' l-Abbazija ta' San Anton, il-Kanonku Arcidjakunu Salvatore dei Conti Manduca, żied nota fl-istess rikors fejn afferma li hu m'ghandux ogħeżżjoni li

tithaffer din in-niċċa. Ir-rikors ġie ppreżentat lill-Kurja fl-istess jum tat-23 ta' Ottubru. Fil-31 ta' Ottubru, l-Isqof Angelo Portelli, Dumnikan, bhala Vigarju Ĝenerali delegat, laqa' din id-domanda bil-kundizzjoni li l-opra tithallas mill-ġbir jew kontribuzzjonijiet tal-poplu.

Kumment żgħir: kelli raġun il-kappillan jghid li l-istatwa kienet tinżamm f'post perikoluz ghax kif kont ghid fl-artiklu tieghi ta' l-1977 l-istatwa, mingħajr pedestall, kienet tinżamm f'niċċa żgħira mhaffra f'dak il-hajt li jissepara l-knisja ta' San Pawl minn dik ta' San Publju, u li jiġi faċċata talbieb ta' Sant'Anna. Taħt din in-niċċa kien hemm it-taraġ originali li jagħti ghall-grotta. B'dan il-mod barra l-iskomdu, l-istatwa ma setgħetx titgawda kif jixraq. Ta' min ifakk li fis-sena 1964, wara li l-parroċċa saret kolleġjata, din in-niċċa kompliet tiġi sfronduta biex titniffed mal-knisja ta' San Publju, u fl-istess hin ġie msaqqa bil-konkos it-taraġ qadim eżistenti b'mod li llum ma tistax tinżel aktar minnu. Dari dan it-taraġ kien ikun miftuh għall-pubbliku fil-ġranet tal-festi meta l-istatwa kienet tkun esposta fil-knisja. Lanqas jista' jitgawda aktar dak ir-riliev sabih ikkulurit li juri lil San Pawl flimkien ma' San Luqa. Meta sar dan l-gheluq kienet għadha mhix popolari l-idea li wieħed isaqqaf bil-ħiegħ, li jista' wkoll jinfetah f'okkażjonijiet speċjali.

Mons. Salvatore Manduca li approva t-talba biex tithaffer in-niċċa l-ġdida fil-kappellun ta' San Anton kien benefattur kbir tal-knisja tagħna. Kien hu li hallas l-arta maġġur bi rham abjad, u ttransferixxa l-arta qadim wisq sabih fil-kappellun ta' San Stiefnu. Għandu monument wisq sabih f'dan l-istess kappellun, opra fina fl-irħam abjad magħmula mill-iskultur Taljan Giuseppe Valente.

In-niċċa li thaffret fil-kappellun ta' San Anton kienet ġiet impittra mid-dekoratur Rabti Pawlu Galea; daqs għoxrin sena ilu din id-dekorazzjoni ġiet

irrestawrata minn ibnu, il-Kanonku Dun Vincens Galea.

Il-vojt tan-niċċa l-qadima kien ġie mtaffi billi fih kien tqiegħed relikwarju kbir indorat, b'numru kbir ta' relikwi madwar kurċifiss tar-rham li għandu raġġiera żgħira tal-fidda fuq rasu. Dan ir-relikwarju llum jinsab fil-Mużew tal-parroċċa.

L-Isgraffir ta' l-Istatwa

Niġu issa ghall-istatwa. Fl-artiklu tieghi ta' l-1977, kont ġibt tagħrif mghoddi lili mill-Kanonku Dun Ĝużepp Fabrè li kien jiftakar lill-Artist Rabti Ġanni Busuttil imlaqqam Żakkew jisgraffi l-

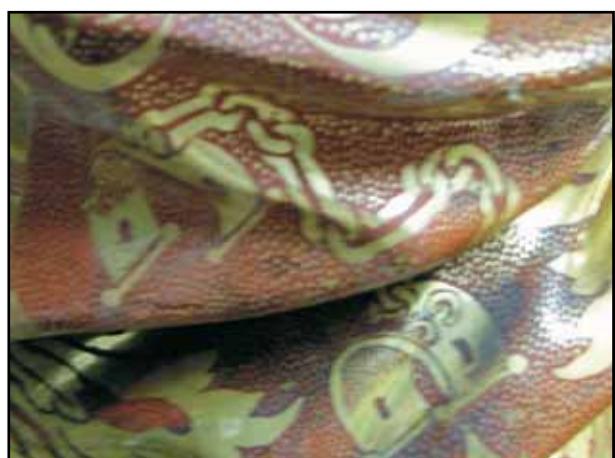
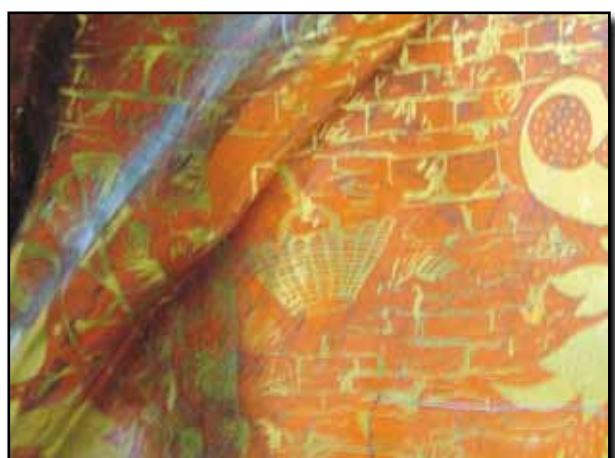

istatwa. Din il-hidma saret fil-bini tal-kullegġ (illum il-Mużew Wignacourt) minhabba li l-istatwa ma kinitx toqghod fil-hanut tiegħu fi Triq il-Busett. Il-Kan. Fabri kien ra l-istatwa kollha indurata bid-deheb qabel beda l-isgraffir u kien ghaddieli l-informazzjoni li l-ispipa laħħqet biss tletin skud u thallset fis-snin 1905/6. Is-sena 1906 (jiġifieri sewwa sew 100 sena ilu), fi żmien li kien prokurator Dun Publju Borg, torbot mad-data meta sar ir-rikors biex tithaffer in-niċċa. It-tagħrif tal-Kan. Fabri huwa utli ghax mir-registri tal-fratellanza li fittixt ma sibt xejn irregistrat dwar dan. Jista' jkun li l-ispipa, li ma kinitx kbira, thallset minn xi benefattur

Is-simboli mill-ħajja ta' San Pawl kif illustrati fl-istatwa.

individwali jew minn ġbir privat u għalhekk ma ġietx irregistrata.

Iżda min kien il-moħħ wara d-disinn ta' l-isgraffir? F'dan id-disinn hemm bosta ġrajjiet, tista' tghid kompendju, tal-hajja ta' San Pawl. Hemm element komuni predominant kif ukoll numru ta' ikoni li jillustraw il-bqija ta' hajtu. Tghid kien il-Prokuratur Dun Publju stess jew kien xi hadd iehor li hejja dan id-disinn? Żgur li min għamlu rrifletta sew u kien familjari mal-hajja ta' San Pawl. Inżid ukoll kumment li sarli mir-restawratur is-Sur John Orlando, li għandu esprejenza kbira f'dan ix-xogħol, li l-finezza u d-delikatezza ta' l-isgraffir ta'

l-istatwa tagħna ma tantx issibhom fi statwi ohra ta' pajizna u jagħtu x'jifhem li min għamilhom, aktar minn biċċa xogħol kummerċjali wettaq hidma bil-qalb u b'imhabba kbира.

Hija idea Pawlina li l-libsa ta' barra tkun xebh tal-hajja u l-hidma tan-nisrani u għalhekk hemm messaġġ spiritwali fil-libsa ta' San Pawl. Ghax fit-tagħlim tiegħu San Pawl Missierna iheġġiġna biex nilbsu lil Sidna Ĝesù Kristu u jfakkarr lill-Galatin li *intom ilkoll li tgħammidtu fi Kristu ilbistu lil Kristu* (Gal. 3, 27). San Pawl juža wkoll il-metafora ta' l-ilbies biex jispjega l-virtujiet li bihom għandu jiżżejjen in-nisrani. Hekk jagħlaq l-ittra tiegħu lill-

Efesin: *Ilbsu l-armatura ta' Alla... Kunu weqfin, ġenbejkom imħażżeen bil-hžiem tas-sewwa, u libsin il-kurazza tal-ġustizzja, riġlejkom mixdudin bil-qorq tal-ħegġa ta' l-Evangelju... bit-tarka tal-fidi... aqbdū l-elmu tar-rebha u s-sejjf ta' l-ispirtu* (Efesin 6, 10-17).

L-istatwa tar-Rabat hi mibnija madwar anima ta' tavlar inkullat u tikkonsisti fi 3 jew 4 twavel ta' njam palettat, kull tavla wiesgha bejn 4 u 5 pulzieri. San Pawl huwa bilwieqfa u għal certa stabbilità u rinforz għandu siequ x-xellugija tistrieh fuq blata. Originarjament l-istatwa kienet tieqaf fuq bażi daqsxejn iżgħar min dik ta' llum, u kienet kwadrata u għad għandha fiha erba' toqob li jikkorrispondu mal-pedestall il-qadim. Aktar tard f'restawri posterjuri din il-baži tkabbret daqsxejn ma' l-erba' ġnub tagħha u llum għandha tmien ponot.

Il-libsa ta' San Pawl, forma ta' mantell, hi damaskjata b'kulur ahmar, u ddekorata bi scrolls u b'weraq; hija wkoll mtarrfa b'burdura ta' weraq iddekorat u b'inforra lewn id-deheb. Taht il-libsa hemm sottovest aħdar. Il-qalba jew sfond tal-kulur ahmar tal-libsa ta' barra hu deheb isfar waqt li l-qalba tal-kulur aħdar tas-sottovest hu deheb abjad. B'hekk hemm tahlita ta' deheb u fidda.

Iduru mal-pjieg tal-libsa ta' San Pawl, kif ghidna, hemm element dominanti principali kif ukoll diversi simboli jew ikoni b'episodji minn hajtu.

L-Element Dominanti tal-Libsa

Dan l-element dominanti jirrepeti ruhu diversi drabi kemm fil-faċċata kif ukoll fid-dahar ta' l-istatwa. Dan hu n-Nawfragju ta' San Pawl f'Malta, li jinsab deskrift b'tant dettalji f'żewġ kapitli fl-Atti ta' l-Appostli, kapi 27 u 28. In-Nawfragju hu mfisser fl-istatwa b'żewġ simboli, il-ġifen u l-lifgħa. Il-ġifen jingħata pozizzjoni centrali f'dan il-qafas waqt li l-mottiv tal-lifgħa, imdendla ma' wieħed miz-zkuk tal-huġġiega hu ripetut darbtejn, darba fil-lemin u darba fix-xellug tal-parti ta' fuq ta' dan il-qafas dekorattiv. Il-messaġġ ta' din id-dekorazzjoni ewlenija fil-libsa jfakkarna wkoll fil-kelmiet bil-Latin li għandna minquxa b'ittri tad-deheb fiċ-ċirku li hemm taħt il-koppla tal-knisja tagħna: *Si aliis non sum apostolus, sed tamen vobis sum* (1 Kor. 9, 2) li jfissru: Ukoll jekk ghall-ohrajn m'iniex apostolu, imma għalikom jien. Ghax il-miġja ta' San Pawl nawfragu fi għiżi tħalli tibqa' l-akbar glorja ta' pajjiżna u bir-raġun lil San Pawl insejhulu Missierna.

L-Objetti l-Ohra Illustrati fil-Libsa

Meta nkantaw l-antifona ta' San Pawl, aħna ninvokaw bil-kelmiet: *Tu es vas electionis, sancte Paule apostole*, li jfissru: Int ghoddha maħtura, San

Pawl Apostlu. Il-frażi vas electionis ma ħolqithiex il-Knisja iżda ħarġet minn fomm il-Mulej innifsu. Naqraw fl-Atti ta' l-Appostli li wara li l-Mulej biddel lil Sawlu fit-triq ta' Damasku, Ananija kien jinsab tant mwerwer mill-fama tal-qilla ta' Sawl ta' Tarsu li beż-a jmur jgħammdu kif kien ordnalu l-Mulej. Iżda l-Mulej heġġu u qallu: "Mur ghax dak hu għalija vas electionis (ghoddha maħtura), biex iwassal ismi lill-ġnus u lis-slaten u lil ulied Iżrael. U jien nurih kemm għad irid ibati għal ismi (Atti 9, 13).

F'dawn il-kelmiet il-Mulej ġabar it-tliet elementi tal-missjoni apostolika ta' Pawlu: (1) strument f'idejn il-Mulej (ghoddha maħtura), (2) evangeliżzatur u (3) martri. Jidħirli li l-ikoni l-ohra kollha rappreżentati fid-dekorazzjoni tal-libsa ta' l-istatwa tagħna nistgħu niġbruhom f'dawn it-tliet elementi.

- (1) Wahda mill-ikoni tal-libsa huwa vażun sabih: *vas electionis*, ghoddha maħtura, kif iddeskrivih Kristu lil Ananija;
- (2) Il-missjoni ta' evangeliżzatur hija mfissra fil-libsa b'aktar minn ikona wahda, fil-fatt bi tlett ikoni: tromba, lampa u ktieb:
  - (a) Tromba ghax il-hoss tagħha jidwi, u jixtered fl-idwar. Mhix xi strument delikat li bil-kemm tisimghu imma strument qawwi u ta' forza. Huma diversi s-Santi Padri u l-ghorrief tal-Knisja li jsejhu lil San Pawl: *Tuba evangelii*, it-tromba tal-Vanġelu. Taht kwadru sabih li juri lil San Pawl ibierek il-belt ta' l-Imdina, li jinsab fil-Mużew tal-Katidral fl-awla faċċata tal-kappella, hemm eloġju ta' San Pawl miktub minn S. Vincens ta' Lerins, li fis-ispellem lil San Pawl bil-kelmiet: *ille vas electionis, ille apostolorum tuba*, dik l-ghoddha maħtura, dik it-tromba ta' l-apostoli.
  - (b) Ikona ohra hi lampa tixxgħel, imdawra b'erba' angli. Il-funzjoni tal-lampa hi li tarmi d-dawl, li twassal id-dawl lill-ohrajn biex jaraw u ma jitfixklux. Kien Kristu stess li ghallimna: *Hekk jiddi ddawl tagħkom quddiem il-bnedmin biex jaraw l-opri tajba tagħkom u jfaħħru 'l-Missierkom li hu fis-smewwiet* (Mt. 5, 16). Lill-prekursur tiegħi San Ģwann Battista, Kristu jsejjahlu: *lucerna ardens et lucens*, (Gwanni 5, 35), lampa theggieg u ddawwal. Għalhekk kienet idea felici li fil-libsa ta' din l-istatwa tiġi sgraffita l-immaġni ta' lampa theggieg, u mdawra mill-angli li minn isimhom stess huma l-

- habbara tal-Mulej biex iwasslu l-messäggi tieghu.
- (c) San Pawl qeda l-missjoni tieghu ta' evanġelizzatur mhux biss bil-vjaġġi appostoliċi tieghu fejn evanġelizza bliet iktar milli l-imperaturi rebhu bliet bl-armi, iżda wkoll bil-kitba. U dan mhux biss fi żmienu iżda għadu jxandar il-messägg ta' l-ittri tieghu sa llum, ghax il-Knisja taqrahom tul is-snин fil-quddies fil-knejjes kollha nsara u għalhekk San Pawl iġib ukoll ktieb f'idejh. Għalhekk lil San Pawl insejhulu *Doctor Gentium*, mghallek tal-ġnus. Bhala parti mill-kanoni tal-Bibbja, l-ittri tieghu huma spirati mill-Ispirtu s-Santu. Fil-libsa nsibu disinn originali li juri mhux biss il-ktieb iżda wkoll il-ħamiema, is-simbolu ta' l-Ispirtu s-Santu, iddellel fuq il-ktieb miftuh. Din l-ikona tfakkarna li l-ittri ta' San Pawl huma ispirati mill-Ispirtu s-Santu u għalhekk m'hemm ebda żball fihom.
- (3) Fl-ahħarnett martri ta' Kristu: “*U jien nuri kemm għad irid ibati għal ismi*” (Atti 9, 16). Il-martirju ta' San Pawl ma kienx biss dak ta' tmiem hajtu meta skond it-tradizzjoni qatgħulu rasu bis-sejf u din qabżet tliet darbiet u għamlet tliet nixxighat, tant li l-post għadu magħruf sa llum bhala t-Tre Fontane imma kien tul hajtu kollha. Sa mill-bidu tal-konversjoni tieghu, il-Lhud ma ridux jaċċettawh u sahansitra l-insara kellhom iharrbu mill-qilla ta' niesu billi jniżżlu ġo qoffa mal-hitan tas-sur (Atti 9, 25). Wahda mill-ikoni tal-libsa hi propriju din: **qoffa** li tfakkarna fil-harba tieghu. Il-qaddisin martri fl-ikonografija Kristjana aktarx iġorru palma, imma d-disinjatur tal-libsa ma kienx kuntent b'palma wahda għax ried ifisser il-mottiv, l-iskop ahhari tal-palma, jiġifieri li wieħed imut għal Kristu. Għalhekk iddisinja l-monogramma ta' Kristu, PX, bejn **żewġ palmiet** li jhaddnu. Hemm ukoll **il-kolonna** li fuqha aktar minn darba San Pawl ġie flagellat. Hu stess jghidilna: “*Mil-Lhud tliet darbiet hadt l-erbgħin daqqa tass-swat neqsin waħda, tliet darbiet kont imsawwat bil-virgi, darba mħaġġar, tliet darbiet rajt l-għarqa, għamilt lejl u nhar f'nofs ta' baħar*” (2 Kor. 11, 24-25). Hemm ukoll **il-manetti**, li bihom meta kien arrestat kien jorbtulu idejh. F'ittra tieghu mill-habs ifisser li ghalkemm għandu idejh marbuta, iżda l-Kelma ta' Alla li qed iwassal bl-ittra tieghu ma tinrabatx.

Isimghu lil San Pawl iheġġeg lill-Kolossin: *Itolbu wkoll għalina biex Alla jiftihilna bieb għall-Kelma, biex nista' nxandar il-misteru ta' Kristu, li minhabba fih jien marbut* (Kol. 4, 2-3) u fl-ahħar ta' l-istess ittra: *Din hi t-tislija minn idi Pawlu. Ftakru fir-rbit tiegħi* (Kol. 4, 18). Hemm ukoll in-nixxiegħha, jew ahjar **it-tliet nixxīgħat** tal-qtugħ ir-ras, iżda magħhom ukoll hemm il-monogramma ta' Kristu, din id-darba mhux dik bil-Grieg, il-PX, iżda dik Greco-Latina, l-ittri IHS, l-ewwel tliet ittri tal-kelma JESUS. U fl-ahħarnett f'idejh iżomm **is-sejf**, li f'San Pawl ifisser kemm is-sejf tal-martirju kif ukoll il-kelma ta' Alla. Ghax San Pawl jghallek li: *l-kelma ta' Alla hi ħajja u ħaddiema u taqta' aktar minn sejf b'żewġ ifxa u tinfed sal-ġogħi u l-mohħħ* (Lhud 4, 12). Ta' min ifakk li s-sejf originali ta' l-istatwa tar-Rabat kien ta' l-injam, dak li llum qed jitgawda matul is-sena kollha; iżda fil-jiem tal-festa dan jiġi mibdul b'ieħor wisq aktar rikk tal-fidda.

Sa fejn niftkar, waqt li l-libsa ta' l-istatwi titulari tal-knejjes tagħna tkun sgraffita u dekorata, ma naf b'ebda statwa oħra f'Malta fejn l-episodji ewlenin u simboli tal-hajja tal-qaddis huma impingi ja fil-libsa tieghu u f'dan is-sens l-istatwa titulari ta' San Pawl tar-Rabat hi unika.

L-ahħar kelma: bir-restawr li sar din is-sena l-istatwa kisbet il-ġmiel originali tagħha, billi tneħha l-hmieġ li kienet ġarbet b'effett taż-żmien, tan-nugrun tax-xemgħa u ta' l-effetti penetranti tad-diesel, li tul is-snin kienu tebbgħuha. Id-daqna per eżempju ġarġet wisq aktar sottili. Ir-restawr ta wkoll il-possibilità li niskopru xi tibdil li tul is-snin kien sar fiha, l-aktar fil-fjamma u l-lifgħa ma' riġlej: il-lifgħa nbidlet minn wahda ta' l-injam għal ohra tal-metall u l-istess fjamma ġiet issodata bil-metall.

Jalla xi darba naslu wkoll għar-ġħażżeen taz-żewġ pedestalli, kemm l-originali ta' Caruana, li fih xi partijiet neqsin, kif ukoll dak aktar rikk tal-lum li fih hemm diversi ħsarati. Izda jalla fuq kollo l-istatwa mnaddfa ta' San Pawl theġġiġna biex insiru aktar nafuh, aktar inhobbu u aktar nimitawh. Ghax il-messägg ta' San Pawl hu: *“Imitaw ili kif jien imitajt lill-Kristu”* (1 Kor. 4, 16).

¹ Dun Ģwann Azzopardi, *L-Istatwa ta' San Pawl*, Il-Festi Tagħna 1977.

² Dr. John Debono, *Il-Vara Titulari ta' San Pawl fir-Rabat u l-Iskultur Tagħha*, Il-Festi Tagħna, 2006.

³ Kurja ta' l-Arcisqof, Suppliki, vol. 194, ref. 289/16.

Computer Repairs

For all computer needs including:

- On-site computer repairs,
- New customized systems and upgrades, (Prices starting from LM295)
- Networking,
- Peripheral Repairs
- Cartridges.

**Free pick-up and delivery. Competitive prices guaranteed.
NO FIX - NO CHARGE.**

Contact:

Alex on 79701649
 Kevin on 79449844
 Email: alkev@di-ve.com.
 Website: <http://alkevpc.tripod.com/>

Maksims Pastizzeria

Orders for parties also accepted.

*Pastizzi, timpana,
different pies,
sausage rolls, etc...*

St. Rita Street, Rabat.
 Mob: 9989 4880, 9928 0318

Let us take care of one of your Wedding's problems!

FREE DELIVERIES

FARSON'S
DRINKS

Wholesalers of Wines, Spirits and Alcoholic Beverages together with a variety of Snacks, Confectionery, Tobacco Products, Ice, Disposables, Soft Drinks, Mineral Water, Juices and Mixers.

Special Prices for Wedding Receptions, Parties and any other Occasion.

OPENING HOURS:
 Mon - Fri: 8.00 am - 7.00 pm
 Sat: 8.00 am - 1.00 pm

TA' KARLA
cellars
 WINES • SPIRITS • BEERS • TOBACCO • SNACKS
Cash & Carry
 Vincenzo Ciappara Street, Rabat.
 Tel: 21 454 876, 21 459 925 Fax: 21 451 079
 email: karla@waldonet.net.mt

Niltaqgħu ma'

Mons. Ģwann Azzopardi

Intervistat minn Emanuel Borg

Twieled Triq Hal Bajjada, Rabat fil-11 ta' Mejju 1937, minn Saver u Nikolina née Vella; tilef lil missieru meta kelli 8 xhur; studja l-Iskola Primarja tal-Gvern, li kienet l-Imdina; fis-Seminarju ta' l-Arcisqof, il-Furjana, u fl-Universitáta ta' Malta; ordnat saċerdot fis-7 ta' April 1962.

Kien l-ewwel kuratur full time tal-Mużew tal-Katidral, Imdina u ta' l-arkivji tiegħu fis-Seminarju l-Qadim, fejn dam 35 sena. Prezentament hu kanonku u kanċillier tal-Kapitlu tal-Kolleġġjata ta' San Pawl, Rabat u kuratur tal-Mużew Wignacourt tal-parroċċa.

Il-ħidma ddedikata tiegħu fil-qasam tal-kultura u l-ġenerożitā li biha jgħin lir-riċerkaturi ġew rikonoxxuti minn bosta: bl-ġhoti ta' Ĝieħ ir-Rabat (Kunsill Lokali Rabat), Midalja għall-Qadi tar-Repubblika (Gvern ta' Malta), M. Phil (honoris causa) (Universitáta ta' Malta), Cappellano Conventuale del Sacro Militare Ordine di Malta (L-Ordni ta' San Ģwann), Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques (il-Gvern Franciż), Prelatus ad honorem tal-Q.T. il-Papa (Vatikan).

1. Dun Ģwann, għidilna xi ħaġa fuq it-thejjija tiegħek għas-saċerdozju.

Trabbejt f'faqar materjali iżda mhux f'faqar ta' valuri, kont dejjem assidwu fil-Mużew tad-Duttrina, kelli hbieb mieghi fil-Mużew u fl-iskola tal-Gvern lil P. Martin Caruana OP, Alla jahfirlu, u lil P. Karlu Tonna OFM, li mieghu wkoll gejt ordnat saċerdot. Għandi gratitudni kbira lejn dawk li ghallmuni, fosthom Miss Cachia (Mdina) u s-Superjuri tal-Mużew John Schembri, Nazju Azzopardi, Gejtu Galea u l-Prefetti Ċensu Tanti u Kelinu Vella (Alla jahfrilhom) u Ċikku Mifsud. Kont abbi ngħin kuljum lil Dun Ģwann Briffa Brincati (aktar tard Monsinjur) u wara kien jihodni kuljum nakkumpanjah biex iqarben 'l ommu. Inħoss

Fl-okkażjoni ta' l-ewwel quddiesa solenni – 29.07.1962.

Mal-President Taljan Cossiga fil-Mużew tal-Katidral.

Waqt iz-żjara tal-Papa fil-Grotta.

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl

Dak li well-idna fi Kristu

li kkontribwixxa bl-eżempju tiegħu għall-vokazzjoni tiegħi.

2. Meta ġejt ornat saċerdot u fejn iċċelebrajt l-ewwel quddiesa tiegħek?

Kont wieħed minn grupp kbir li ġejna ordnati saċerdoti mill-E.T. Mons. Mikiel Gonzi fis-7 ta' April 1962. Dak inħar filghaxija tajt il-Barka Sagramentali fil-parroċċa, u l-ghada li kien il-Hadd qaddist l-ewwel quddiesa fil-parroċċa (kienet issir fl-4.00am u għad għandi l-omelja miktuba). Il-jum ta' wara, kif kienet drawwa tas-sacerdoti Rabtin, qaddist fil-Grotta. Għamilt il-quddiesa solenni nhar id-29 ta' Lulju, ghax billi konna qaddisna f'Sabato Sítientes, kien għad baqgħalna tliet xhur studju fis-Seminarju. Il-Kappillan Dun Pawl Attard kien dahħal l-użanza li fl-okkazjoni tal-prima messa tibda tiehu sehem il-banda. Niftakar l-ghalqa ta' quddiemna, magħrufa bhala l-Mandra, imżejna kollha qsari u fjuri. Għamilt is-soltu riċeviment ta' tlett ijiem fil-lokal taż-Żgħażagh Haddiema Nsara li kien fi Pjazza San Katald, f'dak l-isfond arkitettoniku barokk li sfortunatament ġie mwaqqqa' meta saret il-pjazzza.

3. X'hidma pastorali wettaqt bħala qassis fil-parroċċa tar-Rabat?

Minn Ottubru 1962 sa April 1967 kont nghallem ir-Religjon u l-Grieg fis-Seminarju tal-Furjana, waqt li s-Sibtijiet filghaxija u l-Hdud u fil-vaganzi kont kappillan tal-kor fil-Katidral ta' l-Imdina. F'Ottubru 1967 ma bqajtx nghallem fis-Seminarju ghax sirt l-ewwel kuratur tal-Mużew ġdid tal-Katidral fis-Seminarju l-Qadim ta' l-Imdina, iżda bqajt kappillan tal-kor fil-Katidral sakemm sirt Kanonku San Pawl fejn hadt il-pussess nhar il-festa tal-Konsagrazzjoni tal-knisja fis-sena 1978. Iżda sadattant wettaqt hidma pastorali fil-parroċċa bhala *chaplain* taż-Żgħażagh Haddiema Nsara, Ĝuvintur u Adulti, u prefett ta' l-abbatini, kelli *presidium* tal-Legion of Mary, kont nghin lil Dun Pawl Cortis fl-Azzjoni Kattolika tal-Ġuvintur, kelli grupp ta' talb ghall-vokazzjonijiet *Pro Sacerdotibus Christi*, kont attiv hafna fil-Kunsill Parrokkjali, fejn kont ukoll moderatur u responsabbli tal-Kummissjoni Kateketika. Għal madwar 13-il sena kont viċendarju f'Wied Gerżuma, fi żmien meta l-qassis kellu wkoll rwol ieħor socjalji (jikteb l-ittri, japplika għat-telefon u d-dawl, ecc.). Fil-parrokkat ta' Dun Benjamin Tonna, li kien qasam ir-Rabat f'żoni, kont immexxi l-grupp ta' Hal Bajjada tal-laqgħat tal-Vangelu

fil-lokal. Bħala kanonku llum, jien ukoll kanċillier fil-kapitlu.

4. Tista tispjegalna l-involviment tiegħek fil-Mużew tal-Katidral ta' l-Imdina?

Meta kont għadni seminarista fil-kors tal-Filosofija, fil-vaganzi tas-sajf, Mons. Anton Buhagiar kien talabni nghin lil P. Ugolin Gatt OSA, fis-sistemar u tindif ta' l-arkivju u librerijs tal-Katidral. P. Ugolin, ghalliem tal-Filosofija u pirjol ġol-belt ta' Viterbo, fejn għadu msemmi b'rispett kbir sa llum, kien aktar tard provinċjal ta' l-Agostinjani f'Malta. Kien hu li kompli heġġiġni u orjentani fil-qasam ta' l-arkivji u tal-Mużew, wara li ra d-dispożizzjoni tiegħi. Hemm iltqajt ukoll ma' Mons. Coleiro li meta l-arkivju kien għadu magħluq, hadem biex il-Kapitlu jagħti permezz lil Prof. Lionel Butler ta' Londra għal riċerka u nkarigawni noqghod miegħu, niftah u nagħlaq u nindokra l-arkivju. Aktar tard Mons. Coleiro ġab lil Prof. Raffaello Causa ta' Capodimonte bhala konsulent għat-trasferiment u l-organizzazzjoni ta' Mużew ġdid tal-Katidral fis-Seminarju l-Qadim, u talabni ngħaddi tlett ijiem miegħu bhala segretarju. Prof. Causa kompli nkuraġġieni. Fil-vaganzi tas-sajf ta' l-1967 Mons. Coleiro talabni niġi nahdem fit-trasferiment tal-Mużew u f'Ottubru 1967 bdejt ufficjalment bhala kuratur tal-Mużew fejn domt sa Ġunju 2002, sakemm għalaqt il-65 sena, meta ddecidejt li nirtira.

Inżid nħid li mal-Mużew gew inkorporati l-arkivju tal-Katidral, l-arkivji ta' l-Inkwizizzjoni li digħi kien fis-Seminarju ta' l-Imdina u tħarruni kbar ta' karti li kien jinsabu fil-Kurja tal-Belt, fi kamamar kbar isfel (li darba kienu stalel taż-żwiemel). Mons. Arcisqof Mikiel Gonzi kien hajjarni u mbuttani ntella' dan il-mazzi ta' karti l-Imdina u nikklasifikahom. Magħhom żiddu wkoll l-arkivji mužikali tal-Katidral, li konna nafu li jeżistu u hadd ma ndikalna fejn jinsabu. Wara bosta tentattivi skoprejja fejn kienu u tħarruna, naddafna u kklasifikajna din il-mužika.

Il-hidma ta' kuratur tal-Mużew u l-arkivji dejjem tatni sodisfazzjon kbir, minkejja l-impenn u d-dedikazzjoni li tirrikjedi. Tatni l-opportunità li niltaqqa' ma' l-ahjar studjużi Maltin u barranin li jżur Malta, storiċi ta' l-arti, arkivisti, mužikologi, kuraturi ta' mużewijiet barranin u esperti ta' pittura, numismatika, arkeoloġija, kif ukoll restawraturi. Inżid li l-experti tal-gvern, l-aktar Dr. John A. Cauchi LL.D., ma kinux jonqsu li jressqu wkoll lejn

il-Mużew ta' l-Imdina l-esperi li kienu jżuru l-mużewijiet tal-gvern.

Tatni wkoll l-opportunità li norganizza, flimkien ma' ohrajn, bosta wirjet ta' arti antika (Durer, Favray, Schranz, Giorgio Pullicino, Willi Apap, Giorgio Grognet, Saverio Marchese) u ta' artisti hajjin li numerużi wisq biex insemmihom. Kif ukoll wirjet tematici, bhal dawk bit-tema tan-Natività jew tal-Passjoni, jew filatelici, jew ta' kompożituri Maltin.

Tatni wkoll opportunità li naħdem mill-qrib ma' żewġ organizzazzjonijiet li waqqafna, il-Hbieb tal-Mużew u r-Resources Council, li għamlu tant ġid lill-Mużew.

Tatni wkoll l-opportunità li nagħti *lectures* jew nippartecipa f'kungressi f'Malta u barra minn Malta (Messina, Palermo, Napli, Pariġi u Minnesota fl-Amerika), kif ukoll li ninfluwenza l-akkwist ta' donazzjonijiet kbar li saru lill-Mużew tul il-35 sena li domt kuratur. Niftakar meta darba azzardajt nghid lis-Sinjorina n-Nobbli Agata Formosa Gauci li l-Mużew għandu bżonn dar ghall-arkivji. Ma kellmitni xejn iżda l-ghada filghodu, jien u dieħel mill-quddiesa, ġebbditli l-pjaneta u qaltli: "Id-dar tiegħi għalikom."

Bħala kuratur kelli x-xorti tajba li niġi involut mill-Benedittini ta' St. John's University, Minnesota biex immexxi l-microfilm ta' l-arkivji mhux biss tal-Mużew iżda wkoll tal-Kurja, ta' l-Ordnijiet Religiūzi u tal-parroċċa f'Malta u Ghawdex. Dan kien ta' ġid kbir ghall-istudjuži u ghall-istess Mużew. Bih ġew ordnati, imnaddfa u konservati eluf kbar ta' dokumenti, b'kopja fil-Mużew stess, fl-Amerika u fl-entitajiet rispettivi. Bis-sahha tal-proġett twaqqaf ukoll fil-Mużew laboratorju tar-restawr.

5. Fir-Rabat ukoll wettaqt ħidma kulturali. Tista' tgħidilna fuqha?

Minn ċkuniti kont interessat fl-istorja tal-Grotta u tal-parroċċa, u kien kompla heġġiġni dak il-benefattur ġeneruż, in-Nutar Francesco Catania li halla lill-parroċċa ġidu u l-kollezzjonijiet kbar tieghu. Il-Kumitat Festi Esterri dejjem stenna b'herqa l-artiklu u noti ohra tiegħi fil-ktieb tal-festa. L-ewwel attività serja kienet il-wirja u l-ktejjeb fil-kommemorazzjoni tal-50 sena mill-waqħha tal-koppla, meta saret ukoll l-ewwel wirja fil-kullegġ. Wara li sirt kanonku ntfajt bis-shiħ fl-organizzazzjoni tal-Mużew biex bl-ghajnuna ta' Dr. John Cauchi LL.D. jiġu pprezentati ahjar l-oġġetti

li kien hemm merfugħin fl-erba' kmamar ta' madwar il-gallerija ta' fuq (li kienu hadu ħsieb jirrangaw il-Kanonki Dun Ġużepp Fabri, Dun P.P. Micallef u Dun Karm Cefai). L-Arċipriet Dun Benjamin Tonna nkuraġġieni kemm felah biex naslu u l-Mużew infetah fl-24 ta' Ĝunju 1981 fl-okkażjoni tal-250 anniversarju tal-Konsagrazzjoni tal-knisja ta' San Publju. Waqqafna l-Għaqda Hbieb tal-Mużew li għal diversi snin kieent attiva taħt il-presidenza tal-Professur Charles Farrugia (bin il-kuntrattur u benefattur Bernard). Organizzajna żjarat kulturali, wirjet, u fl-okkażjoni taż-żżara tal-Papa fl-1990 il-ktieb voluminuż St. Paul's Grotto, Church and Museum at Rabat, Malta li ġabar tant materjal fuq l-istorja tal-parroċċa. Preżentement għandi kumitat ta' management ġid u qed naħsbu għal struttura aktar permanenti taħt forma ta' fondazzjoni, marbuta b'dokumenti legali, li jagħtuha s-sahha tibqa' tiffunzjona meta jispiċċaw l-individwi.

Minkejja r-riżorsi limitati sar progress kbir fil-kullegġ, infethu u tnaddfu mid-debris ix-xelter tal-gwerra b'ħamsin kamra u l-katakombijiet estensivi, ġew irrestawrati bosta kwadri bl-ghajnuna tal-Kapitlu u tal-Malta College of Restoration, żiddu bosta donazzjonijiet, ġew organizzati diversi wirjet ta' artisti individwali jew kollettivi, anke ma organizzazzjonijiet ohra bhall-Kunsill Lokali Rabat, l-Università, u Din l-Art Helwa. Bl-ghajnuna tal-Kavallier Peter Mc Cann il-Mużew akkwista kollezzjoni kbra ta' mużika antika, li biċċiet minna qed jiġi editjati minn Prof. Richard Divall ta' Melbourne, Awstralja u jindaqqu f'kunċerti f'Malta u barra.

Ta' sodisfazzjon kbir ghalija li wara li spicċajt mill-Mużew tal-Katidral, hloqt interess f'diversi studenti ta' l-Università biex jaħdmu teżżejjiet fuq opri ta' l-arti fil-Mużew jew aspetti storiċi billi jużaw l-arkivji tal-Mużew inkluż dak mužikali.

Barra l-parroċċa wettaqt ħidma kulturali fir-Rabat fi ħdan il-Kunsill Lokali fejn kont u għadni membru tal-Kummissjoni Kultura taħt id-diversi amministrazzjoni tal-Kunsill; għamilna l-kommemorazzjoni, b'diversi lapidi li jfakkru l-qawmien tar-Rabtin kontra l-Franciżi, kif ukoll kunkert u lapida b'tifikra tal-Kompożitür Rabti Don Benigno Zerafa.

Fuq bażi individwali bl-ghajnuna ta' hbieb fosthom l-Iskultur Anton Agius, fakkarna b'lapida il-waqħha ta' l-ajruplan fi Triq San Publju.

6. Semmielna xi ħidmet oħra tiegħek.

Fuq livell aktar wiesgha, fis-Seminarju kont president tar-RUSTA (*Royal University Students Theological Association*), u editur tar-rivista *Melita Theologica*; bhala qassis kont membru ta' l-ewwel Kumitat ta' l-Għaqda Biblika Maltija u editur tar-rivista *Sijon*; membru ta' l-ewwel Kummissjoni Kateketika nazzjonali; għal diversi snin u issa mill-ġdid membru tal-Kummissjoni Kultura tal-Kurja (fejn konna hrīgħa katalgu ta' wirja ta' arti sagra u studju estensiv ta' l-orgnijiet qodma Maltin).

Għal diversi snin ghallimt kors qasir dwar *Apprezzament ta' l-Arti* fl-iskola tal-MSSP, Rabat. Kont ukoll involut fil-process ghall-beatifkazzjoni ta' Mons. G. Depiro fl-aspett tal-bosta kitbiet tiegħu.

Fuq livell Nazzjonali kont membru tal-Kumitat Librerija u Arkivji Nazzjonali. Preżentement jien *board member* ta' l-agenzija *Heritage Malta*, tal-Fondazzjoni Memorja Kulturali tal-Maltacom, kif ukoll tal-Kumitat għar-Riabilitazzjoni ta' l-Imdina.

7. X'inhuma l-pubblikkazzjonijiet tiegħek?

Verba volant, scripta manent. Il-kliem itir, il-kitba tibqa'. Għalhekk, kultant minn qalbi u kultant taht pressjoni, hrīgt diversi kotba, studji u artikli. Meta spicċajt mill-Mużew tal-Katidral fis-sena 2002, xi ħbieb ħarġu festschrift ad unur tiegħi bit-titlu *Melitenium Amor*, li jinkludi lista shiha tal-kitbiet tiegħi għas-snin 1956-2002. Din trid titkompla sa llum. Fosthom jispikkaw ir-riċerki tiegħi dwar mużikologija, fosthom l-eqdem mužika Maltija, kif ukoll dwar artisti kbar bħal Caravaggio, Mattia Preti, Favray u oħrajn, ibbażati fuq riċerka minn arkivji f'Malta, l-Italja, l-aktar fl-arkivji tal-Vatikan, u Franzia.

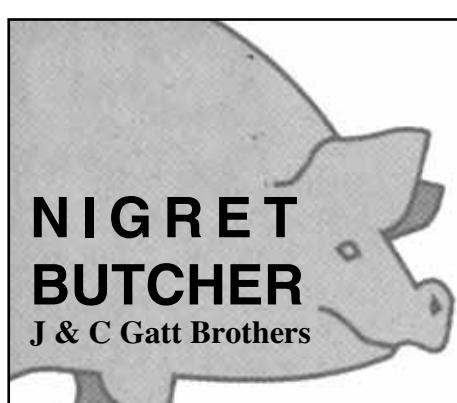
8. Xi progetti għandek għall-ġejjeni?

Ix-xewqa principali hi li nara l-Mużew Wignacourt rijabilitat, irrestawrat u organizzat kif jixraq lu, immexxi minn fondazzjoni li se tiwaqqaf. Dalwaqt, jekk Alla jrid, naraw il-kolleġġ liberu kompletament mill-armartal-festi esterni wara li l-parroċċa wettqet investiment qawwi ta' bosta eluf ta' liri f'estensjoni fuq tliet pjani tal-mahżeen taz-zuntier. Il-kollaboraturi tal-management u jien determinati li jiġiċċa l-kumment ta' post li joffri **possibbiltà** ta' progetti kbar u minflok jingħad post li **jħaddan fih proġetti kbar**.

Din is-sena qeqħdin niċċelebraw il-25 sena mill-ftuh tal-Mużew bi programm varjat li jinkludi żewġ laqghat internazzjonali fuq il-kult Pawlin, u diversi wirjet u kunċerti. Il-programm tiegħu jinsab f-parti oħra ta' din il-harġa ta' *Il-Festi Tagħna*.

9. X'tirrifletti fuq hajtek?

Jidhirli li m'ghamilt xejn speċjali f'hajti hliet li nhabrek li nwettaq dmiri mill-ahjar li nista' billi nhaddeem, bil-qalb u b'sodisfazzjon kbir għalija, id-doni li l-Mulej silifni. Wettaqt il-hidma tiegħi anke fil-kamp kulturali dejjem f'entitajiet tal-Knisja u nqis ix-xogħol tiegħi bhala hidma sacerdotali ghall-għid tal-Knisja. Ninsab grat għall-apprezzament u l-ghajjnuna li dejjem sibt u ghadni nsib mis-superjuri tiegħi u minn shabi. Inhoss li dak li tlalt lill-Mulej fl-ordinazzjoni sacerdotali tiegħi tahuli. Nittama li nkun ta' eżempju tajjeb sa l-ahħar nifs ta' hajti u nwettaq il-hidma tiegħi ta' qassis skond il-qalb ta' Alla. Inżomm quddiem ghajnejja kliem il-Mulej, li wara li nwettu dmirna mill-ahjar li nistgħu, għandna biss ngħidu: *Aħna qaddejja inutli. Għamilna biss dak li kellna nagħmlu.*

Opening hours

Monday		- closed
Tuesday	(morning)	- 7.00am till 12.00pm
Wednesday	(afternoon)	- 4.00pm till 7.00pm
Thursday	(morning)	- 7.00am till 12.00pm
Friday	(morning)	- 7.00am till 12.00pm
	(afternoon)	- 4.00pm till 7.00pm
Saturday	(morning)	- 6.30am till 12.00pm

Riebu Well Street, Rabat, Malta

We offer FREE deliveries! Call us on 2145 2445 or 9982 3005 & we will deliver your order right to you

II-Każin San Pawl Banda Konti Ruġġieru fl-2005

Miġbur minn Raymond M. Camilleri

Assistant Segretarju

Jannar

Nhar l-ewwel tas-sena, il-President tas-Socjetà, il-Konti Paul Tonna, jilqa' l-awguri tas-soċi, bandisti u membri tas-soċjetajiet tar-Rabat.

F'dan ix-xahar ingħata wkoll bidu ghall-ġbir sabiex l-oqbra tas-Socjetà li jinstabu fiec-ċimiterju ta' Santa Margerita gewwa r-Rabat jinksew bl-irham.

Frar

Il-banda popolari Konti Ruġġieru żżomm l-appuntament annwali tagħha fil-Belt Valletta, billi tilqa' l-hruġ ta' l-istawra ta' l-Appostlu Missierna San Pawl fil-festi f'gieh in-Nawfraqju tiegħu f'din il-gżira.

Marzu

Il-Ladies' Circle reġgħu tellghu wirja madwar il-Mejda ta' l-Appostli bir-rit Lhudi, fis-sala tal-każin. Din il-wirja nfethet nhar Hadd il-Palm bi programm ta' marċi funebri mill-Banda Konti Ruġġieru u kienet inawgurata mis-Sindku tar-Rabat, is-Sur Frank Fabri u mbierka mid-Direttur Spiritwali tas-Socjetà l-Kanonku Dekan Carmelo Cefai.

Il-Banda Konti Ruġġieru tat is-sehem tagħha wkoll fil-purċissjoni ta' nhar Hadd il-Għid billi akkumpanjat l-istawra ta' Kristu Rxoxt.

April

Inbeda x-xogħola ta' restawr fil-kappella tal-Madonna tal-Parir it-Tajjeb fil-Każin San Pawl.

Fix-xahar ta' April sar ukoll *snooker tournament* li ntreibah mis-Sur David Grech, membru ta' din is-Socjetà. Dan ġie ppreżentat bi trofèw mill-President, il-Konti Paul Tonna.

Meju

Il-President tar-Repubblika, l-Eċċellenza Tieghu Dr. Edward Fenech Adami, wara li attenda quddiesa, flimkien mas-Sinjura tiegħu, Mary Fenech Adami, fil-Kolleggata u proto-parroċċa ta' San Pawl għamel żjara fil-każin, fejn iffirma l-ktieb tal-viżitaturi u ltaqa' mal-membri prezenti.

Saret il-festa tal-Madonna tal-Parir it-Tajjeb, meqjuma fil-kappella tas-Socjetà. Ghall-okkażjoni ta' din il-festa, saret bhas-soltu, quddiesa fil-każin animata mill-membri tal-M.U.S.E.U.M., b'element mill-Banda Konti Ruġġieru.

M.Z. Investment Services Ltd.

Licensed to conduct Investment Services business by the Malta Financial Services Centre

We're focused to meet your needs...
... at M.Z. Investments Services Ltd. we are committed to create a long term partnership with each
of our clients. We provide a full range of financial services focused to meet your needs...

A range of International Funds

High Quality Investment Advice on Individual Investments

Advice on Foreign Eurobonds, Government Securities and Equities

Advice on Malta Government Stocks and other Fixed Interest Stocks

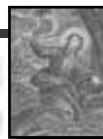
A range of Local Collective Investment Schemes

Contact: M.Z. House, St. Rita Street, Rabat RBT 05

Tel: (0356) 2145 3739 Telefax: (0356) 2145 3407 Mob: (0356) 9949 5205

Website: www.mzinvestments.com E-mail: mzi@mzinvestments.com

Past performance is no guarantee of future returns. The value of investments and income from them, including the currencies in which they are denominated, can go up as well as down and the investor may not get back the amount invested.

Saret ukoll f'dan ix-xahar, bhal kull sena, il-Green Day f'nhar Jum l-Omm, organizzata mill-Ladies' Circle.

Il-Programm Annwali tal-Banda Konti Ruġġieru reġa' sar b'suċċess, għal darba ohra, fil-bitha ta' l-Iskola Primarja Pawlu Xuereb. F'dan il-programm ingħata bhala rigal lill-Banda Konti Ruġġieru, *saxaphone alto*, mis-Sur Martin Zahra, ex-bandist u membru onorarju tas-Soċjetà.

Sar il-ftuħ uffiċjali tar-Radju Pawlin, imtella' minn membri tas-Soċjetà, membri tal-Festi Esterni Corpus Domini u San Pawl flimkien maż-Żgħażaq Rabtin Pawlini.

Il-Banda Ċittadina u Popolari Konti Ruġġieru, tat-is-sehem tagħha ghall-festa prinċipali tal-parroċċa tar-Rabat, dik ta' Corpus Domini.

Ġunju

Waqt ir-riċeviment annwali li jingħata mis-Soċjetà, fis-sala l-kbira tal-każin, ġie rreglat kompjuter mis-Segretarju Parlamentari l-Onor. Tony Abela, membru onorarju tas-Soċjetà. Dan il-kompjuter irċievh il-President f'isem is-Soċjetà.

Ġie mbierek il-pavimentar li sar fil-kappella tas-Soċjetà mill-Kanonku Paul Raggio, liema pavimentar ingābar mil-Ladies' Circle.

Issir maratona ta' erbgha u ghoxrin siegha daqq *live* mir-Radju Pawlin biex jingħabru ikel u affarrijiet ohra għat-tfal ta' l-Ursolini, maratona li kienet suċċess kbir.

Lulju

Għall-festa titulari tal-parroċċa tar-Rabat, dik f'gieh il-Martirju ta' l-Appostlu Missierna San Pawl, Patrun tar-Rabat u ta' Malta, il-Banda Konti Ruġġieru tat-is-sehem tagħha billi allegrat it-toroq prinċipali tar-Rabat fl-okkażjoni tal-hruġ min-niċċa ta' l-istawha ta' l-Appostlu tal-Ğnus, nhar l-ahħar tat-Tridu u lejlet il-festa; kif ukoll fil-marċ tradizzjonali ta' *filgħodu*. Ta' min isemmi wkoll li għal waqt it-Tridu, l-orkestra fil-knisja kienet immexxija minn Carmel Borg, bandist tal-Banda Konti Ruġġieru; bis-sehem ukoll ta' element mill-istess Banda Konti Ruġġieru.

Għal din il-festa, ġiet imżanżna bandiera gdida għas-Soċjetà mhallsa mill-membri tal-kumitat.

F'dan ix-xahar il-Ladies' Circle tas-Soċjetà, organizzaw ukoll il-Gozo By Night.

Awissu

Il-Banda Konti Ruġġieru kienet mistiedna sabiex tiehu sehem fil-festi ta' Santa Marija fl-Imqabba, Santa Marija fil-Mosta, Santa Marija f'Had-Dingli u San Pawl f'Hal Safi. Is-sehem tal-Banda f'dawn il-festi jkun jikkonsisti f'marċ segwit minn programm mužikali fil-pjazza prinċipali.

Settembru

Il-Banda Konti Ruġġieru laqghat lill-Banda Ġermaniża Reisbacher Musikanten, li kienet qed tirreciproka l-mawra tas-Soċjetà tagħna fil-Ġermanja. Ĝew organizzati diversi attivitajiet ghall-membri ta' din il-banda mistiedna tul il-mawra tagħhom f'Malta, fejn insibu wkoll li ż-żewġ baned flimkien allegraw it-toroq prinċipali tar-Rabat nhar it-3 ta' Settembru. Fost dawn l-attivitajiet ta' min isemmi wkoll li ġie organizzat (ghall-ewwel darba fir-Rabat) Festival tal-Birra, bis-sehem tal-Kumitat Festi Esterni u bil-koordinazzjoni tal-Kumitat Festi Esterni Corpus Domini u San Pawl flimkien mas-Sur Tonio Fenech, membru onorarju tas-Soċjetà.

Il-Banda Konti Ruġġieru regħġiż żammet l-appuntament annwali tagħha fiż-żoni ta' l-Imtahleb u tad-Dahla, fejn hadet sehem fil-festi organizzati f'dawn il-lokalitajiet pittoreski.

Il-Professur Joe Vella, Surmast Direttur tal-Banda Konti Ruġġieru, kif ukoll il-Kan. Dekan Carmelo Cefai, Kappillan tal-Każin San Pawl ingħata *Unur ir-Rabat* mill-Kunsill Lokali.

Ottubru

Bhal kull sena, ghall-festa tal-Madonna tas-Sahha, li ssir fil-knisja ta' San Franġisk, il-Banda Konti Ruġġieru kienet mistiedna biex tagħmel marċ mat-toroq ta' l-inħawi u takkumpanja l-istawha fil-purċissjoni.

F'dan ix-xahar, ġie jżurna wkoll il-kor Cowbridge Male Voice Choir minn Wales, fejn esegwew programm vokali fis-sala tal-każin.

MELTON BARGAIN PLACE

Ask For Thomas

**The Only Shop
For:-
Toys, Underwear,
Stationery, Clothes,
Household,
Cleaning Materials
... and much more**

**Victory Str., Rabat
Tel: 2145 2629
Mob: 9947 6911**

GYMNASIUM - NIKE

BEST MOUNTAIN - GOLA

RAEL BROOK - RIP CURL

25, MAIN STREET, RABAT – 2145 4374

VINCE CAFE BAR

**Pastizzi
Hobż biż-Żejt, Toast, Sandwiches, etc...
Appetizers mad-Drinks.**

Norganizza ikliet għal Gruppi

Pjazza San Pawl, ir-Rabat • Tel: 2145 9013

Novembru

Appuntament iehor ta' kull sena kienet il-quddiesa li tiġi cċelebrata fiċ-ċimiterju ta' Santa Margerita b'suffraġju ghall-erwiegħ ta' hutna l-membri u bandisti mejtin.

Sar l-irħamar ta' l-oqbra tas-Soċjetà. Ta' min jghid li dan ix-xogħol sar mid-ditta *Pisani* u ngabar mingħand is-soċi u benefatturi ohra f'inqas minn sena.

Dicembru

L-allievi tal-Banda Konti Ruġġieru, bhal snin ohra, tellgħu programm fis-sala tal-każin. Din is-serata ġiet milquġha tajjeb mill-pubbliku preżenti. Sar ukoll il-ftuh tal-post tat-tagħlim. Ix-xogħol f'dan il-post seħħ b'mertu tal-hidma sfieqa tad-direttur ġenerali tal-każin, is-Sur Louis Borg.

Appuntament iehor annwalik ikiendak fil-Kuncizzjoni, fejn il-Banda Konti Ruġġieru tat is-sehem tagħha.

Dan ix-xahar ra wkoll il-banda tagħna ddoqq il-*Christmas Carols*, u din is-sena kien hemm mal-

banda kor ta' tfal li qeqhdin jitghallmu jkantaw fl-iskola tal-każin. Bhas-soltu wkoll, akkumpanjaw tfal mill-istitut ta' l-Ursolini biex, minn kull fejn tgħaddi l-banda, isir ġbir biex jingħata lil dan l-istitut.

Il-Ladies' Circle bhal kull sena organizzaw il-*Christmas Party* għat-tfal, fejn inġabru *preserves* li nghataw bhala donazzjoni lit-tfal tal-Crech ta' l-Ursolini ta' Gwardamanġa.

RESIDENTIAL

Gozo

COMMERCIAL

Most Advanced Up & Over Garage Doors
RESIDENTIAL, INDUSTRIAL & COMMERCIAL

INDUSTRIAL ESTATE, XEWKija, VCT 110 GOZO, MALTA, EUROPE

TEL: 356 - 2156 4456, FAX: 356 - 2156 4457
 MOB: 356 - 9942 7391 E-mail: uds@maltanet.net

UDS Malta's Leading Garage Door Fabricator
 Upward Door Systems Ltd Distributor of Upwardor Corporation
 products of Canada, leading garage door manufacturers in North America.

Penuel

HARDWARE & D.I.Y.

31A, Riebu Well Street, Rabat RBT 08

Tel: 2145 0481

- Furniture Fittings • Paints • Tools (Power)
- Electrical & Water Fittings • Households • Garden Equipment
- Building Materials • Gifts

Opening Hours:

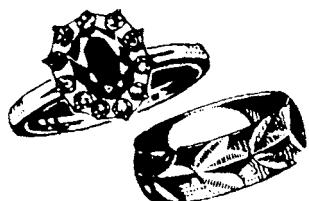
Mon - Fri: 07.00 - 19.00 hrs / Sat: 07.00 - 13.00 hrs

Thurs. 07.00 - 12.00 hrs

Over 5000 paint colours instantly available

Gerald Jewellery

Hinijiet tax-xogħol:

Mit-Tnejn sal-Ġimgħa:

9.00am - 12.30pm

3.30pm - 7.00pm

Is-Sibt:

9.00am - 12.00am

L-Erbgħa:

Magħluqin

Nacċetta Tiswijiet

41, St Rita Street, Rabat

Tel: 2145 5786

Paul Photo Studio

*Professional
Photographers*

Photo & Video Service
Book your Wedding,
Engagement
and other Parties early.

**We Care and we are Proud
of our Reputation**

24, St Cataldus Street,
Rabat –Malta
Telephone 2145 6997

Films fil-Pjazza tar-Rabat u fil-Madwar

Kitba ta' Emanuel Borg

Pajjiżna ilu jistinka sabiex jiġibed produzzjonijiet ta' kwalità li jħallu l-flus u li jħaddmu Maltin. Dan naraw f'films bhal *Gladiator*, *The Count of Monte Cristo* u *U-571*. Bhalissa d-dilettanti tal-films qegħdin jistennew bil-herqa li jinhareg il-film *The Da Vinci Code* li mistenni jkun suċċess fejn ingibdu xi xeni fil-parroċċa tal-Birgu. Kien hemm produzzjonijiet ohra sinjuri li ġew pajjiżna iżda ma rnexxielhomx jagħmlu suċċess bhal *The MacIntosh Man*, *Cuthroat Island*, *Clash of the Titans* u *Rise of the Titanic* minkejja l-fatt li hadmu atturi famuži bhal Pawl Newman u Geena Davis.

Ir-rabta tar-Rabat mad-dinja tal-films taf il-bidu tagħha fil-persuna ta' l-attur Rabti Joseph Calleia fejn sahansitra rnexxielu jahdem partijiet principali f'films kbar ta' Hollywood mad-direttur celebri Orson Wells u ma' l-attur Amerikan Charlton Heston. Ir-Rabat laqa' wkoll produzzjonijiet kbar u ta' suċċess bhal *The Midnight Express* fejn ingibdet xena ġewwa l-kunvent ta' San Duminku, u *Munich* fejn tidher bi promenenza l-knisja proto-parroċċa u Kollegġjata ta' San Pawl. Il-lista tal-films li nhadmu fir-Rabat hija itwal u tinkludi fiha films żgħar u ohrajn li ma dħlux fl-istorja taċ-ċinema.

Minkejja l-istorja qawwija li kien imsejjes fuqu *Munich*, dan il-film ma rnexxielux jirbah premju Oscar minn fost dawk li kien innominat ghalihom. Madankollu hafna mir-Rabtin se jibqgħu jiftakruh ghax kien tela' r-Rabat id-direttur famuż Steven Spielberg l-ghada tal-festa ta' San Pawl fl-4 ta' Lulju, 2005. Minhabba li l-iskript kien jitlob biex il-pjazza tkun taparsi xi misrah ġewwa Ruma, il-Kumitat Festi Esterni ntalab iżzarma l-planċier, il-bandolori, it-trofejiet, l-ark ta' Kristu tal-hobża u kull armar li kien qed iżejjen il-post.

Għalhekk iż-zarmar beda minn kmieni filghodu u ġew anke nies tal-produzzjoni biex jagħtu daqqa ta' id. Tqabbdū wkoll nies minn barra biex jithaffef ix-xogħol għax Spielberg ried jibda jahdem fid-disgħa ta' filghodu. Il-pjazza kienet imdawra bil-kameras u

Triq Santa Rita kienet miżghuda b'kontejners iġorr kull xorta ta' materjal li jużaw fil-films. Fi Triq San Pawl kien hemm serbut karozzi antiki manifatturat fis-snin sebghin bil-pjanċi Taljani u, it-tabelli tal-hwienet tal-pjazza tħġidew b'tabelli finta Taljani biex jaqblu lkoll ta' l-iscript.

Fil-verżjoni finali tal-film naraw xena hiemda li tibda bi *close-up* tal-knisja Kollegġjata ta' San Pawl sakemm il-kamera taqa' fuq l-atturi li jidhru bil-qiegħda jiddiskutu l-qtil politiku li kienu għadhom kif wettqu.

Mhux l-istess jista' jingħad ghall-film *Black Eagle* fejn partijiet minnu nġibdu fil-pjazza u fuq iz-zuntier. Dakinhar tal-ġbir, id-direttur waqqaf lid-dilettanti tal-festa milli jżarmaw l-armar tal-festa. Fil-fatt naraw fil-film il-banda għaddejja taħt it-tfiġħ tal-karti wara li l-artist ikun għadu kif hareġ mill-bieb tal-Grotta u jibqa' miexi lejn iz-zuntier fejn jidhru l-kappella tal-Maddalena u l-plint. Din kienet produzzjoni medja iżda rnexxiet iktar minn kemm hasbu l-produtturi. Atturi kbar ma kienx hemm imma stabbiliethom bhala tali fosthom lil Jean Claude van Damme li bellah lill-udjenza bl-arti marżjali li kienu jaf jipprattika.

L-istorja ta' dan il-film ta' l-azzjoni hija fittizja totalment. Fih jidher ukoll ir-Rabti Pawlin Ġanni Ciangura magħruf bhala ta' Sigaretti qed jixrob xi haġa bil-kwiet waqt li fl-isfond għaddejja ġirja bil-karozzi bil-passiġġieri jisparaw lejn xulxin. Għal hafna Rabtin dan il-film jassocċejaw ma' dak li fih deher Ġanni Ciangura aktar milli għax irreċta Van Damme!

Rabti Pawlin iehor li deher bi prominenza ikbar kien Ġanni l-Antik fil-produzzjoni Ingliża *Treasure in Malta* li nhadmet fil-bidu tas-snин sittin. Huwa jidher jimbotta l-karru li fuqu kien iblegh il-karawett biex jaqla' l-ghixien tiegħu. Ġanni l-Antik kien tilef siequ fi żmien il-gwerra u b'konsegwnejha ta' hekk kellu jilbes sieq artificjali ta' l-injam li kienet prominenti hafna u forsi dan kien il-fattur għaliex

cruises - city breaks - boating holidays - business travel - group tours - tunisia
Australia & Canada - farmhouses & cottages - river cruises and much more....

Your best holiday....every time!

St Rita Street RABAT RBT 05 MALTA
TEL 21 453102 / 4 FAX 21 453116

www.takeofftravel.com e-mail: info@takeofftravel.com

12 Years of Quality Care for the Elderly

We Focus on Quality Care
while safeguarding your
privacy and dignity

With homes purposely built and specifically designed for older persons, together with over 400 highly dedicated and trained personnel, we continue to strive to improve your quality of life.

Casa Arkati-Mosta Villa Messina-Rabat
Tel: (+356) 21434342 Tel: (+356) 21454889
CareMalta are also operators of the
Zejtun & Cospicua Government Homes
Head Office: Villa Messina
St. Dominic's Square, Rabat RBT 06, Malta
E-Mail: info@caremalta.com

Xeni mill-film
'Black Eagle'
fir-Rabat'

ghajnejn id-direttur waqgħu fuqu. F'din is-sensiela Ingliża li għadha popolari hafna fl-Inghilterra sal-lum il-ġurnata tispikka wkoll il-pjazza l-antika qabel ma twaqqa' l-bini faċċata tal-knisja.

Dan is-sens ta' nostalġija nistgħu nhossuh fis-sensiela kollha ghax naraw hafna postijiet madwar Malta ta' dari meta l-bini kien għadu ma hatafx il-kampanja li kienet issebbah lil gjurritna. Fis-sensiela naraw ukoll jahdmu hafna atturi Maltin. Dan ma kienx il-każ fil-film *Eye Witness*. Ir-Rabat laqa' din il-produzzjoni u fih ninnutaw diversi postijiet familjari mar-Rabtin bhas-Saqqajja u l-kappella tal-Maddalena. Il-film kien jirrakkonta ġrajja serja iżda fittizja.

Xena minnhom kellha ġġib il-kappella ta' San Katald. Id-direttur talab għal numru ta' akstras u l-produzzjoni qabbdet xi Maltin biex isibuhom. Kienu ntgħażlu xi ġuvintur Rabtin u qalulhom biex joqogħdu taparsi jpaċċu madwar mejda li ġabulhom. Pawlu Borg kien fost dawn l-ekstras li ġew imwieghda lira ħlas minn dawn il-Maltin. Imma

Xena mill-film 'Munich' fil-pjazza tagħna

baqghu b'xiber imnieħer għax la deħru fil-film u lanqas thallsu. Qalli li x'aktarx il-flus hadhom wieħed minn dawk il-Maltin iż-żda ta' lanqas ġabru flushom għax xorbu kemm felhu

luminata minn fuq dahar il-produzzjoni fil-jumejn li damu hemm.

Sakemm pajjiżna jibqa' jahdem bis-shih sabiex isahħah din it-tip ta' industrijja, ir-Rabat jibqa' importanti bhala lokalità fejn jingibdu l-films. Sfortunatament, Malta qed tbatxi xi drabi għax il-postijiet Maltin li qed jintwerew fil-films qegħdin jisseqħu għal postijiet ohra bhal meta xena mill-ajru tal-Port il-Kbir fil-Count of Monte Cristo tniżżelet bhala l-belt ta' Marsilja.

Fortunatament ir-Rabat ha jmissu xorti ohra meta se jingibbed dokumentarju kbir minn stazzjon tat-televisiñ importanti Amerikan. Dan ix-xogħol se jkun ippreżżentat minn Roger Moore u fih se jirrakkonta l-ġrajja tan-nawfraqju ta' San Pawl f'Malta. Ma setax ikun mod ieħor la r-Rabat għandu rabta qadima ma' l-Appostlu Missierna San Pawl.

Xena mill-film 'Treasures of Malta'

L-attur Rabti Joseph Calleia

Ganni Ciangura ta' Sigaretti fil-film 'Black Eagle'

PAUL GIORDIMAINA

Keyboards & Vocals
for Weddings,
Parties & Church

20, Virtù Road,
Rabat RBT 02,
Malta

Tel: 2145 4610
Mob: 9942 1898

II-Palazz (Francis Bugeja)

Marble, Resin & Granite Works

Kitchen Tops, Staircases,
Skirting, Cemetery Memorials

DURUMBLAT ROAD,
MOSTA (L/O TA' QALI)
TEL: 21437619
MOB: 9949 3391

Lucy Store

3, St. Agatha Street, Rabat – Malta

Il-Festi t-Tajba lir-Rabtin kollha

A La Carte Menu
Pizzeria
Coffee Shop
Take away
Private Hall
Big screen
Games Room

Silver Jubilee Ta' Sura Restaurant

Open daily: 9 a.m.-2 p.m.
5.30 p.m. till late
Mondays closed all day
25, Main Str., Rabat, Malta
Mob: +356 9945 7309
Tel: +356 2145 7309
Silver_jubilee_rest@yahoo.com

Iż-Żgħażagħ Rabtin Pawlini u l-Festi Tagħna

Sena Oħra ta' Hidma

Għaddiet sena oħra u ahna ż-żgħażagħ ninsabu preparati biex bħal kull sena bl-ispirtu żagħżugħ tagħna nagħtu festa xierqa lill-appostlu missierna San Pawl. It-tieni sena tal-Kumitat prezenti taż-Żgħażagħ Rabtin Pawlini kienet xejn inqas impenjattiva mis-sena ta' qabel. L-aktivitajiet varjaw minn dawk relatati direttament mal-festa u ohrajn kulturali jew soċċali, inkluż is-sehem fi-ċelebrazzjonijiet liturgiċi tal-knisja matul is-sena.

Dawn l-aktivitajiet ittellghu b'mod volontarju miż-żgħażagħ b'sens ta' impenn u sagrifċċju. Il-volontarjat huwa sabih ghax jagħtik iċ-ċans li tagħti fiti mill-hin tiegħek għall-iż-żvilupp tas-Socjetà ta' madwarek. Dan isir mingħajr ebda interess iehor ħlief dak li tara l-organizzazzjoni li tkun fiha, mixja 'l-quddiem u qed tilhaq 1-ghan u 1-iskop li għaliex twaqqfet. Fil-każ tal-kumitat tagħna l-hidma prinċipali tagħna hija kkonċentratata fuq il-festa. Il-festa lilna ż-żgħażagħ tagħtina opportunità biex minkejja d-diversità fl-ideat tagħna, nghaqdu l-isforzi tagħna flimkien u naħdmu għal għan komuni.

Iż-żdal-iskop tal-Kumitat Żgħażagħ Rabtin Pawlini jmur lil hinn minn dak tal-festa. Kull membru ta' dan il-kumitat għandu missjoni partikolari, dik li jkompli jitkabbar l-kult Pawlin, biex dak li twassal lilna nghadduh lill-generazzjonijiet futuri. Ir-rabta tagħna ma' San Pawl hija naturali. Hadd ma kkvinċina biex nimxu fuq il-passi ta' Pawlu. Iżda kienet il-forza u l-heġġa tiegħu stess meta kien fostna li ġegħlitna ningibdu lejh u nimxu fi triqtu. Biċ-ċelebrazzjoni ta' l-ewkaristija fil-grotta huwa żera' l-Kristjaneżmu fostna u waslilna l-messaġġ ta' tama u mhabba. Dan kollu tefha responsabbiltà fuqna ż-żgħaażagħ Pawlini biex inxerrdu dan il-messaġġ u nżommu l-ispirtu żagħżugħ ta' Pawlu haj. Hekk għamilna fl-ahhar elf sena u hekk komplejna nagħmlu matul din is-sena.

Fir-Rabat appart i-l-kumitat tagħna taż-żgħażagħ, jeżistu diversi għaqdiet volontarji fosthom dawk sportivi, religjużi u anke teatrali, fejn iż-żgħażagħ

jagħtu sehem qawwi. Dawn l-ghaqdiet huma kollha attivi hafna u jgħinu biex tinżamm ħajja l-komunità fir-Rabat. Iżda sfortunatament hafna drabi teżisti ġertu bruda minn nies li huma 'l barra minn dawn l-ghaqdiet. L-istess haġa tista' tingħad għall-festa. Għalhekk hemm bżonn li nneħħu din l-apatija u iktar nies jagħtu sehem b'mod dirett jew indirett f'dak kollu li jagħmilna Rabtin, inkluż il-festi. Dan bl-ebda mod m'ahna nheġġu t-tħajnej bejnietna bl-iskuża li nkunu attivi fil-festi. Il-piki esaġerati kif rajna jseħħu f'irħula oħra, jagħmlu l-ħsara u jwassal biex minflok il-festa sservi ta' okkażjoni biex tħaqeq, tispicċa tifred ir-rahal bejn ta' fuq u t'isfel u jintilef il-vera sens tal-festi. Iżda ghalkemm dawn l-esagerazzjonijiet huma ħżiena, min-naha l-oħra l-bruda fil-partecipazzjoni tagħna tkun ukoll qed toħloq periklu lit-tradizzjoni tal-festa li hija parti essenzjali mill-folklor tagħna.

Mingħajr ma nitilfu d-dekor li bih aħna r-Rabtin dejjem żammejnal-festi tagħna, fejn dejjem fittixnas sinifikat vera tal-festa u qatt m'għażilna illi noħonqu l-ispiritwalità tal-festa b'esaġerazzjoni f'dak li hu pagan, hemm bżonn li tiżid il-partecipazzjoni tar-Rabtin fil-festi esterni biex tinholoq kompetizzjoni għaqqlja li thegħġeg entuż-jażmu mingħajr ma tweġġa' s-sentimenti ta' haddiehor. Għal dan l-iskop il-Kumitat Żgħażagħ Rabtin Pawlini tul din is-sena hadem biex iżid il-partecipazzjoni taż-żgħażagħ fil-festa ghax jemmen li l-ispirtu żagħżugħ johloq dak l-entuż-jażmu meħtieġ fil-festa tagħna. Dan sar billi ġiet riveduta l-lista eżistenti tal-membri, ġiet imġedda l-informazzjoni dwar l-istess membri u saret kampanja biex iż-żejjid membri ġoddha. Ma' dawn il-membri nżammet komunikazzjoni kontinwa permezz ta' korrispondenza regolari u ġew organizzati diversi attivitajiet, fosthom nistgħu nsemmu, l-aktivitajiet ta' Jum iż-Żgħażagħ fil-ġimgħa tal-festa, il-hike, it-treasure hunt, il-party tal-Karnival, il-logħob tat-tfal f'jum il-Lejla Maltija, li bħal kull sena kien success kbir u bosta attivitajiet oħra. Nieħdu din l-opportunità biex nirringrażżjaw

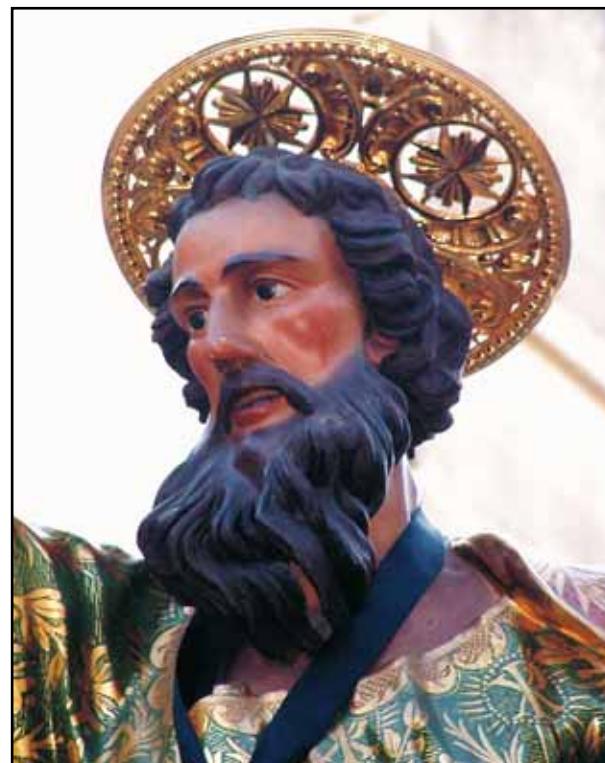
lil kull min ta sehem u ppartecipa f'dawn l-aktivitajiet u nistiednu lil kull min jixtieq jiehu sehem b'mod attiv fl-aktivitajiet taż-żgħażagh biex jagħmel dan u żgur li jsib l-appoġġ tagħna.

L-esperiment li nbeda s-sena l-ohra biex apparti dawn il-karigi tradizzjonali li huma essenzjali f'kull kumitat, jinholqu sotto-kummissjonijiet fi hdan l-istess kumitat, kompla rnexxa. F'dawn is-sotto-kummissjonijiet fihom jiġu ffukati certu attivitajiet annwali li għalihom hu responsabbi l-kumitat. Wieħed minn dawn ir-responsabbiltajiet taż-żgħażagh ta' kull sena huwa l-armar tat-toroq ghall-Milied. Ghalkemm l-armar kien jinbidel kull sena, ghall-Milied li ghadda ridna nagħtu wiċċ ġidid. Dan sar billi saru disinji ġodda bir-rope lighting kemm fi Triq il-Kullegġ kif ukoll fi Triq Santa Rita, filwaqt li żammejna fuq stil tradizzjonali Triq il-Kbira. Dan il-proġett taż-żgħażagh ġie ferm apprezzat min-negozjanti f'dawn it-toroq ghax holoq atmosfera isbah. Ovvjament dan kollu fisser iktar spejjeż u hin ghax kollox sar minna ż-żgħażagh, iżda żgur li mhux behsiebna nieqfu hawn biex nassiguraw atmosfera natalizja isbah fir-Rabat.

Il-Kummissjoni Soċċo-Kulturali hadet hsieb biex wara s-suċċess tal-wirja ta' oġġetti sagri fil-kappella ta' San Katald fil-ġimha mqaddsa s-sena l-ohra, din is-sena ttella' wirja ohra bl-istess tema iż-żda bi stil differenti minn dak li mdorrijin naraw f'dan iż-żmien tas-sena. Din is-sena l-wirja serviet biex tippromwovi t-talent ta' l-artist Rabti Salvinu Bugeja fejn esebixxa x-xogħol tiegħu a' kwadri tal-Via Sagra magħmulin mis-sulfarini. Kulhadd seta' jammira l-hila artistika f'dawn ix-xogħlijiet ta' dan l-artist li għinu lil kull minn żar din il-wirja biex jidhol fl-atmosfera tal-Ġimha Mqaddsa. Il-kappella ta' San Katald serviet ta' l-okkażjoni ideali għal din it-tip ta' wirja.

Iżda l-qofol tal-hidma taż-żgħażagh hija l-festa u wieħed mill-proġetti ewlenin għal din is-sena kien li jsiru arbli ġodda fi Triq San Rita. Minhabba li din hija t-triq princiċiali ta' quddiem il-knisja, inhass li għandha tibda tintrema ahjar għal żmien il-festa biex tingħata dehra isbah. L-arbli gew magħmula b'tali mod li joholqu kunċett differenti kif jinramaw il-baldalori magħhom, minn dawk kif naħuhom b'mod tradizzjonali fejn titwahhal biss l-bandalora. Dan għandu johloq atmosfera pjuttost innovattiva għar-rahal tagħna f'dak li hu armar ta' l-arbli. Bhal kull proġett iehor dan ma fissirx biss ammont konsiderevoli ta' flus iż-żda sagrifċċiġi kbar minn diversi nies li għinu sabiex jitwettaq u jitlesta dan il-proġett.

Parti essenzjali minn kull festa apparti l-armar huwa t-thejjija ghall-briju tal-marcijiet u dak kollu

San Pawl liebes dijadema li żżanznet għall-festa 2005

li jheġġeg lin-nies tar-rahal toħroġ tiċċelebra l-festa tal-patrun tagħha. Għalhekk din is-sena fergha ohra ferm attiva fi hdan iż-żgħażagh kienet il-kummissjoni tal-briju li hadmet bis-shih biex għal-ġimha tal-festa toħloq atmosfera brijuża fir-Rabat b'innovazzjonijiet ġodda li jitgawdew minn kulhadd u li joholqu atmosfera ferrihiha kif jafu joholqu l-festi Malta. Apparti l-ġbir ta' fondi ghall-aktivitajiet tagħha stess, il-kummissjoni briju hadmet ukoll biex għamlet flokkijiet u bnadar ġodda li żgur kull Pawlin għandu jakkwista fi żmien ill-festa, biex b'hekk ihossuhom iktar partecipattivi fil-festa u jkollhom tifkira sabiha tal-festa ta' din is-sena.

Matul din is-sena ż-żgħażagh hadu hsieb li fil-proġetti tagħhom ma ninkludux dak li jorbot ma' festi esterni u briju biss. Għalhekk iż-żgħażagh avviċinaw lill-Arcipriet, il-Kanonku Louis Suban, u tħabna l-permess tiegħu biex nirrestawraw l-istatwa ta' l-appostlu missierna San Pawl. Wara li s-sena l-ohra rajna b'liema heġġa n-nies ikkontribwew għad-d-dijadema ġidida li għamilna ma' l-istess statwa, din is-sena, li taħbat il-mitt sena minn meta ġiet żgraffjata l-istatwa ta' San Pawl, hassejna li għandna nagħtu sehemna u nkunu parti integrali mir-restawr ta' l-istatwa ta' San Pawl meqjuma fil-parroċċa tagħna. B'rabta ma' dan ir-restawr, Dun Ģwann Azzopardi f'din l-istess edizzjoni tal-ktieb *Il-Festi Tagħna* jaġhti harsa iktar fil-fond dwar l-istatwa nnifisha u jghinna napprezzaw l-importanza ta' dan ir-restawr li qed isir. Apparti l-ġbir ta' fondi għal dan ir-restawr, iż-żgħażagh hejjew programm

ta' attivitajiet biex tilqa' lura l-istatwa ta' San Pawl fostna wara li tlesta r-restawr li sar fiha illi ta dehra ferm isbah.

Il-hidma tal-Kumitat taż-Żgħażagh Rabtin Pawlini, ma kinitx f'dawn il-proġetti biss. Il-membri ta' dan il-kumitat qegħdin involuti b'mod f'kull qasam iehor tal-festa, ghall-kummissjoni tal-ktieb *Il-Festi Tagħna*, il-Lejla Maltija, fl-istess Kumitat Festi Esterni San Pawl u Corpus Domini, il-Kummissjoni tar-Radju Pawlin, u l-organizzazzjoni tal-purċiessjoni ta' Ghid, fost oħrajn. L-ghan ta' dan il-kontribut lil hinn mill-kumitat tagħna hu li nżommu l-partcipazzjoni taż-żgħażagh hajja f'kull parti tal-festa.

Wirja li ttellgħet f'San Katald – Ġimgħa Mqaddsa 2006.

Xi disinni ta' l-armar il-ġdid tat-toroq fil-Milied 2006

Nagħlqudan-l-artiklub bill-intennur-ringrażżjament tagħna lil dawk kolha li b'mod dirett jew indirett għinu lill-kumitat tagħna kemm fl-attivitajiet li tellajna kif ukoll fil-hidma kontinwa tagħna biex intejbu l-festa tal-patrun tagħna l-appostlu Missierna San Pawl. Filwaqt li nawguraw il-festa t-tajba lil kulhadd, nappellaw biex iktar żgħażaq jagħtu sehemhom fil-festa u dan jaḡħmluh mhux biss f'dak li hu materjali imma anke mill-aspett spiritwali ghax b'hekk inkunu nistgħu nifħmu aħjar il-vera sinifikat tal-hidma tagħna b'rīżq il-festa.

**Il-Barman Stephen Tal-Hemsi
jawgura I-Festi t-Tajba lir-Rabtin kollha.**

**B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu**

The caterers for all occasions and functions

Jason Aquilina

St. Philip Caterers - Mdina Road Żebbuġ ZBG 07

**T: 2146 6360 (Office) F: 2146 0523 M: 9949 9132/9987 0975 E: stphilipltd@onvol.net
W: www.stphilpcaterersltd.com Caffetteria San Filippo T: 2146 4422**

TA' ĠULINU

8, St. Joseph Street, Rabat • Tel: 2145 4379 / 2145 6049

FURNITURE • FRIDGES • COOKERS
PRESENTS • PANS • HOUSEHOLD GOODS

Kappa-Skechers

68B, Main Street, Rabat • Tel: 2145 6550

FLAVOURS

Herbs, Spices, Ground Coffee & Health Food

7, St Rita Street, Rabat (Parish Square)

Tel: 2145 3493

It-Tkabbir ta'

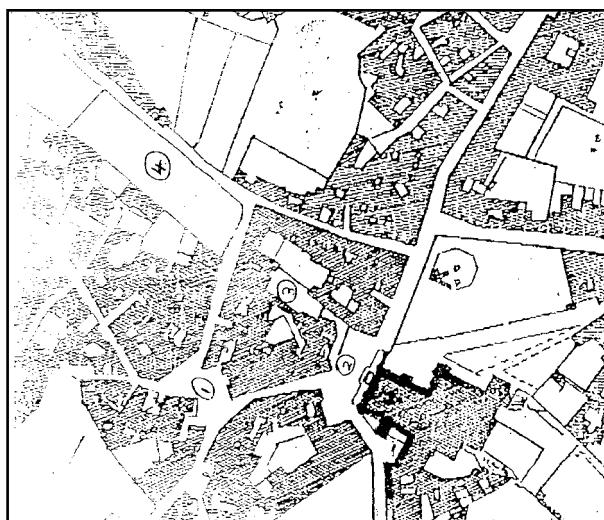
Pjazza tal-Parroċċa

Kitba ta' Christopher Bugeja

Il-pjazza ewlenija ta' kull belt u rahal f'Malta hija ċentru ta' attivitā, kemm kummerċjali kif ukoll soċċali u kulturali. Minhabba li ġeneralment il-pjazza tinsab quddiem il-knisja parrokkjali, il-pjazza f'Malta hija assoċjata wkoll ma' diversi attivitatiet reliġjuzi li jiġu mtella' 'il barra mill-bibien tal-parroċċa, bhall-festi esterni tal-qaddis patrun u purċiċċjonijiet ohra li jsiru matul is-sena. Il-pjazza wkoll timmarka diversi avvenimenti speċjali u storiċi li jkunu sehhew fil-belt jew rahal.

B'hekk il-pjazza għandha rwol partikolari illi diffiċli tiseparah mill-istorja ta' kull belt u rahal f'Malta u mill-hajja ta' kull individwu li jghix fl-istess belt jew rahal. Matul is-sena l-pjazza taqsam l-ferħ u n-niket tan-nies tagħha u bhalma kull dar għandha dik il-kamra speċjali li fiha tilqa' l-mistednin tagħha, il-pjazza hija dak il-post fejn ir-rahal ila qqa' n-nies tiegħu flimkien u jistieden lill-viżitaturi li ġejjin 'il barra mir-rahal. Fuq kolloks il-pjazza hija l-post fejn il-hajja ta' kull individwu tibda u tintemml bl-istess mod kif tibda u timtemm kull attivitā soċċali li titella' fil-belt jew rahal. Dan kollu jagħmel il-pjazza parti integrali mill-hajja ta' kull komunità f'Malta.

F'dan il-kuntest il-pjazza fl-istruttura tagħha

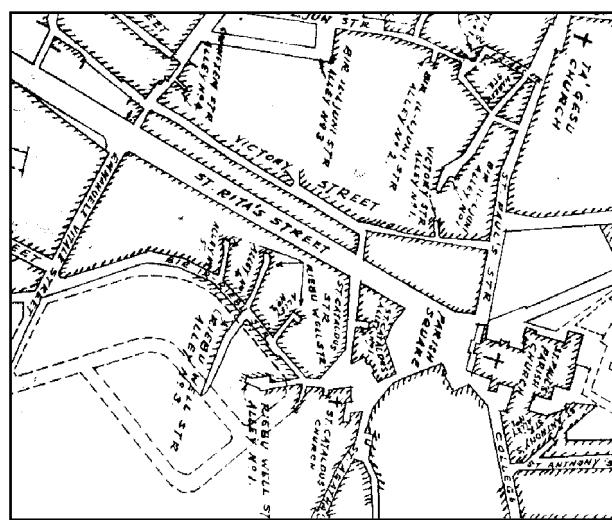

Mappa tar-Rabat madwar is-sena 1900¹

nbidlet maż-żminijiet biex takkomoda l-htiegħijiet ġoddha tal-komunità li tghix madwarha. Fir-Rabat minkejja illi hemm diversi knejjes imxerrdin madwar ir-rahal u li kollha jiġibru flimkien il-komunitajiet tagħhom, il-pjazza tal-parroċċa, tul is-sekli li ghaddew, dejjem kienet iċ-ċentru ta' l-attivitatiet fir-Rabat, anke minhabba d-devozzjoni qawwija li hemm lejn il-Grotta ta' San Pawl fejn diversi pellegrini kienu jiġu minn diversi pajjiżi jżur dan il-post.

Fi żmien il-gwerra, lejn in-nofs tas-seklu għoxrin, ir-Rabat kien hawn influss qawwi ta' refuġjati minn ma' Malta kollha li fittxew kenn fir-Rabat u l-pjazza tar-Rabat kienet saret żġira wisq għall-ammont li bih kibret il-popolazzjoni. Meta mbagħad ghaddiet il-gwerra ghalkemm hafna refuġjati telqu lura lejn l-irħula tagħhom u diversi kerrejja li kienu fil-pjazza tbattlu, l-attività kummerċjali fir-Rabat kompliet tikber, b'konsegwenza li żidie it-traffiku lejn iċ-ċentru tar-Rabat. Izda minhabba illi l-pjazza u t-toroq li kienu jaġħtu għaliha originalment ma kinux ippjanati għal dan it-tip ta' domanda, it-tkabbir tal-pjazza u l-htiegħ ta' tibdil fis-sistema tat-traffiku kompla jsir iktar imminenti.

Dan wassal biex fis-sittinijiet tas-seklu għoxrin

Mappa tar-Rabat kif nafuha llum²

A.P.C. TRAVEL BUREAU LIMITED

47, Main Street,
Rabat RBT 02, Malta.

Tel: (+356) 2145 1158/9

Fax: (+356) 2145 0597

E-mail: coppola@waldonet.net.mt

For all your travel requirements

Crazy Cook

Prop. Pauline & Charlie

St. Rita Street,
Rabat – Malta.

Tel: 2145 3750

PORTELLI

DEALERS IN AUDIO, VISUAL,
HI-FI & PHOTOGRAPHIC
EQUIPMENT

GENERAL PHOTOGRAPHIC SERVICES

14, St Paul Street, Rabat RBT 12,
Tel: 2145 4287, Tel/Fax: 2145 4081
Fax: 2145 9909

BOOKWorm

**STATIONERS &
NEWSAGENT**

Photocopy Service
Booksellers, Toys

Main Street,
Rabat RBT 12
Malta

Tel: 2145 4570
Fax: 2145 4569
Mob: 9949 9457

il-gvern kien iddeċieda li tinfetah pjazza quddiem il-knisja parrokkjali ta' San Pawl. Ix-xogħol kien dam sejjjer għal diversi snin u tlesta għal kolloks madwar l-ahħar tas-snин sittin. Skond il-gazzetta tal-gvern ta' dak iz-żmien, l-iskop tat-tkabbir tal-pjazza kienu principally tlieta, dak ta' trasport, dak turistiku u kummerċjali:

1. Skop ta' trasport – biex tinfetah triq miċ-ċentru tar-rahal ghall-inħawi tal-kampanja u hekk tigi evitata Triq Bir ir-Riebu.
2. Skop turistiku – bex titwessa' Triq San Katald u hekk jiġi facilitat it-trasport għat-turisti ghall-katakombi ta' San Pawl.
3. Skop kummerċjali – biex tinfetah pjazza quddiem il-knisja ta' San Pawl u fl-istess hin jiġi pprovdut post ghall-bini ta' ċentru ċiviku.

B'riżultat ta' dawn ix-xogħlijiet, diversi hwienet u djar eżistenti gew milquta. Hafna mid-djar kienet antiki u ma kellhomx il-bżonnijiet santiarji xierqa. Ohrajn kienet kerrejja. Il-hatt ta' dan il-bini antik u l-akkomodazzjoni ta' abitanti tagħhom fi djar ohra serva mhux biss biex inħoloq spazju ġdid iżda wkoll biex jitneħħew diversi *slums*. B'kolloks madwar 47 dar kellhom jinhattew f'dan il-proġett u l-hwienet li ġew affettwati gew akkomodati fiċ-ċentru ċiviku.

Matul dawn ix-xogħlijiet saru wkoll skoperti arkeologiċi interessanti. Xi oqbra nkixfu meta twaqqa' l-bini qadim quddiem il-parroċċa ta' San Pawl biex jinbena ċ-ċentru ċiviku. F'dawn il-fdalijiet li nstabu wieħed seta' jinnota għamliet ta' oqbra interessanti: dawk imsejha *arcosolia*, qabar mghotti bix-xorok, u iehor mhux komuni li għandu saqaf tal-blat li jifforma bhal mejda u bi dhul ma' l-art fil-passaġġ bejn l-oqbra. L-inħawi tal-ħitan kienet miksija b'tajn hamrani u d-dipartiment tal-mużew kien wera l-hsieb li jiġu studjati bir-reqqa dawn il-fdalijiet. Kien hemm hsieb ukoll biex il-Mużew japplika skema flimkien mad-Dipartiment tax-xogħlijiet biex dawn il-fdalijiet importanti tar-Rabat fi żmien ir-Rumani jiġu priservati taht iċ-ċentru ċiviku.

Għal min m'għix iż-żminijiet ta' qabel saru dawn ix-xogħlijiet u jaf biss il-pjazza kif na fuha llum, huwa diffiċċi l-hafna jimmäġina kif kienet il-pjazza qabel. Għalhekk ikun interessanti jekk niskopru flimkien kif kienet il-pjazza ta' San Pawl qabel ma sar dan it-tibdil. Ghalkemm ġertu partijiet bhan-naħha ta' San Katald kienet bejn wieħed u iehor kif na fuha illum, il-kumplament tal-pjazza kienet totalment differenti kemm fid-daqs, kif ukoll fl-istruttura tagħha. Ma nkun ux qed nesaġġeraw jekk nghidu li taht il-pjazza tal-lum hemm midfun wiċċi iehor tar-Rabat li sa biss madwar erbghin sena

ilu kien għadu mimli hajja. L-anzjani li tkellimna magħhom u nies ohra li m'humiex daqshekk kbar fl-ġietà, imma li jiftakru sew kif kienet il-pjazza qabel, tkellmu b'ċertu nostalġija u entu ż-żejt fuq dan is-suggett. U ghalkemm jaqblu li dan it-tibdil kien importanti ghall-iż-żvilupp tar-Rabat, għalihom kull hajt, dar jew hanut li kien jeżisti qabel igħibilhom memorji kbar u jhossu n-nuqqas ta' dik l-atmosfera ferm iktar kwjeta u tankwilli tal-pjazza.

B'hekk it-tkabbir tal-pjazza tar-Rabat ma ġabx biss tibdil fid-dehra iżda wkoll tibdil fil-hajja tar-Rabat speċjalment ta' dawk li kienet jgħixu madwar u fil-pjazza. Dan it-tibdil ġab hafna opportunitajiet speċjalment fil-qasam kummerċjali u turistiku fir-Rabat, iżda ġertu hwienet tradizzjonali, snajja' u anke drawwiet li kienet jsiru fiż-żona ta' quddiem il-knisja tista' tghid li ntilfu għal kolloks.

Il-Kappella ta' San Katald u Triq San Katald

Hawnhekk, kif digħi semmejna iktar qabel fl-artiklu, ftit li xejn sar tibdil ħlief li ġew imwaqqfa' diversi hwienet u kerrejja biex jinbena ċ-ċentru ċiviku. Dan wassal biex titwessa' t-triq speċjalment il-parti ta' isfel ta' San Katald, qabel ma tasal ghall-fetha li hemm quddiem il-kappella ta' San Katald. Tajjeb wieħed isemmi li dak iż-żmien il-parti ta' fuq ta' Triq San Katald li llum tħaddi minn wara ċ-ċentru ċiviku kienet tibqa' sejra dritt, tħaddi minn fuq il-foss u tinghaqad ma' Triq ir-Rebha (il-foss huwa diskuss iktar 'il quddiem f'dan l-artiklu stess).

Ta' min jghid li parti mill-pjazza ta' San Katald kienet fuq livell oħħla. F'din il-parti kien hemm Ta' Wizu (hanut tax-xorb) u Ta' Goli (tal-ħbula), żewġ idjar u kerrejja. L-aċċess għal dan il-livell (fuq is-cement) kien bi tliet (3) targiet min-naha ta' Wizu sa disa' (9) targiet fit-tarf l-ihor. Kien hemm ukoll ghajnej ta' l-ilma (vit) pubbliku peress li mhux kulhadd kelleu s-servizz ta' l-ilma fid-djar. Fuq din il-parti kien jinżamm monti nhar ta' Hadd, ta' affarrijiet ta' bżonn għall-bdiewa, li kienet jingħabru hawn mill-kampanja ta' madwar. Hafna mill-ogġetti kienet *surplus* tas-servizzi Ingliżi bhal ħbula, tarjoli, patalotti u hwejjeg. Kienet jinbiegu wkoll sandljet, cintorini, brieret u affarrijiet ohra. Mal-pedestall ta' l-istatwa ta' San Katald kien isir l-irkant tal-hażira ta' l-erwiegħ.

Flimkien ma' Triq il-Kbira, Triq San Katald u Pjazza San Katald kienet ċ-ċentru kummerċjali tar-Rabat u ta' l-Imdina. Fi Triq San Katald li kienet tibda mill-pjazza tal-parroċċa u fi Pjazza San Katald kien hemm xejn inqas minn 27 hanut.

Min-naha tax-xellug thares lejn San Katald

insibu lil Guzuniera (laham), Frenċ tal-fanali (xorb), Kawlatina (helu), Lawlawwa (*household*), Santu taż-żeġbha, Ta' Baskal (laham), il-Gabdollu (xorb), Patielli (skarpan), Camaska (*grocer*), Tal-Bott (forn), Nene ta' Ganga (xorb) u qabel Giezz ta' Nuzzi, Nikol tal-hbula, il-Luzzulà (xorb), ta' Karmnu z-zopp (xorb), il-Gless, Żaren tal-Ġwież, ġorg il-jott (xorb), Tas-Sei Sei (hwejjeg), Ta' Venuta (*household*), tal-Bibina (*Bazaar*), Karlu Tonna (skultur), Kawsija (*grocer*), Ta' Wizu (xorb), Goli tal-Hbula, il-Pitpitell (xorb), il-Pajsu (skarpan), Kawlatu (helu/pastizzi), il-Lopez (xorb), is-Slajs (laham), ta' Belinju (elettriku), Ta' Maurios (hwejjeg) u n-Najsa (laham). Nhar ta' Hadd kien jarmaw ukoll ġanni u c-ċawl bil-karettuni tal-helu u s-sigaretti. Dawn il-hwienet kien jaslu sa fejn illum hemm is-siġar f'nofs il-pjazza minhabba illi Triq San Katald kienet itwal min kif nafuha llum.

Sakemm saru x-xogħlijiet hafna minn dawn il-hwienet imxew fil-pjazza fil-parti li llum hemm maġenb il-Mużew Wignacourt (dak iż-żmien Mużew tas-Subien u skola) eżattament fejn illum jintrama l-palk tal-Konti Ruġgieru. Wara li tlesta x-xogħol, il-hwienet mxew fis-ċentru ċiviku, taht l-logog. Xi whud mill-hwienet għadhom jeżistu sal-lum, bhal per eżempju l-Bibina, li qabel kellha l-hanut fit-triq li llum tiġi wara c-ċentru ċiviku. Ta' Kola, li minn hanut tax-xagħar maż-żmien sar hanut tax-xorb kif nafuh illum. U ta' Wizu li baqa' kif kien qabel, jiġifieri hanut tax-xorb.

Il-kerrejja li kien hemm fi Triq San Katald kienet jservu ta' residenza temporanja għal diversi bdiewa li kien jgħixu fiż-żona rurali u li kien jtitlgħu r-Rabat għal perjodu qasir ġeneralment fil-festa ta' San Pawl biex ikunu jistgħu jgħidu l-festa. Ohrajin kien jiġi meta kien sejkollhom tarbija biex iwelldu hemm minhabba li s-servizz tal-majistra kien iktar viċin. Żewġ majistri li jissemmew hafna f'dak iż-żmien kien Pawla u Guża. Meta bdew ix-xogħlijiet, il-kerrejja thattew kollha.

Haddiema jaħidmu waqt il-bini taċ-ċentru ċiviku.

Quddiem il-Knisja ta' San Pawl

Quddiem il-knisja ghalkemm ma kienx hemm pjazza kif nafuha llum, kienet digħi teżisti triq kemmxnejn wiesa' meta kkumparata mat-toroq l-ohrajn digħi eżistenti. Fil-kantuniera kif tispicċa t-Triq ta' San Katald kien hemm id-dar ta' Dun Vinċenzo Mangani. Hawnhekk fil-Hamis tal-festa ta' *Corpus Christi*, kienet tittella' t-tombla. Mal-hajt kienet titwaħħal kartuna kbira bin-numri fejn fuqha kien jiġi mmarkati n-numri tat-tombla li jkunu telghu ghall-benefiċċju tan-nies li ma kinux jafu n-numri sew. Apparti t-tombla, f'din in-naha kienet tittella' wkoll matul is-sena l-lotterija ta' l-erwiegħ, fejn il-premju kien ikun xi bhima, bhal hanżir, u l-qliegħ minn dawn il-lotteriji kien imur kollu biex isir quddies ghall-erwiegħ. Hawnhekk kien hawn ukoll il-ħanut tal-Gżuniera li kienet tbieġi prodotti tal-laħam.

Fuq in-naha l-ohra tat-triq, faċċata tal-knisja kien hemm hajt wieqaf fin-nofs. Fuq dan il-hajt kien hemm ġebla tal-mili li turi d-distanzi bejn il-pjazza u diversi postijiet madwar Malta. Wara dan il-hajt kienet tinstab niżla li tagħti ghall-imħażen. Maġenb il-hajt, kantuniera ma' Triq San Pawl, kien hemm Kotti l-barbier, il-ħanut ta' Pawlu ta' Santu u diversi kerrejja li kellhom l-istess użu bhal dawk fi Triq San Katald. L-Ğħassha tal-Pulizija li llum tinsab fis-ċentru ċiviku, dak iż-żmien kienet fi Triq San Pawl, fejn illum hemm il-każin Laburista.

Dan ir-ritratt juri d-djar li kien hemm f'nofs il-pjazza.

Il-Hofra ta' San Pawl, l-Imħażen u l-Foss

Wara l-hajt li kien hemm wieqaf fin-nofs tat-triq ta' quddiem il-knisja, kienet tinstab bhal niżla li kien jgħidu l-hofra ta' San Pawl. Hekk kif tinzel din in-niżla, kont issib diversi kerrejja u iktar 'l-isfel kif iddur kien hemm Frenċ ta' l-inbid (l-istess sid tal-ħanut tal-fanali li kien hemm fi Triq San Katald) u z-Zaga li kien jagħmel il-karettuni. Ftit 'il fuq imbagħad kien joqghod Lippu taż-Żebbugġija u minn hemm b'taraġ kont titla' ghall-Mużew tal-Bniet.

Jekk minflok titla' dan it-taraġ kont tibqa' nieżel fil-ħofra kont tiġi fl-imhażen. Infatti l-Mużew tal-Bniet kien jiġi eżattament fuq l-imhażen li kien hemm taht. L-imhażen kienu bhal kmamar jew gherien taht l-art u fi żmien il-gwerra servew bhala kenn għar-refugjati li kien hawn ir-Rabat. Wara l-gwerra dawn l-imhażen saru magħrufa bhala l-imhażen ta' Rokku fejn kienet tinżamm il-hażna ghall-faham tal-forn tal-hobż li hemm fi Triq il-Kullegg. Fihom kien jinhażen ukoll id-diqiq. L-imhażen li illum huma midfunin eżattament taht il-qalba tal-pjazza kienet jwasslu bejn wieħed u iehor sa fejn illum tibda Triq Santa Rita. Fuq l-imhażen appartil l-Mużew tal-Bniet, kien hemm diversi djar u kerrejja ohra u li kif gie diskuss iktar kmieni f'dan l-artiklu, hafna minn dawn id-djar kienu antiki u mhux fi stat tajjeb. Dan il-kumpless pjuttost kbir ta' bini meta twaqqa' u flimkien mieghu ntraddmu l-imhażen, wassal biex infethet fetha kbira u l-pjazza kibret kif nafuha illum. Parti minn din l-area ntuażt ukoll biex minfloħha jinbena ċ-ċentru civiku kif nafuh illum.

Apparti l-imhażen, intradam ukoll parti mill-foss tal-belt l-antika li sa dak iż-żmien kien għadu jeżisti, biex inbniet Triq Santa Rita, liema triq sa dakinhar kienet għadha ma teżistix. Kif hafna digħi jafu l-Imdina qabel ma ċekknuha l-Għarab kienet ferm ikbar u fi żmien ir-Rumani, fl-istess żmien li fih għie San Pawl, il-belt ta' l-Imdina kienet twassal kważi sa fejn illum hemm il-knisja ta' San Pawl. B'hekk dik li illum nafuha bhala Triq Santa Rita, qabel ma nbniet, kienet tagħmel parti minn dan il-foss tal-belt l-antika. Triq ir-Rebha (Triq il-Vitorja) kienet tigi eż-żatt fuq din il-parti tal-foss u dan jispjega għaliex hija iktar fil-gholi. Infatti illum il-ġurnata għad hemm tarāġ biex titla' minn Triq Santa Rita għal Triq ir-Rebha. Iżda oriġinalment qabel ma ntradam il-foss, il-parti fejn illum hemm Triq Santa Rita, kienet ferm iktar baxxa u fil-fond milli hi illum. Il-foss kien għiex mirdum, biex tkun tista' tinbena t-triq kif nafuha illum.

Il-parti l-kbira ta' dan il-foss kienet tintuża bhala rrieżet tal-bhejjem, fosthom ir-razzett ta' Żebbu li kellu l-entratura tiegħi minn Triq ir-Rebha u r-

Quddiem San Katald waqt li kienu qiegħdin isiru x-xogħlijet.

razzett tan-Najsa li kont tidħol għalih minn Triq ta' San Kataldu jigifieri l-parti li kienet tgħaqqa il-pjazza ta' San Katald ma' Triq ir-Rebha.

Żgur li dan it-tkabbir tal-pjazza ġab tibdil drastiku fid-dehra taċ-ċentru tar-Rabat u forsi illum dawk li huma iż-ġegħi fl-ġebla. Nispera li f'din il-harsa qasira li tajna f'dan l-artiklu qajjimna l-kurzită ta' dawk li m'għixx dak il-perjodu u ġabu nostalgijsa lil dawk li jiftakru dawk iż-żminijiet.

Riferenzi:

- ¹ Registrū tax-xogħlijet pubbliċi; mapep; verżjoni ta' l-1900.
- ² L-Arkivji Nazzjonali: Micellanja; Pjanta tar-Rabat numru 37.
- ^{3,4,5} Il-Bibljoteka Nazzjonali; ir-Review 1960s.

Hajr:

Nixtieq nirringrazza lill-Arkivji Nazzjonali, ir-Rabat u lill-Bibljoteka Nazzjonali, Valletta. Nixtieq nirringrazzja wkoll lil dawk in-nies kollha li għenuni speċjalment fl-intervisti li għamilt. Mingħajr l-ghajnejha ta' dawn in-nies dan l-artiklu ma kienx ikun possibbi.

Nota:

Nitlob skuža jekk l-ismijiet u l-laqmijiet tan-nies li ssemmew f'dan l-artiklu m'humiex eżattament korretti. Jien ikwotajthom eż-żatt kif waslu lili. Nitlob skuža wkoll jekk halleyt barra xi ismijiet ta' nies li kienu parti mill-pjazza dak iż-żmien. Dan ma sar bl-ebda disprezz jew nuqqas ta' rispett lejn il-persuni kkonċernati.

Where Splendour and Creativity team up to your Advantage

The ultimate arts and crafts centre where you can feast your eyes on the beauty of age-old crafts brought to life by master craftsmen. An exquisite range of gold and silver jewellery that unmistakably spells bon ton. Souvenirs and water colours as well as inspiring prints evocative of the Mediterranean.

The Empire Arts and Crafts Centre boast a gorgeous cafe' serving delicious food and refreshments.

Empire Arts & Crafts Centre – 20A/B, St. Agatha Str., Rabat • Tel: 21453245, 21450837 • Fax: 21451095

The Place For:
Toys, Games, Hobbies/Crafts,
Stationery, Newspapers,
Souvenirs, Gifts, Sports, Camping/
Beach etc... etc...

73, St. Rita Street, Rabat
(opp. Bus Terminus)

Tel: 2145 0610

Dingli Butcher Rabat

Specialising in:

- Frozen Poultry Products
- Fresh & Frozen Meat
- Frozen Vegetables

Free Delivery Service!

Contact:
Tel: 2145 5893
Mob: 7945 5893

Location:
Dingli Road, Rabat

Business Hours:
Tuesday, Thursday, Friday and Saturday
7.00 a.m. – 12.00 p.m.
Monday, Wednesday and Friday
4.00 p.m. – 7.00 p.m.
July, August and September
Monday closed all Day

L-Ewkaristija f'Hajti u f'Ħidmieti

Kitba ta' Patri Kostantinu Borg OSA

Missjunarju fil-Brazil

Sa minn ċkuniti tghallimta dwar il-kobor tas-Sagament ta' l-Ewkaristija, kemm fil-familja tieghi kif ukoll fil-MUSEUM. Din kienet il-kawża li ta' età żgħira dhalt abbatil parroċċa ta' San Pawl u hemm bqqajt sa meta dhalt ma' l-Agostinjani. Kemm quddies ghint, f'kemm Vjatki hadt sehem filghodijiet kmieni fid-djar tal-morda u anzjani, kemm mort niġri mal-qassassin fil-kappelli tal-Buskett, l-Imtahleb, Wied Gerżuma, Santa Katarina, ecc.

Minn dejjem smajt li tagħna r-Rabtin hija l-unika parroċċa f'Malta fejn isiru żewġ purċissnjiet kbar fil-festa ta' Corpus Christi. It-tiżżeen tat-tużell u ta' l-arta, dik il-gilandra tal-fidda b'hafna dettalji bibliċi fiha u l-gradenzini ta' fuq l-arta maġġur isahhruk fil-fidi u fir-rispett li missirijietna għaddewlna lejn l-Ewkaristija. Il-ventartal tal-fidda mimli b'dettalji dwar l-Aħħar Ċena jghinek tinżel fil-hsieb profond spiritwali u uman li jesprimi. Bla ma rrid dawn ir-riflessjonijiet dahlu fija waqt li kont inżomm it-torċa jew iċ-ċensier matul il-kant li ma jispicċa qatt bil-Latin fit-Tridu ta' Corpus, u biex nghaddi ż-żmien kont noqghod niprova nifhem l-espressjonijiet ta' fuq wiċċi kull apostlu li hemm fil-ventartal. Dawn il-festi ta' Corpus nista' nghid li kienu l-kawża tal-vokazzjoni tieghi biex nidhol ma' l-Agostinjani. Niftakar li l-parroċċa kient tistieden lill-patrijet biex ikantaw l-uffiċċju Divin fil-ġranet tal-festa.

F'wahda minn dawn l-okkażjonijiet ġew l-Agostinjani u għamilt habib ma' xi studenti minnhom. Iż-żmien ghaddha u bil-grazzja ta' Alla sirt reliġjuż u saċerdot u ilni għal dawn l-ahhar 31 sena nahdem fil-Brazil. F'din il-Missjoni li Alla tani niprova nagħmel kemm nista' biex nghaddi din l-esperjenza ta' mhabba Ewkaristika lill-parruccani wkoll.

Fil-parroċċa ta' San Ġużepp fejn bħalissa qed nahdem ma' P. Saver Mifsud OSA, kważi fil-kappeli kollha li għandna fil-belt u wkoll fil-farms hemm is-Sagament. Darba fix-xahar nagħmlu adorazzjoni ta' nofs ta' nhar. Minn sentejn l'hawn fil-parroċċa bdejna moviment ta' l-aduraturi ta' l-Ewkaristija li bħalissa fi 25 lajci konsagrati u xi 30 ohra li jieħdu sehem fl-adorazzjoni ta' nhar ta' Sibt.

Is-sena li ghaddiet għamiltna riforma shiha fil-

parroċċa u biex inkunu ma' dak li titlob il-Liturgija nehhejna t-Tabernaklu mill-knisja u għamilna kappella tas-Sagament. Ghalkemm hija żgħira, il-kappella tiġibrok u dejjem fis-skiet. Biex noholqu l-ambjent hsibna li nagħmlu pittura bħal dik li għandna Malta fil-kappella tas-Sagament fil-Marsa fejn turi l-Madonna bħala l-Ewwal Tabernaklu.

Il-parroċċa tagħna hija ddedikata lil San Ġużepp. Wara li kont hadt sehem hawn fil-Brazil fl-ewwel Kongress Nazzjonali dwar San Ġużepp bil-preżenza ta' Fr. Tarcisio Stramare OSJ, fhimt aktar ir-responsabbiltà li mhux sewwa tifred lill-Madonna u San Ġużepp.

Qrajt diversi siltiet mill-Vanġelu biex insib argumenti għal dan id-disinn li ġieni f'mohhi. L-aktar li sibt tajbin kienu (Lq 2,4-5) li jghid: *Ġużeppi wkoll mar mill-Galilija, mill-belt ta' Nazaret, u tela' l-Lhudja, fil-belt ta' David jisimha Betlehem, biex jinkiteb flimkien ma' Marija l-ġħarusa tiegħi li kienet tqila u s-silta li turi lil Elizabetta, tqila b'San Ģwann il-Battista, tħażżeer lil kuġintha Marija, tqila bir-Redentur ta' l-umanità kollha.* (Lq. 1, 39-41)

B'hekk irnexxieli nuri lill-Madonna bhala l-ewwel u l-aqwa kollaboratrici ta' dan il-Misteru kbir ta' l-Inkarnazzjoni, u wkoll l-ewwel Tabernaklu/Girlanda hajja u magħha San Ġużepp bhala l-ewwel Aduratur.

Meta dan l-ahħar qrajt silta mill-priedki tal-Beatus Izakk, Abbi tal-Monasterju ta' Stellanos (seku XII) sibt din is-silta li tgħid: *hekk tgħid il-Bibbja: 'U ngħix fil-wirt tal-Mulej'* (Ekl. 24, 7-13). *Il-wirt tal-Mulej huwa, b'mod shiħ, il-Knisja u specjalment hija Marija, u b'mod partikolari, ir-ruħ ta' kull fidil. Fit-Tabernaklu ta' ġuf Marija, Kristu għex għal disa' xħur; fit-Tabernaklu tal-fidi tal-Knisja, Huwa jgħid sa l-ahħar tad-dinja; u fl-imħabba tar-ruħ tal-fidili, huwa jgħix sa l-ahħar taż-żminijiet.* Għalhekk inheġġeg lill-ġenituri biex dejjem jagħtu eżempju lil uliedhom sa minn ċkunithom ta' mħabba lejn dan is-Sagament ta' l-Ewkaristija. Din hija l-ahjar mediciċina għal hajja sewwa issa u għal kumplament ta' hajjithom kemm fil-Knisja, kemm fil-familja kif ukoll bħala cittadini tassep.

Osservazzjoni:

It-titlu tal-pittura huwa: *Il-Familja Mqaddsa Ewkaristika.*

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li well-idna fi Kristu

**LIL APPOSTLU MISSIERNA
SAN PAWL
FIL-JUM TAL-FESTA TIEGHU**

TIFHIR

Illum o ħuti Maltin
Ningħaqdu lkoll flimkien
Bi ħrara kbira ngħajtu:
"Viva Missierna il-ħanin"

Lill Dak il-kbir Appostlu
Li mis-Sema ġie magħżul
Sabiex bhala Missierna
Ikun l'aqwa difensur.

Illum huwa l'aqwa jum
Għal Knisja Rabtija
Fejn għal tliet xħur sħaħ
Hu għammar gewwa fiha.

Fiha waqqaf is-Salib
U spiega l'Evangelu
Hu ikkonsagra isqof
Lill' imqaddes Publius.

Lil Missierna Pawlu
Insibuñ dejjem magħħna
Sabiex jipprotegħina
Għal kull sejħa tagħħna.

Lilek o Kbir Appostlu
Kif nistgħu ma nsaħħrukx,
U minn bik lè jemmen
Dan Malti lè ma jkunx.

Helu Ismek u għamilek.
Sbejha l-ligi tiegħek,
Żommna dejjem marbutin,
Fl-imqaddes tagħlim tiegħek.

Bil-qalb kollha o Rabtin,
Viva ngħajtu ferħanin,
Viva l'Appostlu Pawlu,
Li għamilna nisranin.

30 ta' Gunju 1946.

AURELIO CAMILLERI.

"EMPIRE PRESS".

Programm tal-Festa Solenni 22 ta' Corpus Domini 6

Il-Hadd, 28 ta' Mejju 2006:***Ftuħ tal-Festi***

7.30pm Programm Strumentali mill-Banda Ċittadina u popolari Konti Ruġġieru fil-bitha ta' l-Iskola Primarja Pawlu Xuereb.

Il-Ġimġha, 2 ta' Ĝunju 2006

7.30pm Quddiesa tal-ftuh tal-festi u wara ikla bejn il-*helpers* tal-festa.
Jieħdu sehem il-Grupp Tiberija.

Is-Sibt, 10 ta' Ĝunju 2006

12.00pm Ftuh ufficjali ta' Radju Pawlin 97.2 FM. Wara tibda maratona ta' mužika ta' 24 siegha, fejn jingabru affarijiet ta' l-ikel b'riżq it-tfal ta' l-Ursolini.

Il-Hadd, 11 ta' Ĝunju 2006

6.00pm Quddiesa u ċelebrazzjoni u wara jsir il-kxif ta' l-istatwa ta' l-Appostlu Missierna San Pawl, wara li ġiet irrestawrata, bl-ghajnuna taż-Żgħażagh Rabtin Pawlini.

It-Tlieta, 13 ta' Ĝunju 2006

7.30pm Ćelebrazzjoni Ewkaristika organizzata mill-Komunità Żgħażagh Parrokkjali.

L-Erbgħa, 14 ta' Ĝunju 2006:***L-Ewwel Jum tat-Tridu***

8.30am Quddiesa bi hsieb qasir fuq l-Ewkaristija. Wara tibda espożizzjoni Ewkaristika sal-quddiesa ta' filghaxija.
9.30am Laqgħa Ewkaristika għat-tfal ta' l-iskola.
6.15pm Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Mons. Vinċenzo Deguara.
Innutat-Tridu Ċelebrazzjoni Ewkaristika.
8.00pm Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.

Il-Hamis, 15 ta' Ĝunju:***It-Tieni Jum tat-Tridu***

8.30am Quddiesa bi hsieb qasir fuq l-Ewkaristija. Wara tibda espożizzjoni Ewkaristika sal-quddiesa ta' filghaxija.
9.30am Laqgħa Ewkaristika għat-tfal ta' l-iskola.
6.15pm Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Mons. Vinċenzo Deguara.
Innu tat-Tridu u Ċelebrazzjoni Ewkaristika.
8.00am Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.

Il-Ġimġha, 16 ta' Ĝunju 2006:***It-Tielet Jum tat-Tridu***

8.30am Quddiesa bi hsieb qasir fuq l-Ewkaristija. Wara tibda espożizzjoni Ewkaristika sal-quddiesa ta' filghaxija.
9.30am Laqgħa Ewkaristika għat-tfal ta' l-iskola.
6.15pm Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Mons. Vinċenzo Deguara.
Innu tat-Tridu u Ċelebrazzjoni Ewkaristika.
8.00pm Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.

8.30pm Festa Familja fuq iz-zuntier tal-knisja. Ikun hemm kantanti Maltin, u ikel Malti.

Is-Sibt, 17 ta' Ġunju 2006:

Lejlet il-Festa

8.30am Quddiesa bil-kant tat-*Te Deum*.
9.00am Hruq ta' kaxxa Spanjola u martaletti.
4.30pm Quddiesa bis-Sagament tal-Magħmudija.
6.30pm Quddiesa tal-Komunità Parrokkjali.
7.30pm Għas-Solenni u Ċelebrazzjoni Ewkaristika.
8.15pm Il-Banda popolari Konti Ruġġieru tallegra t-Toroq: Pjazza San Bastjan, ġorġ Borg Olivier, il-Kullegg, Santa Marija, San Publju, Konti Ruġġieru, San Franġisk, u l-Kbira, b'sett ta' marċi brijuži. Il-banda takkumpanja l-istatwa ta' Kristu tal-Hobża, mill-Kažin San Pawl sal-pjazza tal-parroċċa fejn tassisti għat-tluu tagħha fuq il-pedestall.
10.00pm Spettaklu ta' logħob tan-nar ta' l-ajru.
11.00pm Hruq ta' logħob tan-nar ta' l-art fuq iz-zuntier tal-parroċċa.

Il-Hadd, 18 ta' Ġunju 2006:

Solennità tal-Ġisem u d-Demm tal-Mulej

7.30am Quddiesa ghall-benefatturi hajjin.
9.00am Quddiesa Solenni konċelebrata bis-sehem tal-Kapitlu tal-Grotta u l-Kleru kollu tal-parroċċa. proċessjoni solenni bis-Ssmu. Sagament b'waqfa fil-knisja ta' San Franġisk.
10.00am Il-Banda Ċittadina Konti Ruġġieru ddoqq innijiet sagri waqt il-hruġ u d-dħul tal-proċessjoni, fuq il-palk prinċipali. Wara tagħmel marċi mill-pjazza tal-parroċċa sal-Kažin San Pawl.
10.30am Murtali u martaletti jakkumpanjaw il-proċessjoni.
5.45pm Quddiesa kantata bl-Għas-Solenni konċelebrata u proċessjoni solenni bis-Ssmu Sagament, b'waqfiet fil-knejjes ta' Santa Marija ta' Gesù u Santu Wistin. Ċelebrazzjoni Ewkaristika.

6.00pm Il-Banda Nicolò Isouard tal-Mosta tibda marċi minn Triq San Franġisk sal-pjazza tal-parroċċa, fejn tilqa' l-hruġ tal-proċessjoni. Wara tesegwixxi programm mużikali fuq il-palk prinċipali.

7.30pm Il-Banda Peace tan-Naxxar tilqa' l-proċessjoni fi Triq San Pawl, wara tesegwixxi programm mużikali fuq il-plancier ta' Triq San Pawl. Wara d-dħul tal-proċessjoni, l-istess banda tagħmel marċi brijuž mill-parroċċa sal-Kažin San Pawl.

8.00pm Murtali u martaletti jakkumpanjaw il-proċessjoni.

It-Tnejn, 19 ta' Ġunju:

L-Ġħada tal-Festa

6.30pm Quddiesa ghall-anġjani u l-morda fil-parroċċa.

Il-Ġimħa, 23 ta' Ġunju:

Lejla Maltija

7.00pm Bidu għal-Lejla Maltija fuq iz-zuntier tal-parroċċa bis-sehem ta' diversi kantanti popolari. Ikun hemm ikel tradizzjonali Malti.

Is-Sibt, 24 ta' Ġunju:

Lejla Maltija

9.00am Attivitা għat-tfal fuq iz-zuntier tal-parroċċa, miż-żgħażaq Rabtin Pawlini. Ċelebrazzjoni għall-koppjib' anniversarji taż-żwieġ ta' 25, 50, 55 u 60 sena gewwa l-parroċċa.
6.30pm
7.00pm Lejla Maltija fuq iz-zuntier tal-parroċċa bis-sehem ta' kantanti popolari. Ikun hemm ikel tradizzjonali Malti.

Festa f'ġieħ il-Martirju ta'

I-Appostlu Missierna San Pawl

It-Tnejn, 26 ta' Ĝunju:

Hruġ ta' l-Istatwa min-Niċċa

Simposium Internazzjonali fuq il-kult Pawlin fil-knejjes Insara u f'Malta.

- 6.30pm** Quddiesa tal-Komunità Parrokkjali.
Il-Banda Ċittadina Konti Ruġġieru tallegra t-Toroq: Hal Bajjada, Dingli Zahra, Sant'Agatha, San Katald, Bir ir-Riebu, Emanuele Vitale, Santa Rita, pjazza tal-parroċċa, b'sett ta' marċi brijużi fil-pjazza tilqa' l-hruġ ta' l-istatwa min-niċċa b'daqq ta' l-innijiet. Wara l-banda tkompli l-marċ sal-Kažin San Pawl.

- 8.00pm** Hruġ ta' l-istatwa titulari ta' l-Appostlu Missierna San Pawl min-niċċa.
Čelebrazzjoni Ewkaristika. Hruq ta' martaletti u kaxxa Spanjola.

It-Tlieta, 27 ta' Ĝunju 2006:

Jum iż-Żgħażagħ

Ikompli s-Simposium Internazzjonali fuq il-kult Pawlin.

- 6.30pm** Quddiesa animata miż-Żgħażagħ Rabtin Pawlini, bil-partecipazzjoni tal-Grupp Tiberia.
Rappreżentazzjoni Sagra fuq il-Vjaġġ ta' San Pawl lejn Ruma bis-sehem ta' kantanti u atturi minn Ruma u minn Malta.

L-Erbgħa, 28 ta' Ĝunju 2006:

L-Ewwel Jum tat-Tridu

- 6.15pm** Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Kan. David Cilia.
Kurunella, Innu tat-Tridu u Čelebrazzjoni Ewkaristika.
8.00pm Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.

Il-Hamis, 29 ta' Ĝunju 2006:

It-Tieni Jum tat-Tridu

- 8.30am** Translazzjoni Solenni tar-Relikwija ta' San Pietru u San Pawl mill-Katidral ta' l-

Imdina sal-Kolleġġjata ta' San Pawl tar-Rabat immexxija minn Mons. Arcisqof. Korteo mill-knisja ta' Katald ghall-Kolleġġjata u cerimonja ta' l-offerta taż-żejt mill-parroċċa ta' Burmarrad ghall-Grotta ta' San Pawl bis-sehem tal-Kavallieri ta' San Ģwann.

Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Kan. David Cilia.

Kurunella, Innu tat-Tridu u Čelebrazzjoni Ewkaristika.

Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.

Il-Banda Nicolò Isuard tal-Mosta tibda marè minn u tghaddi minn dawn it-Toroq: Bir ir-Riebu, Pawlu Inguanez, Santa Barbara, Emanuele Vitale, Santa Rita, pjazza tal-parroċċa, San Pawl, il-Kbira sal-Kažin San Pawl.

Il-Ġimgħa, 20 ta' Ĝunju:

It-Tielet Jum tat-Tridu

- 6.15pm** Għasbar u quddiesa bil-kant. Predikatur Kan. David Cilia.
Innu tat-Tridu u Čelebrazzjoni Ewkaristika.

- 8.00pm** Wara l-Barka jkun hemm hruq ta' martaletti.
Il-Banda Ċittadina Konti Ruġġieru tallegra t-toroq: Vincenzo Ciappara, San Piju V, Kola Xara, il-Kullegħ, San Publju, ġorg Borg Olivier, San Franġisk u Triq il-Kbira b'sett ta' marċi brijużi.
Il-banda tikkumpanja l-istatwa tal-Konti Ruġġieru sal-pjazza tal-parroċċa fejn tassisti għat-tluu tagħha fuq il-planċier principali.

- 10.00pm** Hruq ta' logħob tan-nar ta' l-ajru.
11.30pm Hruq ta' logħob tan-nar ta' l-art fuq iz-zuntier tal-parroċċa.

Is-Sibt, 1 ta' Lulju 2006:

Lejlet il-Festa

- 8.30am** Quddiesa bil-kant tad-Deum. Hruq ta' martaletti u kaxxa Spanjola.

9.00am	Xandira Diretta fuq ir-Radju Pawlin mill-pjazza tal-parroċċa.	7.15pm	tilqa' l-proċessjoni taht l-Ark Trijonfali bid-daqqa' ta' l-innijiet.
4.30pm	Quddiesa bis-Sagament tal-Maghmudija.		Proċessjoni bl-istatwa titulari ta' l-Apostlu Missierna San Pawl u r-relikwa tad-driegħ ta' San Pawl immexxija mill-arcipriet, mat-Toroq: il-Kullegg, Ġorg Borg Olivier, Konti Ruġġieru, Pjazza tal-Parroċċa, San Pawl, Santu Wistin, Pjazza tas-Saqqajja u l-Kbira sal-Parroċċa.
6.30pm	Quddiesa tal-Komunità Parrokkjali.		Waqt il-hruġ ta' l-istatwa, jinharaq salut, kaxxa infernali, baraxxi u wara martaletti jakkumpanjaw il-proċessjoni.
7.15pm	Hruq ta' salut, kaxxa Spanjola u martaletti.		8.00pm Hruq ta' logħob tan-nar ta' l-ajru minn taht is-Saqqajja.
7.30pm	Translazzjoni Solenni tar-Relikwija ta' l-Apostlu Missierna San Pawl mis-Santwarju tal-Grotta. Għas-Solenni, <i>Salve Regina</i> u Ċelebrazzjoni Ewkaristika.		9.00pm Hruq ta' murtali tal-kulur.
9.00pm	Il-Banda popolari Konti Ruġġieru tallegra t-Toroq: Cosmana Navarra, Pjazza San Frangisk, il-Kbira, San Pawl u l-Pjazza tal-Parroċċa. Matul il-marċ il-banda takkumpanja l-istatwa ta' Missierna San Pawl u tassisti għat-tluġ tagħha fuq il-pedestall, bid-daqqa' ta' l-innijiet.		10.30pm Dhul tal-proċessjoni, kant ta' l-Innu Popolari, Antifona u Ċelebrazzjoni Ewkaristika.
9.30pm	Spettaklu ta' logħob tan-nar ta' l-ajru.		Waqt id-dhul ta' l-istatwa tinharaq kaxxa infernali tal-kulur.
11.00pm	Kaxxa infernali tal-kulur: sponsorjata minn M.Z. Investment Ltd. Rabat.		
11.30pm	Hruq ta' logħob tan-nar ta' l-art fuq iz-zuntier tal-parroċċa.		

Il-Hadd, 2 ta' Lulju:

Jum il-Festa tal-Martirju Glorjuż ta' l-Apostlu Missierna San Pawl

7.30am	Quddiesa ghall-benefatturi mejtin.
9.00am	Quddiesa Solenni Konċelebrata mmexxija mill-Patri Benedikt Xuereb OFM bis-sehem tal-Kapitlu Pawlin u l-Kleru kollu tal-parroċċa. Paniġierku minn Patri Benedikt Xuereb.
10.30am	Il-Banda Konti Ruġġieru tallegra t-Toroq: Virtù, Kullegg, Pjazza tal-Parroċċa, San Pawl u Triq il-Kbira sal-Każin San Pawl, fost il-briju u kant ta' l-innijiet mir-Rabtin Pawlini.
6.00pm	Quddiesa Kantata bl-Għasar.
6.30pm	Il-Banda Nazionale La Valette tibda l-marċ tradizzjonali tagħha mit-Toroq: il-Kbira, San Pawl u l-pjazza tal-parroċċa, fejn tilqa' l-hruġ tal-proċessjoni. Wara l-banda tesegwixxi programm mużikali fuq il-palk principali.
7.00pm	Il-Banda San Pawl ta' Hal Safi tibda marċ mill-Pjazza San Duminku tul-Triq ġorg Borg Olivier, San Vincenz Ferreri, tal-Virtù u tilqa' l-proċessjoni bl-istatwa ta' San Pawl fi Pjazza San Bastjan. Il-banda tkompli l-marċ tul-Triq il-Kullegg, fejn terġa' tilqa' l-proċessjoni. Wara l-Banda tkompli bil-marċ sa l-Ark Trijonfali, fejn tesegwixxi programm mużikali fuq il-plancier ta' Triq San Pawl. Il-banda

It-Tnejn, 10 ta' Lulju:

Dħul ta' l-Istatwa ta' San Pawl fin-Nicċċa

6.30pm	Quddiesa ta' radd il-hajr bil-mužika u wara d-dħul ta' l-istatwa titulari ta' San Pawl fin-niċċa. Jieħdu sehem elementi mill-Banda Konti Ruġġieru u l-kor tal-parroċċa.
8.00pm	<i>Barbecue</i> fil-bitha ta' l-Iskola Primarja Pawlu Xuereb b'riżq il-festi.

FESTA TA' CORPUS:

Il-mužika tkun tas-Surmast Carlo Diacono u titmexxa mill-W.R. Ģwann Galea.

FESTA TA' SAN PAWL

Il-mužika tat-Tridu tas-Surmast Vincenzo Ciapara u titmexxa mis-Sur Carmel Borg.

Il-mužika ta' lejlet u nhar il-festa tkun tas-Surmast Carlo Diacono u titmexxa mill-W.R. Ģwann Galea

Jieħdu sehem il-kor parrokkjali u elementi mill-Banda Konti Ruġġieru

In-nar kollu ta' l-ajru u dak ta' l-art ġie mahdum mid-Dilettanti Rabtin Pawlini fil-Kamra tan-Nar San Pawl Rabat.

Smoothline

Health & Beauty Salon

Joanne Galea

International Beauty Therapist (IHBC)

Vjal il-Haddiem, Rabat

Phone: 2145 1831 or 2145 6787

Guinot Treatments • Mary Cohr Treatments •
Dermalogica Treatments • Hydradermie Facials •
Aromatic Facials • Catio-Lift • Microdermabrasion •
Slimming Treatments • Laser Hair Removal •
Aromatherapy Massage • Indian Head Massage •
Electrolysis • Waxing • Eyebrow Tints • Eyelash Tints •
Make-Up for All Occasions • Manicures • Pedicures •
Acrylic Nail Extensions • Nail Art •

CAREMALTA
www.caremalta.com

12 Years of Quality Care for the Elderly

Well-being & Community Spirit
are our priority

With homes purposely built and specifically designed for older persons, together with over 400 highly dedicated and trained personnel, we continue to strive to improve your quality of life.

Casa Arkati-Mosta Villa Messina-Rabat
Tel: (+356) 21434342 Tel: (+356) 21454889

CareMalta are also operators of the
Zejtun & Cospicua Government Homes

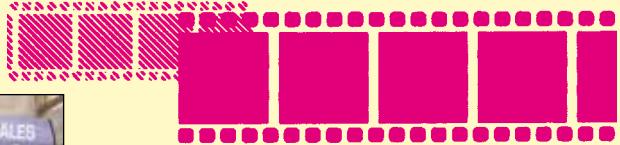
Head Office: Villa Messina
St. Dominic's Square, Rabat RBT 06, Malta
E-Mail: info@caremalta.com

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

Riebu Well Street, Rabat
(Nigret Area)
Mob: 9987 4964

DVD RENTALS & SALES

Come & entertain yourself at home with our wide range of **DVD films** for all the family including the **Latest New Releases.**

We also sell

- **DVD Players**
- **Theatre Home Cinemas**
  - Hif-Fi's
- **Cell Phones**
- etc, etc...

THE GILDER

*For any kind of gilding:
Maltese Clocks, Gilded Mirrors, Furniture etc.*

Arthur Vassallo
70, Doni Str., Rabat - Malta
Tel.: 21459828 Mob.: 99821006

Tom's Deli

Shop 2,
Civic Centre, Rabat.
Tel: 2145 0603
Mob: 7970 8630

Doctor Gentium

Kitba ta' Dr. Mario Tabone Vassallo

Ma nafux sew sew meta twieled Missierna San Pawl. Żgur li kien għadu tfajjel meta haġġru lil San Stiefnu. Tant hu hekk, li ma hax sehem fit-thaġġir, iżda ghasses il-hwejjeg tal-haġġara. Dan ifisser li għal xi s-sena 30 W.K., kien għadu fl-axijiet, jiġifieri kellu xi hdax, tħażżex jew tlettix-il sena. Nghid hekk ghax, jekk Kristu Sidna twieled lejn is-sena 6 Q.K., sallbuH ta' 33 sena u San Stiefnu kien l-ewwel martri wara li Sallbu lil Ĝesù, it-thaġġir ikun sehh sat-30 W.K.

Għid li Kristu twieled madwar is-sena 6 Q.K., ghax meta kkalkulaw il-kalendarju Gregorjan, jidher li għaddew hażin u bdew jghoddu minn meta Ĝesù kellu xi 6 snin. Ghad li m'għandux x'jaqsam ma' l-istorja li qed ninseġ, ta' min isemmi li jista' jkun li Ĝesù, fil-fatt, twieled f'Settembru u mhux f'Diċembru. Dan kollu biex inqiegħed f'kuntest l-għażla arbitrarja tas-sena 6 W.K. mill-ghorrief, bħala s-sena tat-twelid ta' Missierna San Pawl.

Dan sar biex niċċelebraw l-anniversarji l-kbar tat-twelid ta' Missierna San Pawl. Din mhix stramberija. Biżżejjed tiftakar li r-renjanti sikwit ikollhom l-anniversarju veru ta' gheluq sninhom, kif ukoll dak ufficjali fuq data differenti minn dik li jkunu twieldu fiha. Jekk dawn in-nies li m'huma xejn jiffestegġjaw gheluq sninhom, kemm jixraqlu iktar Missierna San Pawl li jkollu għarfien, ta' l-inqas, ta' sena ufficjali bhala dik tat-twelid tieghu.

Mela din is-sena 2006, taħbat it-tieni millennarju ufficjali mit-twelid ta' Missierna San Pawl. Xieraq iktar mis-soltu li nagħtuh għie. L-ahjar mod biex naghmlu dan hu b'monument intern ta' hajja tajba u dixxiplinata, mogħdrija lejn ghajrha, stqarrija dejjem, čara u bla biza' tas-sewwa, mahfra ta' min iregħhexna u fidi għamja fil-providenza ta' Alla.

Pittura tal-Matrona Cosmana Navarra magħimula minn Gio. Nicola Buhagiar. Tinsab fis-sagristija tal-parroċċa.

Iżda aħna lkoll bnedmin u jghin li nagħtu xhieda esterna ta' kewn intern u mohbi. Din kienet wahda mir-raġunijiet ghaliex fl-2006, mill-ftit li għandi, xtaqt noffri għieħ lill-Appostlu San Pawl. Ghaddew bosta hsibijiet: statwa, pedestall, pittura, lampier.

Kollha sbieħ. Imma ridt li jkun hemm fiha sens iktar čar ta' talb. It-talba l-iktar perfetta hi żgur is-Sagrificċi tal-Quddiesa. Il-mużika hi pittura binnoti, skultura bir-ritmi, binja bl-armonija. Il-mużika, ukoll lajka, hi talba li tfahhar lil Alla mill-ohla holqien Tiegħu, il-bniedem mogħni b'ruh. Għalhekk qtajtha li nikummissjona quddiesa f'għieħ San Pawl.

Ma ridtx niddeffes fejn ma jesaghħix u ma xtaqt b'ebda mod infixxel il-festi titulari. Iżda xtaqt li l-Prima Dinija tingħata fil-knisja tal-Grotta ta' San Pawl tar-Rabat. Dan ghax din l-ewwel knisja ta' Malta u minhabba r-rabtiet li għandi mar-Rabtin. Iddiskutejt ix-xewqa tieghi ma' l-Arċipriet, il-Kanonku Louis Suban, u hu nebbahni li żgur ma kienet tfixxel xejn fir-Rabat li kieku l-Prima Dinija ssir nhar il-festa tal-Konverżjoni ta' Missierna San Pawl, il-25 ta' Jannar 2006. Wara, kull fejn seta', ghinni u inkoraġġini.

B'din il-quddiesa xtaqt ukoll infakkar f'eroj Maltin Rabtin li, ta' ingratli li ahna, insejna. Lewwel fosthom Ĝużeppi Callus, dak l-eroj Malti b'rabitiet ukoll mal-Knisja tas-Simblja, li La Valette qatelu xi tliet snin qabel l-assedju ta' l-1565. Qatlu, ghax Ĝużeppi Callus iddefenda l-parlament Malti, l-Università, dik l-Università li kienet ikkonfermata lilna fil-Magna Carta minn Fonzu l-Manjanmu ta' Aragona fl-1928. Ĝużeppi Callus miet jiddefendilna d-drittijiet tagħna u nsejnieh.

Ridt ukoll infakkar f'Cosmana Navarra, dik in-

nobblu ma hamlitx meta l-kavallieri hatfu ul-Grotta ta' San Pawl mingħand il-Knisja Maltija u bnew fuqha knisja li xejnet dik eqdem tal-Knisja Maltija li kienet maġenba. Minn butha, hattet din il-knisja antika ta' qabel u flokha bniet it-tempju maestuż li għandna llum u ghanietu b'rrikkezzi liema bħalhom.

Fl-ahhar, ghax il-borma fuq tlieta toqghod, ridt infakkar lin-Nutar Emanuele Vitale li, b'kuragg, mexxa l-Maltin fir-rewwixta kontra l-Franciżi, dawk l-istess Franciżi li, tliet xħur qabel il-kavallieri kienu harbu jiġru minnhom. Hemm iżżejjed, imma l-ohrajn sensilthom biss billi ftakarthom bhala dawk il-Maltin l-ohra li bħalhom għarfu jħobbu u jaqdu lil pajjiżhom.

Għax naf li r-Rabtin tassew ihobbu u jifhmu fil-mužika, fittxejt kompożiturni mill-aqwa, l-ewwel Malti b'PhD fil-kompożizzjoni, Jesmond Grixti. Dan kien harigni ta' nies meta sentejn qabel ikkummisjonatu jikkomponi kunkert ghall-kitarra u orkestra ghall-kunkert celebrattiv ta' l-erghin anniversarju ta' l-Indipendenza ta' Malta. Għażiż ukoll żewġ vuċċijiet mill-aqwa, il-Mezzo Sopran Claire Massa u l-baxx Noel Galea u bhala Surmast lil Alan Chircop li għandu esperjenza internazzjonali.

Fehemt lil Jesmond x'ridt: quddiesa ghall-orquestra ta' daqs li kien tipiku ġħal dan it-tip ta'

Il-kappella Medjevali tas-Simblja

xogħol fis-sbatax u t-tmintax-il seklu, għal mezzo soprano u baxx. Iżda ma ridtx nghodd lir-Rabtin b'nies li japprezzaw biss iz-zinnannati tas-soltu. Kelli fiducja li, ta' nies li tassew japprezzaw il-mužika, ir-Rabtin kienu jagħrfu kompetizzjoni ta' kwalità f'idjoma moderna u hekk tlabtu.

Sikwit, mužika ghall-quddiesa tista' tindaqq ukoll bhala kunkert u mhux waqt quddiesa li tkun inspirata. Iżda ma seta' qatt ikun, kif min ma jifhimx seta jghid, li mužika ghall-quddiesa tista' tkun tajba biss ghall-kunkert u mhux waqt il-quddiesa li tkun inspirata. Ma kelli qatt dubju li, din il-mužika kellha tindaqq waqt is-sagħrifċċu tal-quddiesa.

Jesmond Grixti, ġentilment ghaddieli l-ewwel abbozzi vagi li għoġbuni u mxejna. Mhx se niġibidha fit-tul dwar id-diffikultajiet tat-triq li konna qbadna. Imma wasalna. Malli tħalli lill-habib kbir tiegħi, l-Eċċellenza Tieghu, il-President Emeritus Ċensu Tabone jekk jaċċettax li tindaqq taħbi il-patrocini tiegħi, laqa' l-istedina bil-herqa u b'entuż-jażmu. L-istes għamlet is-Sinjura Tabone.

Stedint ukoll lill-Eċċellenza Tieghu, il-Kummissarju Gholi ta' l-Awstralja ghall-Malta u s-Sinjura tiegħi, Richard u Helen Palk, minhabba li Jesmond Grixti qed jistudja fl-Awstralja u wkoll ghax kien involut meta nghata l-kunkert tal-kitarra hawn fuq imsemmi. Stedint ukoll lill-Eċċellenza Tagħha, l-ewwel Ambaxxatur ta' l-Awstrija ghall-Malta minn żmien il-kavallieri, Dr. Elizabeth Kehler.

Il-kumplament ma stedint lil hadd. Din kienet festa għar-Rabtin u kollha merħba bihom. Fil-fatt, għad li m'għamilt ebda pubblicità, il-kelma ġriet u nhar il-Prima Dinjija, gew kritici u bosta nies minn bliest ohra. Il-provi nizammu parti fid-djar u l-ensembles fis-Saint Patrick Hall. Dakinhar tal-

*Il-maskra tal-wiċċi mejjet ta' Cosmano Navarra,
merfugħ fil-Mużew tal-parroċċa*

Prima Dinjija, qalbi kienet ittaqtaq xi ffit. Imma Missierna San Pawl harisna. Il-quddiesa kienet iċċelebrata mill-Wisq Reverendu l-Arċipriet, il-Kanonku Louis Suban u miegħu r-Reverendi Kanonċi, Mons. Ĝwann Azzopardi... Il-quddiesa kantata nghat-taħbi taħbi il-patroċinju ta' l-E.T. u s-Sra. Ċensu Tabone u fil-preżenza tal-mistednin distinti hawn fuq imsemmija.

Il-mužiċisti kienu: prim vjolin – Antoine Frendo, sekond vjolin – Roberta Attard, vjola – Sarah Spiteri, vjoloneċċel – Yaroslav Miklukho (ON), kuntrabaxx – Lino Cremona (Prim ON), obwe – John McDonough (Prim ON), tromba – Kevin Abela (Prim ON), perkussjoni – Daniel Cauchi u Emanuel Busuttil. Din il-quddiesa ntlaqgħet tajjeb u kont sorpriz li fl-ahħar il-fidili nfexxew f'ċapċip. Kopja ta' l-inċiżjoni tal-quddiesa ntbagħtet lill-professuri tal-mužika l-Australja, il-Gran Brittanja, l-Amerika u l-Italja u dawn kollha qablu mar-Rabtin għaqlin u faħħruha bil-kbir.

Doctor Gentium, hi karatterizzata mill-

kewn omogenju tal-kompożizzjoni. L-elementi mužikali huma msensla ma' xulxin b'maestrija b'mod li jissinerġizzaw mal-partijiet differenti tal-quddiesa. Kif kont tlabt, il-lingwaġġ mužikali hu kontemporanju u jixhed it-test liturgiku. Il-gravità tonali, hi rappreżentata, jekk mhux ukoll mibdula, minn melodija minimalista, sfumaturi armonici u orkestrazzjoni delikata, angēlika u kkulurita. L-assi spiritwali-uman hu mixhud fil-modi differenti, dettaljati u dinamiċi, bhal fil-*pietoso* fil-*Kyrie* u fid-*dolce cantabile* tal-*Benedictus*.

Il-*Kyrie*, hi devota u hlejja. Il-*Gloria*, toħloq bilanč billi tantiċipa xi mossi mužikali importanti u billi terga' lura ghall-ohrajn u b'mužika partikolari, ippersonifikata fil-linjal speċjali għat-tromba. Is-*Sanctus* hu maestuż u angēliku. L-*Agnus Dei* hu mselleml, trankwill u paċċifikament invokattiv. Grat ħafna li kelli l-opportunità nżid b'xi mod ċkejken l-ghana tal-Knisja tagħna. Tkun haġa sabiha kieku terga' tibda d-drawwa ta' kummissjonijiet ta' quddies għal din il-festa.

Richardsons

St Edward Street, Rabat

Tel/Fax: 2145 5033

Mob: 9949 4598/7988 0192

**Wedding Cars
Day & Night Taxi Service**

Special prices for:

**Airport, Hospitals,
Beaches & Paceville**

Silver Lace Jewellers

*Jispecjalizzaw
fil-Filugranu
18ct, 9ct, Deheb Abjad
u għażla kbira ta' Fidda*

40, Triq San Pawl,
Rabat

Tel/Fax: 2145 3083
Mob: 9944 3505, 9982 9507

**B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li well-idna fi Kristu**

Kilo's Pet Shop

Misrah Suffara Rabat

*AT KILO'S YOU CAN FIND
ALL YOUR PET
AND AGRICULTURAL NEEDS.
GROOMING SERVICE AVAILABLE*

Prop: Anthony D'Anastas

Mob: 9940 8633 • Tel: 2145 0467

*Vet Service: Monday
from 4.00pm - 6.30pm
& Saturday from 11.00am to 12.30pm.*

ECKS Casual Wear

*Suits, Jeans, Shirts, Tops,
Jackets, Pullovers, Trousers,
Cardigans & More*

**St. Rita Street, Rabat
Tel: 2145 2723**

KIRI TAS-SALA

*Is-sala l-ġidha tal-Każin San Pawl
qiegħda tinkera għall-parties
tal-Precett, Grizma u
għal kull okkażjoni ofra.*

*Għal aktar dettalji u bookings staqsu
għas-Sur Louis Borg
fil-Każin San Pawl
jew čemp lu fuq 2145 0298.*

MAYFLOWER GARDEN SHOP

Mtarfa Road,
Mtarfa
Tel: 2145 0191
Mob: 9949 8545

*We sell
Insecticides &
Garden Machinery*

Prop. C. Azzopardi

‘Schola Cantorum’

Parroċċa San Pawl – Rabat Malta

Kitba ta' Paul Cilia

Il-bidu ta' dan il-kor kien 1943-1944, fi żmien il-Kappillan Dun Anton Buhagiar. Kien organizzata minn Dun Pietru Pawl Micallef, bhala assistent ekkleżjastiku taċ-Ċirkolu Azzjoni Kattolika, *Pio XI*, Rabat. (Ġuvintur u r̊giel, li kienu jiltaqgħu f'numru 1, Triq San Frangisk.) Kienu jsiru serati ta' teatrin, kant, operetta fuq il-palk, li kien jintra ma fis-swalib ta' l-Iskola Primarja, Rabat (Triq il-Kullegġ). Minn fost il-membri ta' l-Azzjoni Kattolika, organizza kor ta' ġuvintur u r̊giel sabiex jieħdu sehem fil-funzjonijiet reliġjużi tal-parroċċa kif ukoll tal-knisja ta' San Publju (il-Kullegġ), li tinsab fuq il-Grotta Santwarju ta' San Pawl li dak iz-żmien kienu jiffunzjonaw separatament, b'Kapitlu distinti minn xulxin. Fil-bidu Dun P.P. Micallef kien jidderiegi filwaqt li l-organista kien is-Sur Ninu Camilleri (Ta' Kons). Wara li spicċċa s-Sur Ninu Camilleri, kompla Dun P.P. Micallef bhala organista sew tal-parroċċa kif ukoll tal-knisja ta' San Publju.

Fost l-ewlenin membri tal-kor tal-parroċċa, insibu lil Pawlu Farrugia, Pawlu Borg, l-ahwa Pietru u Pawlu Sammut, Pawlu Xerri, l-ahwa Galea – Dun Vinċenzo, Ĝiggi u Pio, u ż-żgħażaqgħ l-ahwa Filia – Salvu u Paul. Xi snin wara żdiedu Frans Fenech, Mario Gauci, Joe Muscat, John Cilia fost oħrajin.

Il-funzjonijiet principali ta' kant matul il-ġimħha kienu – il-quddiesa kantata ta' nhar ta' Hadd filghodu u nhar ta' Hamis filghaxija waqt is-siegha adorazzjoni quddiem Gesù Sagmentat. Bhala

Cirkolu Azzjoni Kattolika Pio XI Rabat
Uħud mill-membri li ffurmaw l-ewwel kor parrokkjali – 1943/44

mužičist, kompożitour u kunċertista, il-Kan. P.P. Micallef ma setax jonqos li jkun organista sew tal-knisja ta' San Publju u wara tal-knisja parrokkjali, sakemm ippermittietlu saħħtu, ghax sew missieru Deus Dedit (Adeodato) kif ukoll zижु Alessandru u nannuh Pawlu, kienu lkoll, fi żmien jew iehor, organisti.

Dun P.P. Micallef (1916-2003) kien l-ahhar organista tal-knisja ta' San Publju – il-Kullegġ tal-Grotta u dan l-orgni qatt aktar ma ndaqq wara s-sena 1962, is-sena li fiha saret l-ghaqda mill-ġdid tal-Grotta mal-parroċċa ta' San Pawl. Dan l-orgni kien inhadem f'Napli minn Tomaso de Martino, fl-1726, u huwa ta' valur u ġmiel notevoli,* uniku fil-gżejjjer Maltin. Huwa registrat li l-aqwa u l-ahjar mužičisti u kantanti Maltin hadu sehem waqt funzjonijiet diversi li ġew organizzati matul is-snini.

Bl-istess kantanti tal-parroċċa kienu jiġu organizzati serati teatrali mužikali, li kienu jinżammu fis-swalib ta' l-Iskola Primarja tar-Rabat. Fost oħrajn ta' min isemmi s-suċċess notevoli miksub fil-bosta operetti, ewlenija fosthom l-operetta *Occhio di Falco*. Dak iż-żmien is-sala parrokkjali u s-sala ta' Sant'Agatha ġewwa r-Rabat kienu għadhom biss holma. Uħud minn dawn l-istess serati teatrali mužikali ġew esegwiti f'diversi teatri fosthom fil-Belt Valletta, fl-Imġarr ecc.

Serati bhal dawn ġew ipreżentati bosta drabi fi żmien il-festi tal-Milied jew tal-Karnival bhala divertiment ghall-pazjenti ta' l-Isptar Monte Carmeli u f'Santu Spirtu. Saru wkoll fil-Palazz Verdala ġewwa l-Buskett, meta f'Malta kellna epidemija tal-polio (Infantile Paralysis) u l-Gvernatur Sir Edmund Schreiber offra s-sular ta' isfel tal-palazz sabiex jintuża mit-tfal morda bil-polio waqt ġranet ta' konvalixxenza.

Il-kor tal-parroċċa ha sehem f'festi solenni specjalji eżempju Akademja Mužiko-Letterarja fl-1 ta' Dicembru 1974, 25 ta' Mejju 1975, 27 ta' Ġunju 1979, 30 ta' Ġunju 1992. Ha sehem ukoll fl-okkażjoni ta' diversi festi centinarji kkommemorati fil-parroċċa Pawlina, l-ewwel fosthom f'serata mužiko-letterarja organizzata ad unur ta' l-ex-

**Karen
Demanuele**
BEAUTY THERAPIST
ELECTROLOGIST

47 St. Rita Street, Rabat RBT 05
Tel: 2145 3384 • Mob: 7927 3367

V&P Cachia

1256 Saqqajja Hill, Rabat
Tel: 2145 4472 • Mob: 7945 4472

*Best service for Lubrication, Steam Cleaning & Rustproofing,
Auto Parts, Accessories & Body Parts, Battery Shop – Tyre Service*

Sub Agents for Allcare Insurance • Second Hand Auto Dealer

YellowPagesMalta.com
www.YellowPagesMalta.com

Gun & Cycle Supplier

29, 31 St. Publius Street, Rabat RBT 06, Malta
Tel: +356 2145 4242 Fax: +356 2145 5846

Stockist of: Sporting fire arms, ammunition, fishing equipment, all types of bicycles, TVs, car accessories and accepts all kinds of repairs.

Prop. Joe Micallef
www.YellowPagesMalta.com/guncycle/

12, St Augustine Street,
Rabat
Malta

2145 4301

Kappillan Dun Anton Buhagiar, meta dan gie mahtur Monsinjur tal-Katidral/Metropolita fl-1945.

Fl-1944 kien, proprju l-Kappillan Buhagiar li haseb biex jingieb orgni ġdid peress li dak li kien hemm qabel, mahdum minn Naplitan Giuseppe del Piano fl-1728 kien xi ftit* żgħir u qadim. (Il-prespettiva bi skultura sabiha fl-injam, kif ukoll il-manfah, jinsabu konservati fil-Mużew Wignacourt.) Giet mahtura kummissjoni sabiex jingabru fondi għal din l-opra ġdidha u ta' fejda ghall-parrocċċa. Dan l-orgni ġdid tad-Ditta *Vincenzo Mascioni* ta' Cuvio Varese, Italja. Fih żewġ tastieri b'total ta' 1332 kanna. Kien inawġurat nhar id-19 ta' settembru 1948 bl-organista Malti, Dun Karm Scerri.

Sadanittant il-gallerija ta' l-orgni għiet ukoll imwessa' u mkabbra għal aktar kumdità tal-koristi u mužičisti, kif għadna narwha llum. Dan ix-xogħol sar mill-imghallem u benefattur Rabti Pawlin, Bernard Farrugia.

Il-kor tal-parrocċċa jieħu sehem ewljeni waqt il-funzjonijiet liturgiċi li jsiru fil-parrocċċa b'mod partikolari waqt it-Tridu tal-festi princiċiali ta' Corpus Domini u waqt dak titulari ta' l-Appostlu Missierna San Pawl.

C. 1950

R. Can. P.P. Micallef jidderiegi Skola Kantorum flimkien ma' orkestra. Jidħru mix-xellug – Paul Cilia, Frans Fenech, Ant. Camilleri, Mario Gauci, Jos. Muscat, Paul Scerri ma' oħrajn – Gallerija ta' l-orgni – Parrocċċa San Pawl Rabat – Malta.

Għal dan l-ghan sa mis-snin 60, dahlu wkoll koristi femminili li komplew għanew u sebbhu l-funzjonijiet liturgiċi kollha ta' matul is-sena. Li jsiru fil-parrocċċa Kolleġġjata ta' San Pawl fir-Rabat, Malta.

* Ref. Ara artiklu *Il-Festi Tagħna* ta' Mons. G. Azzopardi.

St Paul's Bakery & Confectionery

Caterers for all Occasions

91, Riebu Well Street, Rabat - Malta • Tel. 2145 5094

Sunday Open till - 12 Noon

Fresh Bread Daily

Mollu Store

Minni Market

*for Groceries, Dairy Products, Frozen Foods, Detergents,
Daily Fresh Fruits and Vegetables*

102 Main Street Dingli RBT 11 • Tel: 2145 9520 • Mob: 7961 8156

Free Deliveries

B'qima lejn l-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

BARGAINS TELESHOPPING

90, St. Rita Street, Rabat RBT 05, Malta

Tel: 2145 1297, 2145 6260 • Fax: 2145 0906

E-mail: paulabel@maltanet.net

Net TV	Monday	11.00 - 12.00 & 15.45 - 16.15
	Tuesday	10.00 - 12.00 & 16.00 - 16.15
	Wednesday	11.00 - 12.00 & 16.00 - 16.15
	Thursday	11.00 - 13.00 & 16.00 - 16.15
	Friday	11.00 - 12.00 & 16.00 - 16.15
	Saturday	10.00 - 12.00
	Sunday	9.00 - 12.00

Super One TV   Monday, Wednesday, Friday & Saturday 9.00 - 10.00

LA PIAZZA

Restaurant - Pizzeria – Coffee Bar

St. Paul's Square, Rabat - Malta • Tel: 21 450 865

Deliveries/Take Away in Rabat • Dingli • Mtarfa

50c charge on every delivery

WE CATER FOR ALL OCCASIONS

Il-Fundaturi tas-Soċċi San Pawl

Banda Konti Ruggieru

Carmelo Ebejer – Ta' Joci

Kitba ta' Aristarco Cefai

Carmelo, iben Luigiu Maria née Cilia twieled ir-Rabat fl-1847. L-ewwel li niltaqgħu mieghu huwa fl-1869 meta kien idoqq il-kwartin mal-Banda Konti Ruggieru. Huwa tħallek il-mużika taht is-Surmast Epifanio Agius. Fl-1886 insibuh jahdem bis-shih flimkien ma' Pawlu Farrugia taż-Żebbiegħ sabiex is-Soċjetà setgħet takkwista mingħand Dun Ġużepp Manduca l-Palazz li għadha fih sal-lum fi Triq il-Kbira, dak iż-żmien Triq Rjali. Lil Carmelo nsibuh ukoll jokkupa l-kariga ta' deputat tas-Soċjetà San Pawl Banda Konti Ruggieru wara s-seduta ġenerali tal-11 ta' Mejju 1887, liema seduta kienet l-ewwel wahda miżmuma fil-bini tal-każin fi Triq Rjali.

Bħala president minn din is-seduta nsibu mahtur lill-Avukat Agostino Naudi filwaqt li bhala segretarju u teżorier insibu lil Anglu Borg Cardona u Frangisku Busuttil tal-Miżżewwiegħ, rispettivament. Lil Carmelo nsibuh ukoll fil-kumitati meta bhala president tas-Soċjetà kien hemm il-Baruni Massimiljanu von Tucher.

Ix-xogħol li bih kien jaqla' l-hobż ta' kuljum kien dak ta' pittur. Fil-fatt insibu li l-familja Ebejer kellha bosta membri tagħha li tharrġu f'din l-arti. Fost l-opri li nafu bihom insibu l-pittura tal-kappella tas-Sagreement tal-knisja Dumnikana tar-Rabat tal-Madonna ta' l-Għar.

Carmelo żżewwiegħ lil Giuseppa née Ciangura u kellhom sitt itfal – Luigi, Anton, Marija, Ġużeppa,

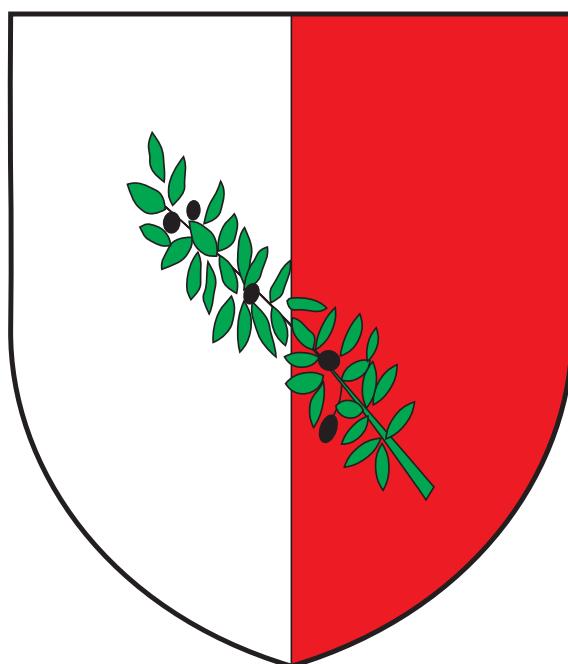
Il-kappella tas-Santissmu Sagreement fil-knisja Dumnikana ta' Sidna Marija ta' l-għar.

Pawlina u Emanuela. Huma kienu joqogħdu fi Triq il-Buskett, illum ġorg Borg Olivier, fid-dar numru 46. Il-familja Ebejer kienet familja qrib sewwa tal-knisja proto-parroċċa ta' San Pawl kif ukoll ta' l-istess Każin San Pawl u l-Banda Konti Ruggieru. L-ewwel wild, Luigi kien fil-fatt president ta' l-imsemmija Soċjetà bejn l-1948 u l-1954. It-tieni wild tal-familja Ebejer huwa Dun Anton Ebejer li ghall-ahħar tas-seklu dsatax insibuh ukoll bhala viċi-parroku tar-Rabat. Lahaq kanonku tal-Grotta ta' San Pawl fl-1917 u fl-1927 sar ir-rettur ta' l-istess Grotta Santwarju wara r-riżenja tal-Kanonku Gio Batta Micallef.

Carmelo miet nhar it-30 ta' Settembru 1939 fl-ghomor ta' 92 sena. Huwa jinsab midfun fil-kannierja tal-Fratellanza tal-Madonna tar-Rużarju fil-knisja tad-Dumnikani tar-Rabat.

KUNSILL LOKALI RABAT

*I s-Sindku
flimkien mal-Kunsilliera
jixtiequ jawguraw il-Festi t-Tajba
lir-Rabtin kollha.*

Sehem l-Abbatini tal-Kolleġġjata fil-Festa

Kitba ta' Sean Abela

Il-festi reġgħu magħna u bhal dejjem f'Ġunju u Lulju jkun mimli biċ-ċelebrazzjonijiet, fejn l-abbatini jieħdu sehem b'enerġija kbira. Huma jiġu għaż-ċelebrazzjonijiet liturgiċi bħad-Tridu tal-festa, lejlet il-festa u jum il-festa u xi quddies iehor. Qabel il-festa l-abbatini jkunu mharrga sew fis-servizz.

L-abbatini mhux jaġħtu s-servizz tagħhom biss fil-festi prinċipali u titulari imma anke fil-festi bħal: Milied, il-Ġimha Mqaddsa u l-Għid il-Kbir u l-festi l-ohrajn. Il-Kumitat Ĝenituri Abbatini, li ilu mwaqqaf għal xi sena u nofs jorganizza attivitajiet bħal *hikes*, irtiri, *seminars*, *barbecues* u *films* biex ikollna aktar rikreazzjoni u nsiru iktar hbieb ma' xulxin. Fl-ewwel u tielet Sibt tax-xahar immorru nilagħbu l-futbol.

Id-direttur preżenti huwa l-Kanonku Fr. Ivan Scicluna u minn hawn nirringrazzjawh tal-paċenzja

li jiehu bina. Fit-tlieta ta' Diċembru saret il-vestizzjoni ta' l-abbatini li saret okkażjoni ta' kull sena u dahlu tliet abbatini ġoddha. Għandna l-kor ta' l-abbatini wkoll li ha sehem fil-vestizzjoni u anke jiehu sehem lejlet il-festa fil-quddiesa ta' 1-4.30pm. Bhala grupp ahna qegħdin madwar hamsa u għoxrin abbati.

L-abbatini jkollhom il-laqgha kull nhar ta' Sibt fl-3.45pm f'*St. Patrick's Hall*, u fil-laqgha minbarra li ningħataw ir-roster tal-quddies, naqraw, u niddiskutu l-evangelju ta' l-ghada l-Hadd.

Nixtieq niehu l-okkażjoni biex f'isem l-abbatini nuru d-dispjaċir tagħna ghax tlifna lil Kelinu li għal żmien twil ha ħsieb l-abbatini.

F'isem l-abbatini nawgura l-festi t-tajba lir-Rabtin kollha.

Viva l-Appostlu Missierna San Pawl!.

APPELL

*Kull min ha l-Ewwel Tqarbina u jixtieq li jidħol abbat
għandu jidħol ikellem lil Fr. Ivan fl-uffiċċju parrokkjali.*

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

Id-Devozzjoni lejn il-Kunċizzjoni fil-Knisja Kolleġġjata ta' San Pawl tar-Rabat

*Diskors moqri minn Wiston L. Zammit waqt akademja
li saret fil-knisja ta' San Publju r-Rabat, nhar it-Tlieta 7/XII/2004,
b'tifikira tal-150 sena tad-Domma ta' l-Immakulata Kunċizzjoni*

Id-devozzjoni lejn l-Immakulata Kunċizzjoni hija devozzjoni mxerrda sewwa f'Malta kif johrog ċar mill-ktieb *Marian Devotions on the Island of St. Paul* ippubblikat fl-1983, fl-okkażjoni tal-Kungress Marjan Internazzjonali li sar fil-gżejjjer Maltin bejn it-8 u t-18 ta' Settembru, 1983.¹

Fil-knisja Kolleġġjata ta' San Pawl tar-Rabat, jidher li din id-devozzjoni xxettlet fl-1730, meta l-arta liddedikat lill-Madonna tal-Grazza gie issa ddedikat lill-Kunċizzjoni. Sena wara fil-15 ta' Dicembru, 1731, wara talba tal-Kleru u tal-poplu tar-Rabat u ta' l-Imdina, l-Isqof Mons. Fra Pawlu Alpheran de Bussan waqqaf il-Fratellanza tal-Kunċizzjoni fil-knisja Kolleġġjata ta' San Pawl.²

Lampier tal-fidda li jintrama fil-festa tal-Kunċizzjoni

Harsa lejn l-istatut tal-fratellanza turina li l-uffiċjali tal-fratellanza kellhom ikunu disgha. L-ewwel fost l-uffiċjali kelliuk jkun l-arċipriet pro tempore tal-parroċċa. L-uffiċjali l-ohra kienu r-rettur, il-prim assistant, sekond assistant, żewġ kunsulturi, żewġ prokuraturi u segretarju. L-elezzjoni ta' l-uffiċjali kollha minbarra dik ta' l-arċipriet kellha ssir kull sentejn bil-votazzjoni fost il-fratelli.³

L-Artal

Il-fratellanza mwaqqfa fil-knisja parrokkjali ta' San Pawl bdiet tiehu hsieb l-arta tal-Kunċizzjoni. Jekk wiehed ježamina r-registri ta' l-amministrazzjoni tal-fratellanza jsib li matul is-snini, il-fratellanza mill-fondi tagħhom għamlet diversi opri fil-kappella u anke fl-arta tal-Kunċizzjoni. Fl-1848 l-iskanell ta' l-arta sar bl-irham⁴, filwaqt li l-mensa u t-turġien ta' l-arta inksew bl-irham fl-1877.⁵ Fl-1882 il-fratellanza hallset is-somma ta' 31 skud, 4 tari u 10 grani lill-Iskultur Francesco Busutil per scoltura della prospettiva dell'altare dell'Immacolata compresa la spesa.⁶ L-istess artal gie rrestawrat bejn 1-1965 u 1-1967.⁷ Dan l-arta għandu kemm il-kwadru titulari u tnejn lateral li ġew irrestawrati minn Felicissimo Micallef fl-1882.⁸ Il-fratellanza hasbet ukoll għat-tagħmir ta' l-arta. Hekk insibu li fl-1840 għamlet erba' fjuretti ghall-arta.⁹ Dawn jidħru li nbidlu fl-1872, meta saru tmien mazzetti ta' fjuretti ghall-ewwel u s-sekond ordni ta' l-istess artal.¹⁰ Saru wkoll żewġ ventartali, wieħed fl-1850¹¹ u l-iehor fl-1860, li ġie deskrift bhala *paliotto di damasco rosso*¹². Fl-1903 il-fratellanza hadet hsieb targħenta sett ta' sitt għandli.¹³ Mir-registri ta' l-istess fratellanza nafu li din il-fratellanza kellha xbieha tal-Bambin f'niċċa

Dettall mill-istatwa tal-Kuncizzjoni

L-artal iddedikat lill-Madonna tal-Kuncizzjoni

fuq l-istess artal.¹⁴ Sal-lum għadna nsibu din in-niċċa kif ukoll Bambin ġo fiha.

Il-Vara tal-Kuncizzjoni

Minn tagħrif li nghatali, il-knisja parrokkjali tar-Rabat, kellha żewġ statwi tal-Kuncizzjoni, l-antika li tinsab fil-knisja ta' San Katald¹⁵ u l-attwali li tinsab fil-knisja. Ma rnexxil insib meta saret l-istatwa attwali. Fir-registru tal-fratellanza Reġistratu B li jkɔpri s-snin 1833-1894 insib diversi riferenzi ghax-xogħlijiet b'rabta ta' l-istatwa u l-pedestall tagħha. Hekk insibu li l-istatwa kellha erba' angli li ġew indurati fl-1875¹⁶ (u stellarju tal-fidda li jissemmi fl-1833).¹⁷ Din l-istatwa kienet tinhareg processjonalment kull sena fl-okkażjoni tal-festa tal-Kuncizzjoni.¹⁸

Il-Festa tal-Kuncizzjoni

L-aktar aktività importanti tal-Fratellanza tal-Kuncizzjoni kienet il-festa titulari tagħha. Fl-atti tan-Nutar Salvatore Vitale tal-15 ta' Settembru 1771, is-Sacerdot Don Pietro Zammit għamel fondazzjoni ta' hmistax-il quddiesa kantati *nei quindici giorni di sabato precedenti la festività dell'Immacolata Concezione*, u fundazzjoni ta' quddiesa kantata bil-Ministri u sitt quddisiet letti fil-festa tal-Kuncizzjoni.¹⁹

Jidher li din il-fundazzjoni bdiet titwettaq mill-1786, meta nsibu li sar il-quddies kollu mħolli minn Dun Pietru Zammit.²⁰ Fi żmien imqal lekk ta' l-imblokk (1798-1799) il-fratellanza xorta wahda cċelebrat il-festa tal-Kuncizzjoni u f'kemm dik ta' l-1798 u ta' l-1799 saret in-novena b'quddiesa kantata bil-priedka. Jidher ukoll li fl-1799 saret ukoll il-purċissjoni.²¹

Din il-festa għażiż baqghet tiġi cċelebrata fis-

seku XIX, u qabel il-festa kienet issir in-novena bil-priedka.²² Il-knisja kienet tiġi armata bid-damask²³ u kien isir ukoll xi sparar.²⁴ Kienu jsiru l-Primi u s-Sekondi Vespri u quddiesa kantata²⁵ u kienet tingieb il-mužika.²⁶ Mill-1832 'il quddiem insibu wkoll il-partecipazzjoni ta' banda lejlet u nhar il-festa fil-purċissjoni.²⁷ Fl-1904,²⁸ u fl-1954²⁹ il-festi saru b'solennità akbar b'tifikira tal-hamsin u l-mitt anniversarju tad-domma tal-Kuncizzjoni.

Iżda minbarra l-festa tal-Kuncizzjoni, minn l-ahhar tas-snin erbghin sa nofs is-snin hamsin tas-Seklu XX meta kien Prokuratur il-Kanonku Dun Ĝużepp Fabrè, kienet issir ukoll il-festa tad-dehra tal-Madonna f'Lourdes.³⁰

Id-Dħul tal-Fratellanza

Biex twettaq l-obbligi tagħha, thallas l-ispejjeż tal-festa tal-Kuncizzjoni, thallas meta kien imissha l-ispejjeż tal-festa ta' l-Irxoxt, u tagħmel l-opri, il-fratellanza naturalment kellha bżonn il-fondi. Id-dħul tal-fratellanza kien jiġi minn diversi enti, fosthom xi għotjet,³¹ legati,³² professjoni ta' fratelli,³³ weghda,³⁴ xi wirt³⁵ u professjoni fil-labtu tal-Kuncizzjoni.³⁶

Ma kienx jonqos il-ġbir. Fis-seklu dsatax sa l-1850 kien isir il-ġbir kull nhar ta' Tnejn fit-toroq.³⁷ Iżda mill-1851 dan il-ġbir beda jsir is-Sibt minflok it-Tnejn.³⁸ Kien isir ukoll ġbir kemm ghall-festa tal-Kuncizzjoni³⁹ u dik ta' l-Irxoxt, billi l-fratellanza kienet thallas l-ispejjeż ghall-festa ta' l-Irxoxt kull hames snin.⁴⁰

Dħul iehor ghall-fratellanza kien jiġi mill-ġbir

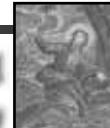

Il-fratelli lebsin bil-mazzetta celesti jurrappreżentaw il-Fratellanza tal-Kuncizzjoni fil-Kollegġjata San Pawl Rabat.

tal-mahlut (li kienet tħallita ta' qoton u xghir). Dan kien jingabar, u wara jinbiegħ u l-flus kien imur ghall-fratellanza. Harsa lejn ir-registru tal-fratellanza turina li dan il-ġbir sar regolarmen bejn 1-1832 u 1-1911, bl-eċċeżżjoni tas-sena 1841 minhabba n-nuqqas ta' xita. Din il-ġabrab lanqas saret fis-snini 1864, 1865, 1866 fl-1867, ma saritx minhabba n-nixfa. Mill-1902 il-ġabrab kienet tal-qamħ. Bejn 1-1891 u 1-1911, il-fratellanza dahlet is-somma ta' Liri 32-9-5 #4d mill-bejgħ tal-qamħ u mahlut.⁴¹ Meta kienet issir il-ġabrab tal-mahlut kienu jitqassmu l-labtijiet tal-Kunċizzjoni.⁴²

- ¹ V. Borg (Editur) Marian Devotions in the Island of St. Paul (1600-1800).
- ² V. Borg, op. cit. pg.98, Wignacourt Museum Rabat, Arkivju Fratellanza Kunċizzjoni, Erezione e Statuti della Veneranda Confraternità o Sodalità dell'Immacolata Concezione di M.V. nella Chiesa Parrocchiale si San Paolo fuor le Mura etc nel di 15 Dicembre 1731, pgs.1-3.
- ³ Wignacourt Museum Rabat, A.F.K. Erezione e Statuti op. cit. pgs.5, 15.
- ⁴ Ibid. A.K.K. Registro B. f.119V fejn insibu li fis-7 ta' Ĝunju 1848 sar il-hlas tas-somma ta' 105 skudi lill-marmista Felice Psaila mill-Birgu per costo di un scanello di marmo dell'altare della Congregazione.
- ⁵ Ibid. f. 124R, fejn insibu li fis-16 ta' Frar 1877 sar hlas ta' 230 skud lill-marmista Giuseppe Psaila per spese e lavoro nella mensa e gradini di marmo dell'altare della Ven. Confraternità.
- ⁶ Ibid. f.126R.
- ⁷ Wignacourt Museum Rabat legati Conf. Imm. Conc. 1948-1987. Il-Prokuratur Kan. Fabrè hallas is-somma ta' L40 għar-restawr ta' dan l-artal. L-imsemmi Kan. Fabrè kien prokurator tal-fratellanza bejn 1-1929 u 1-1939 (ara Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Libro Quintanze 1869-1943) u bejn 1-1948 u 1-1970. Warajh bhala prokurator tal-fratellanza nsibu l-Kan. Arċiprijet Dun Pawl Attard (1970-1981) li baqa' prokurator anke meta spiċċa minn arċiprijet u warajh il-Kan. Dun Ġużepp Muscat (ara Wignacourt Museum Rabat A.K.M. Amministrazione Legati 1948-1957).
- ⁸ Wignacourt Museum Rabat, A.F.K. Registru B. f. 126R, fejn insibu li fil-31 ta' Dicembru 1882, Felicissimo Micallef irċieva hlas ta' 25 skud u 4 tari per aver restaurato il quadro dell'Immacolata e i due laterali.
- ⁹ Ibid. f. 119R, fejn insibu li fil-11 ta' Jannar 1840 sar hlas ta' 2 skudi 7 tari 4 grani per quattro fioretti per l'altare.
- ¹⁰ Ibid. f. 123R, fejn insibu żewġ pagamenti. Wieħed ta' 4 skudi fis-17 ta' Dicembru 1872 lil Luigi Busuttil per quattro mazzetti di fiori artificiali per l'altare u iehor fl-20 ta' April ta' l-istess sena ghall-emmont ta' 3 skudi 9 tari lill-istess persuna per 4 fioretti per il secondo ordine dell'altare dell'Imm. Concezione.
- ¹¹ Ibid. f. 120R, fejn fil-5 ta' Ĝunju 1850 insibu hlas ta' 7 skudi 6 tari, per quattro versi de broccato bianco per il palio dell'altare della B.V. Immacolata.
- ¹² Ibid. f. 121V, fejn insibu li fit-22/VI/1860 sar hlas ta' 27 skud, 10 tari u 14-il gran.
- ¹³ Ibid. f. 121V, fejn insibu li fil-15/II/1903 sar hlas ta' L6 2s 2d lill-Induraturi Giovanni Busuttil e Giovanni Fenech per argentatura di 6 candelieri la spesa.
- ¹⁴ Ibid. f. 123V, fejn taht 1-1/VII/1873 jissemmew kemm iniċċa u x-xbieha tal-Bambin li saritilha libsa minn Felicissimo Micallef bil-hlas ta' 6 tari.
- ¹⁵ Tagħrif ġentilment mogħti lili mill-Avukat Dr. Joseph Zammit.
- ¹⁶ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Registro B f. 124R.
- ¹⁷ Ibid. f. 117R, fejn insibu li f'Novembru 1833 sar hlas lill-Argentier Cannataci per accomodamento e politura dello stellario della statua.
- ¹⁸ Tagħrif ġentilment mogħti lili minn Mons. Ģwann Azzopardi.
- ¹⁹ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Adempimento Legali. ff.49R, 49V.
- ²⁰ Ibid.
- ²¹ Arkivju Kattidral Malta C.E.M. fl-60 f.29R, f.40R.
- ²² Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Registru B f.49R. Il-hlas tal-priedka tan-novena kien ta' tliet skudi bejn 1832-1846.
- ²³ Ibid. f.91R. Fl-1832 is-sagristan thallas 10 tari talli rama d-damask.
- ²⁴ Ibid. f. 91R.
- ²⁵ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Libro Ricevi (1869-1887) pgs.9, 10, 14, 15, 21, 27, 34, 46, 52.
- ²⁶ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Registru B, fejn insibu li fl-1832 habbat Aurelio Micallef. fl-1835 il-mužika kienet f'idejn Dun Giuseppe Principiato (ara f. 41R) filwaqt li bejn is-snini 1836-1843 il-mužika tal-festa kienet f'idejn Patri Antonio Giordmania (ara f. 91V, 92R, 93V).
- ²⁷ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Registru B f. 91R A Giuseppe Agius per suon di banda musicale nella vigilia e processione 2 scudi 6 tari.
- ²⁸ Ara W.L. Zammit, Festi Specjali b'tifikira tad-domma tal-Kunċizzjoni, fil-Knisja Kollegjata ta' San Pawl tar-Rabat, Il-Festi Tagħna, 2004, pgs.29, 30.
- ²⁹ Ibid.
- ³⁰ Wignacourt Museum Rabat legati Confraternità Imm. Concezione 1948-1987.
- ³¹ Wignacourt Museum Rabat, A.F.K. Registro B f. 39R.
- ³² Ibid. A.F.K. Adempimenti Legati.
- ³³ Ibid. A.F.K. Registro B f. 39R.
- ³⁴ Ibid. f. 39R.
- ³⁵ Ibid. f. 39V.
- ³⁶ Ibid. f. 41R, bejn 1-1867 sa l-ahhar ta' Marzu 1873 il-fratellanza dahħħlet is-somma ta' 7 skudi u 2 tari provenienti dalla professione degli abitini dell'Immacolata Concezione.
- ³⁷ Ibid. f. 11R. IIV.
- ³⁸ Ibid. f. 12R.
- ³⁹ Ibid. f. 11R. IIV, 12R, 12V, 13R.
- ⁴⁰ Ibid. 11R. IIV, 12R. Fil-f 11R insibu meta li l-ġbir ghall-festa ta' l-Irxoxt kien isir kull hames snin. Fil-fatt mill-istess manuskritt nafu li sar fl-1835 u fl-1840 (ara ff. 11R. IIV), fl-1845 u fl-1850 (ara f. 11V), fl-1855 (ara f. 12R), fl-1860 (f. 12V), fl-1865 (f. 13R), fl-1870 (f. 13V) meta ngabret is-somma ta' 9 skudi 3 tari 4 grani. Jidher li wara nqata l-ġbir ghall-festa ta' l-Irxoxt. F'kull hames snin bejn 1-1835 u 1-1860, il-fratellanza kienet thallas xi spejjeż marbuta mal-festa ta' l-Irxoxt, li kien jinkludi l-hlas tal-banda, porvli u l-paniżjeru (ara f. 91R, 92V, 95R, 95V, 97R). Ma jidhix li sar xi hlas b'rabta ma' din il-festa fl-1865. L-ahħar hlas b'rabta mal-festa ta' l-Irxoxt sar fl-1870 meta saru dawn il-hlasijiet – Banda 5 skudi, Paniżjeru skud u 3 tari, u għal min dawwar l-minfah ta' l-orgni 10 tari. Sar ukoll xi hlas għal xi sparar (ara f. 98V).
- ⁴¹ Wignacourt Museum Rabat A.F.K. Registru B ff. 29R-32V.
- ⁴² Ibid. f. 122V 2/IV/1871 Pagati a Pietro Filletti per costo din abitini Nro. 300 per la questua del meschiato 5 scudi 8 tari, 12 grani. Meschiato kienet tħallita ta' qamħ u żgħir. f. 124 15/VI/1875 Pagati a Pietro Filletti per abitini Nro. 250 per la questua del meschiato 4 scudi 6 tari 0 grani.

Disinn ta' kartellun xogħol il-Pittur ġanni Vella fl-okkażjoni tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali li sar fl-1913. Juri lil San Pawl wara n-nawfraqju, qed juri b'idejh lejn is-sema, fejn tidher allegorija tal-Misteru ta' l-Ewkaristija.

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

Il-Mużew Wignacourt

ifakk il-25 anniversarju mill-ftuħ tiegħu

Programm ta' Attivitajiet

A. Laqgħat Internazzjonali ta' Studju

1. ‘Convegno internazionale’ għall-ambaxxaturi tal-pajjiżi diversi għas-Santa Sede bit-titlu: ‘Il Naufragio di San Paolo ed il culto paolino nelle isole maltesi’

It-Tnejn 24 ta' April 2006, fl-okkażjoni taž-żjara straordinarja tal-kor tal-kapella Sistina f'Malta.

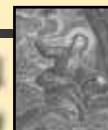
Kelliema: Prof. Dun Peter Serracino Inglott, Mons. Ģwann Azzopardi, Prof. Antonio Padoa-Schioppa, Mons. Philip Calleja.

Attendew 22 ambaxxatur kif ukoll numru ta' personalitajiet Maltin, imhallfin, ex-ambaxxaturi u oħrajn.

2. Simposju internazzjonali bit-tema: ‘Il-kult Pawlin fil-knejjes insara u f’Malta’

Il-kelliema fil-‘Convegno Internazionale’ ta’ l-24 ta’ April 2006.

mill-Universitajiet tas-Sorbonne u ta' Malta

Il-Hamis 21, il-Ġimha 22 u s-Sibt 23 ta' Settembru 2006.

22 kelliem mill-universitajiet ta' Algier, Lisbona, Lyon, Malta, Nizza, Parigi, Pavia u Tunis.

B. Wirjet

1. Wirja ta' 17-il artist kontemoranju: siti f'idejn *Din l-Art Helwa* (Mejju, bil-kollaborazzjoni ta' *Din l-Art Helwa*)
2. L-eremita Juan Benegas de Cordova u l-Grotta ta' San Pawl (f'Ġunju, bil-kollaborazzjoni ta' *Heritage Malta*)
3. Il-Kavallier Vincenzo Bonello: disinji għal opri fil-knejjes ta' Malta u Ghawdex (fix-xhur tas-sajf)
4. It-Trijon fuq il-mewt fl-arti barokka (f'Novembru, bil-kollaborazzjoni ta' l-Istitut Barokk fl-Università)
5. Il-Presepju Naplitan fis-seklu 18 (f'Dicembru, bil-kollaborazzjoni ta' Dun Edgar Vella)

C. Konferenzi b'Tema fuq ir-Rabat

(Jannar sa ġunju: bil-kollaborazzjoni mas-Socjetà Storika ta' Malta)

Sugġetti

1. Il-popolazzjoni tar-Rabat fis-sekli 16 u 17 (Ms Victoria Debono);
2. Kotba rari fil-kollezzjoni tal-Mużew Wignacourt (Dr William Zammit, Dr Martina Caruana, Ms Bernardine Scicluna);
3. Mappa manoskritta militari unika fil-Mużew Wignacourt (Dr Albert Ganado);
4. Opri tal-fidda fil-Kolleggjata ta' San Pawl, Rabat (Arċipriet Louis Suban);
5. L-identità tal-pittur karavaġgesk Giulio Cassarino (Dr Simon Mercieca)

D. Mužika

- Drammaturgija fuq l-Appostlu San Pawl (f'Ġunju, b'kollaborazzjoni mal-grupp Taljan *Cultura dei Mari*)

- Kunċert ta' mužika antika mill-arkivju mužikali tal-Mużew Wignacourt

E. Tifkira Kommemorattiva

Riproduzzjoni f'edizzjoni limitata ta' 150 kopja, iffirmati mill-arcisqof ta' Malta Mons. Ġużeppi Mercieca u mill-isqof ta' Ghawdex Mons. Mario Grech, tal-mappa manuskritta unika li turi s-sahha militari tal-gżejjer Maltin fl-1833, disinjata minn Dun Felice Cutajar, li tinsab konservata fil-Mużew. (Din qed tinbiegh bil-prezz ta' Lm20.)

Akkwist Importanti għall-Mużew

L-istatwa stil gotiku-tardiv ta' San Pawl mahduma minn irham riċiklat li kienet tinsab fin-niċċa ta' fuq il-knisja ta' San Publju għiet restawrata u qed tinżamm fil-Mużew fejn tista' titgawda minn kulhadd u fl-istess hin tibqa' protetta mill-ħsara ta' l-elementi distruttivi bhal *diesel*, eċċ... waqt li minnflokkha se jkun hemm fin-niċċa tagħha replika bħalha.

Fl-ahharnett inroddu hajr lid-diversi donaturi li tul din is-sena arrikew lill-Mużew, il-librerija u l-arkivji tieghu: b'mod speċjali nroddu hajr lill-Imħallef Giovanni Bonello u oħtu Mrs Xuereb, li tawna l-kollezzjoni ta' madwar elf disinji u pjanti ta' missierhom għal opri fil-knejjes ta' Malta u Ghawdex. Ukoll lil Prof. Stanley Fiorini għall-kollezzjoni ta' volumi ta' *Documentary Sources for Maltese History*, lis-Sur Anthony Fsadni għal diversi voluni mahduma mill-arkivji dwar il-popolazzjoni u l-familji tar-Rabat. U fl-ahħar iżda mhux l-inqas lil Anthony u Rose Zammit u l-familja li tawna strument mužikali antik. Flawt ta' l-injam li kien tal-bandist Rabti Anthony Muscat.

Il-faċċata
tal-Mużew
tal-Parroċċa
Wignacourt

JOSUÈ GIFT SHOP

Frame Makers & Furniture
Made to Measure Mirrors
Oil Paintings
EPNS Ware & Silverware
Gifts for all Occasions

66, St Augustine Street, Rabat
1, Hospital Street, Rabat
16, St Augustine Street, Rabat

Tel: 2145 4417

Beer Belly

Barman Noel

for genuine drinks
and free appetizers

The place to meet new friends

Tel: 2145 1340 • Mob: 9949 9547

GAUDA

R a b a t

66, Main Street,
Rabat
Tel: 2145 4593

Slais Company Ltd.

FRESH & FROZEN FOODS
IMPORTERS OF FROZEN MEATS

St Catherine Street, Rabat - Malta
Tel: 2145 4583

Cold Stores:
Albert Town Marsa
Tel: 2123 4764 / 2123 3530

Bħal-Lum

1731 – 275 Sena Ilu

- Giet eretta l-Fratellanza ta' l-Immakulata Kunċizzjoni.

1881 – 125 Sena Ilu

- Ghall-festa ta' Corpus Domini l-bandisti żanzu l-ewwel uniformi tas-sajf. Dakinhar ukoll is-Sinjuri Francesco u Pascal dei Conti Manduca pprezentaw lill-banda l-ewwel żewġ standardi wieħed tal-Papa l-iehor ta' Malta.

1906 – 100 Sena Ilu

- Żgraffita u indurata minn Giovanni Busuttil l-istatwa titulari ta' l-Appostlu Missierna San Pawl.

1931 – 75 Sena Ilu

- Donazzjoni ta' żewġ statwi mahduma ġewwa

Lecce: Santa Tereża mogħtija minn Dun Ģwann Sant filwaqt li dik ta' San Luigi Gonzaga mogħtija minn G. Saliba u I. Tonna.

- L-Inno Marcia San Paolo tas-Surmast Cardenio Botti jindaqq mill-Banda Konti Ruġġieru ghall-ewwel darba nhar il-festa ta' Corpus Domini wara li ġie rregalat mill-istess surmast kompożitur fuq talba tal-benefattur tal-Banda Dun Robert Calleja (ara *Il-Festi Tagħna*, 1986).

1981 – 25 Sena Ilu

- Kommemorat il-250 anniversarju tal-konsagrazzjoni tal-knisja ta' San Publju.
- Ĝie inawgurat il-Mużeż Wignacourt
- Saret sejba ta' affreski fil-Grotta ta' San Pawl.
- Ĝiet inawġurata s-Sala St. Patrick b'tifikira ta' Tereża (Trixie) Zerafa.
- It-Tabernaklu minn ġewwa ġie kollu miksi bil-fidda u b'materjal rikk.

Xogħlijiet ta' Restawr u Opri ġodda fil-Proto-Parroċċa Tagħna

2005/2006

1. Restawr komplut tal-kappella tas-sagament ta' fuq il-Grotta ta' San Pawl u attrezzata bhala kappella tas-sagament.
  - Inbiddlu l-pilastri tal-ġebel tal-koppletta.
  - Inbiddlu t-twiegħi tal-koppletta li kienu tal-ħadid u saru ta' l-injam. Inbidel ukoll il-hġieġ kollu biex issa sar matt.
  - Inbiddlu ż-żewġ loċċijiet ta' fuq il-pittura tal-ġnub peress li kienu deterjorati.
  - Brix, tikhil u żebha tal-kappella kollha. Xogħol volontarju mis-Sur Frankie Farrugia.
  - Installazzjoni ta' sistema ta' elettriku ġdida. Xogħol tas-sagristan is-Sinjuri Peter Bonello, Tonio Pace, Michael Schembri.
  - Induratura tal-kappella kollha. Xogħol ta' *The Gilder*, is-Sur Arthur Vassallo u mhalla minn benefattur anonimu.
  - Restawr ta' l-irħamar antik mal-ġnub ta' l-ħatal. Xogħol tas-Sur Brian Caruana.
  - Tindif u tiswija ta' l-ħatal ta' l-irħam li jgħib l-armi tal-Gran Mastru Emanuel Pinto. Dan ix-xogħol sar mis-Sur Raymond Aquilina.
  - Tindif u induratura tal-bieba tat-tabernaklu. Xogħol tas-Sur Joe Aquilina miż-Żejtun.
  - Tindif tal-bronż tat-tabernaklu. Xogħol tas-Sur Adrian Gauci minn Naxxar.
  - Restawr u tindif tat-terha antika tal-bizzilla.
- Tindif u restawr tal-lampier tal-fidda. Xogħol tas-Sur Joe Aquilina miż-Żejtun.
- Saret irħama kommemorattiva ġdida pariġġ dik eżistenti li tfakkar is-sena ta' l-ewkaristija u tagħti għiex lis-Sur Paul Borg u martu s-Sinjura Anġela, bhala donaturi principali. Dan ir-restawr kollu ma kienx isehħ mingħajr il-generożitā tagħhom.
- Ġiet indurata l-arkata ta' fuq il-bieb tal-kappella.
2. Sar xogħol estensiv ta' restawr fuq il-koppletta ta' San Publju, li thallset mill-ghotja b'wirt tal-Mons. Lawrence Spiteri, ex-Kappillan ta' din l-istess parroċċa. L-ispejjeż l-ohra thallsu minniċċa tal-Madonna tat-Tempju u mill-ħatal tad-Duluri.
3. Restawr, lostru u bdil tal-ħġieġ kollu ta' l-antiporta tal-bieb magħġuri. Xogħol tas-Sur Joe Ellul mill-Hamrun. L-iskultura nieqsa saret mis-Sur John Suda mill-Imsida.
4. Sett ta' ghaxar banketti tal-gewż, ġodda, għal fuq il-presbiterju. Xogħol tat-torn li sar mis-Sur Lorry Borg minn Rahal Ġdid u għaqqa qadhom is-Sur Herbert Mifsud minn San Ģwann.
5. Restawr ta' Krucifiss antik ta' l-injam li qiegħed fis-sagristija, attribwit lill-artist Alessandro Algardi. Is-Sinjura Sabine Azzopardi se tneħhi ż-żewġ passati ta' żebha bajda biex jinkixef il-kulur polikromu originali.
6. Gie irregalat lill-parroċċa *winch* antik, mill-familja Borg u li se jintuża biex jinramaw il-linef b'inqas periklu. Sarlu karru ġdid bir-roti mis-Sur Joe Tedesco mill-Imsida.

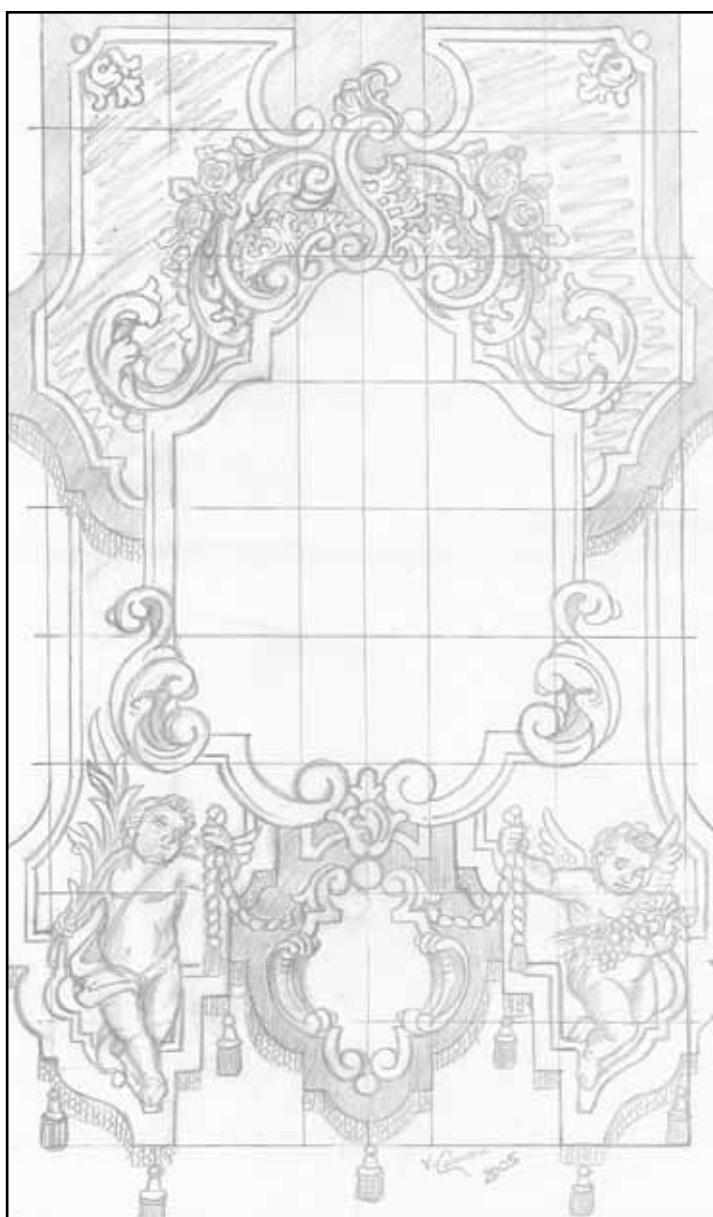
7. Bdew jinħadmu l-forom ta' l-injam biex jinħadmu gandlieri ġonna tal-fidda. Biex jintużaw ghall-prima fil-jiem tal-festa ta' San Pawl. Dawn il-gandlieri se jiġu mhalla mid-donaturi principali s-Sur Paul Borg u martu s-Sinjura Angela Borg. Ix-xogħol tat-torn sar mis-Sur Lorry Borg, filwaqt li l-iskultura saret mis-Sur John Suda.
8. Ĝie rrestawrat lampier antik tal-kappellun ta' San Stiefnu li kien sar mill-flus imħollija fit-testment ta' Cosmana Navarra. Ix-xogħol ta' tindif u restawr sar mis-Sur Joe Aquilina miż-żejtun.
9. Ĝew irrestawrati s-sittax-il brazz tal-kristall ta' maġenb l-artali tal-kursija.
10. Saret l-induratura ta' l-erba' fjokki li kienu nhadmu s-sena l-ohra mis-Sur Arthur Vassallo. Inhadmu tnejn ohra ghall-kappelluni.
11. Tiswija tal-pjaneta ta' l-apparat ta' Corpus Domini, xogħol *gratis* tas-Sinjorina Marion Cefai.
12. Tkompli ir-restawr u legar mill-ġdid tar-reġistri ta' l-arkivju parrokkjali, mis-Sur Joe Busuttil Dougall minn Bormla. Tkompli wkoll ix-xogħol fuq l-indicijiet ġonna minn diversi persuni mill-parrocċa tagħna.
13. Tindif u restawr ta' l-induratura u karnaġġjon tal-vara titulari, xogħol tas-Sur John Orlando u s-Sur Renzo Gauci minn Hal Tarxien. L-ispejjeż gabbruhom ż-Żhażagh Rabtin Pawlini.
14. Tiswija ta' l-iskultura madwar il-battisteru u l-id ta' l-istawta ta' San Ģwann. Xogħol fil-ġebel mis-Sur Joe D'Amato miż-Żurrieq.
15. Antiporta ġidha ghall-kappella ta' l-Adorazzjoni ta' San Bert fi Triq Zondadari, xogħol tas-Sur Joe Borg u miġbura mill-adoraturi ta' l-istess kappella.
16. Ĝie rrestawrat l-istolun tal-prim ċelebrant li jintuża fil-festi solenni. Xogħol tas-sorijiet ta' Sant'Ursula tal-belt.
17. Inbidel il-kwadru ta' San Katald biex dak originali ta' Antoine Favrey jitqiegħed fil-Mużew Wignacurt. Il-kwadru l-ġdid sar minn *The Photographer* tal-Fgura u thallas mis-Sur Paul Borg ta' l-Amerika.
18. Tniżżlet l-istawta antika ta' l-irham ta' San Pawl mill-fontispizju tal-kappella ta' San Publju biex tiġi rrestawrata u mqieghda fil-Mużew Wignacurt. Flokha se tipoġġa kopja li għad trid tinhadem.
19. Inhadem pinnur ġdid ta' l-*stainless steel*, replika ta' dak originali ghall-kampnar tal-Grotta, imħallas mill-Kan. Michael Agius, rettur tal-knisja tan-nawfragju ta' San Pawl il-Bahar u li tagħmel mal-parroċċa tagħna.

Xogħlijiet ta' Restawr u Opri ġodda

*mill-Kumitat Festi Esterni
Corpus Domini u San Pawl*

- Nicċċa ġdida tal-fibre ghall-ark ta' Kristu tal-hobża. Ix-xogħol qed isir mill-volontiera taħt id-direzzjoni tas-Sur Michael Agius.
- Bandalora ġdida, bil-pittura għat-trof li jinħatra quddiem Ċensinu Tailoring fi Strada Rjali. Din qiegħda tinhad dem mis-Sur Victor Caruana, fuq disinn tiegħu stess. Qed isiru ġodda wkoll, il-bnadar li jinħramaw ma' l-istess trofaw u l-kruċjetti ta' ma' l-istess bnadar.
- Gew irrestawrati l-bradelli ta' l-istatwi ta' l-appostli li jinħramaw fil-pjazza. Ix-xogħol kollu ta' restawr u rħamar sar mill-volontiera.
- Inbeda x-xogħol fuq karrijet sabiex jithaffef il-ġarr tal-brazzi.
- Ġie rrestawrat il-karru li fuqu jingħarru l-istatwi waqt il-marċi u l-bradella tiegħu. Ix-xogħol kollu sar mill-volontiera.
- Sett ta' 20 arblu ġdid tal-hadid għal Triq Santa Rita, li ġew sponsorjati u mahduma miż-Żgħażaq Rabtin Pawlini.
- Tlesta x-xogħol fuq il-lift tal-mahżen.
- Tkompli x-xogħol gewwa l-mahżen il-ġdid biex ikun jista' jitkompli t-tbattil tal-Mużew Wignacourt.

L-Erlekkin Carpenter

Għal
kull tip
ta' xogħol
fl-injam.

Joe Borg
L-Erlekkin
Triq Hal Bajjada,
Rabat - Malta
Tel: 2145 5882

CATACOMBS JEWELLERY

**Fejn issibu l-ikbar varjetà
ta' deheb 18ct u
settijiet tal-brillanti.**

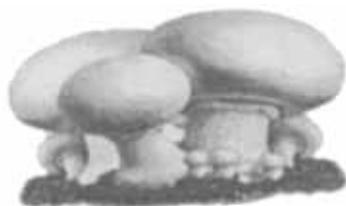
*Prezzijiet huma l-irħas
għax nagħmluhom
aħna stess.*

**9, St Catald Street,
Rabat
MALTA**

Tel: 2145 5178

- Televisions, TV Cabinets
- Car Stereos, Speakers, Installations
- DVD Rentals
- Cordless Phones, Hi-Fis, DVD Players
- Multiplus Authorised Dealers
- Satellite Systems Sales & Installations
- Gift Vouchers
- Playstation 2, PSP
- Digital Cameras & Accessories
- Car Care Products & Accessories

25, Shepherd Street, Rabat • Tel: 2145 3595

Gozitan Delights Ltd.

Gozitan Delights Ltd., Pitkali Road, Attard, Malta

Tel: 2141 6914 • Fax: 2142 3051 • Mob: 9943 0564

www.casafunghi.com • E-mail: gozitandelights@vol.net.mt

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl

Dak li wellidna fi Kristu

Nifirħu Lil

Fr. David Cilia

Fl-14 ta' Jannar 2006, Monsinjur Arċisqof Ġużeppi Mercieca hatar lil Fr. David Cilia membru tal-Kapitlu ta' San Pawl ir-Rabat.

Fr. David huwa r-raba' wild fost disgha ta' Joe u Rena née Falzon.

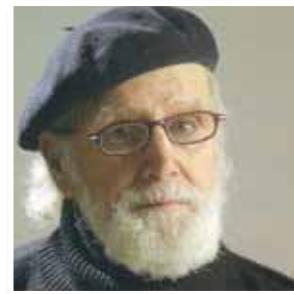
Huwa twieled fit-2 ta' Awissu 1968 u ġie ordnat saċerdot fit-30 ta' Ĝunju 1995. Id-djakonat tiegħu għamlu fil-parroċċa tagħna (1993-4) u fil-parroċċa ta' Hal Lija (1994-5).

Wara l-Ordinazzjoni bejn 1-1995 u 1-1998 serva bhala Viċċi-Kappillan fil-parroċċa ta' Marija Bambina fil-Mellieha u wara ġie nnominat Surmast tas-Seminarju Minuri f'Tal-Virtù, ir-Rabat. Din il-kariga għadu jokkupaha sal-lum. F'Awissu 2004, issuċċieda lil Kanonku Dun Karm Cefai bhala Rettur tal-knisja ta' l-Imtahleb u fl-2005 inhatar Deputat Difensur taż-Żwieġ fit-Tribunal Metropolitan ta' l-Arċidjoċesi. Huwa jagħti servizz pastorali wkoll f'Villa Messina, ir-Rabat, u fil-parroċċa ta' l-Immakulata, l-Ibraġ.

Nhar il-Hadd 26 ta' Marzu 2006 fil-5.30pm fil-knisja Kolleġġjata ta' San Pawl, Monsinjur Carmelo Zammit, Kanċillier tal-Kurja, ta l-investitura u l-pusseß tal-Kanonikat lil Fr. David. Nawgurawlu u nifirħulu.

Anton Agius

Fl-okkażjoni ta' Jum ir-Repubblika tas-sena 2005, il-President ta' Malta l-E.T. Dr. Eddie Fenech Adami hatar lill-iskultur Rabti Anton Agius bhala membru ta' l-Ordni Nazzjonali ghall-Mertu.

Dan l-unur ingħata lil Agius bhala rikonoxximent ghall-kontribut kbir li ta fil-qasam artistiku ta' pajjiżna. Anton Agius holq monumenti u xogħol iehor ta' skultura li jinsabu mxerrdin ma' Malta kollha. Hu hadem ukoll xogħlijiet ohra li jinsabu f'pajjiżi barranin.

Fir-Rabat ingawdu hafna minn dawn ukoll. Fosthom insibu xogħlijiet fil-Kolleġjata tagħna kif ukoll fil-Każin San Pawl. Ta' min jghid li hafna drabi dan ix-xogħol sar mingħajr interassi min-naħha ta' Anton Agius u ta' dan ahna lkoll grati.

Nieħudin l-opportunità biex nifirħu u nawgurawlu aktar snin ta' hidma!

Nifirħu wkoll lill-bandist ġdid mal-Banda Konti Ruġġieru 2006 Mario Bonello.

*Fir-ritratt naraw ukoll
lill-Assistent Surmast Joe Muscat
u Lorry Bonnici Għalliem tas-Sejjoni Ram.*

Aktar minn Elf Ruħ Jattendu għall-Beer Festival fir-Rabat – Malta

31 ta' Awissu – 7 ta' Settembru 2005

Mill-Kummissjoni Żjara Banda Ġermaniża

Wara ż-żjara li l-Banda Konti Ruġġieru flimkien ma' kontingent ta' 105 partitarji għamlet f'Reisbach, il-Ġermanja fl-2004, kien imiss lir-Reisbacher Musikanten tirreciproka ż-żjara tal-banda tagħna billi tiġi fostna fir-Rabat.

Għal dan l-ghan inħatret kummissjoni preseduta mis-sur Tonio Fenech u li kienet tinkludi membri mill-Kumitat tal-Każin San Pawl Banda Konti Ruġġieru. Din il-kummissjoni talbet lill-Kumitat Festi Esterni ta' Corpus Domini u San Pawl biex dan ukoll jagħmel parti mill-kummissjoni ġie mahtura. Din it-talba giet milquqha.

Din il-kummissjoni bdiet tahdem biex torganizza din iż-żjara. Ĝie deciż li l-qofol ta' dawn l-aktivitajiet tkun ir-Rabat Beer Festival fil-bitha ta' l-Iskola Pawlu Xuereb bil-permess gentili tas-Sinjura Ms Evelyn Micallef kif ukoll tal-kunsill ta' l-istess skola. Giet imwaqqfa Marquee Tent li tesa madwar 1000 ruħ għall-okkażjoni, kif ukoll intramaw gabbani għat-taqassim ta' l-ikel ipprovduti mis-Sur Tonio Fenech.

Il-grupp Ġermaniż kien alloġġat fil-Gillieru Hotel ta' San Pawl il-Bahar. Billi n-numru kien xi ftit aktar minn dak miftiehem,

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

is-Sur Tonio Fenech offra r-residenza tieghu f'San Pawl il-Bahar biex stajna nakkmodaw lil kulhadd.

Il-programm ta' din iż-żjara kien estensiv u interessanti mal-wasla tagħhom f'Malta l-grupp kien mistieden ghall-barbecue offrut mis-Sur Tonio Fenech fir-residenza tieghu f'Wied Gerżuma, iżda billi t-temp ma kienx jippermetti s-Sur Fenech id-deċċeda li jagħmlu fis-Sala Villa Mdina, fin-Naxxar.

L-ghada filghodu l-grupp għamel żjara fir-Rabat u l-Imdina fejn żar il-Kolleġġjata ta' San Pawl u l-Grotta kif ukoll il-Każin San Pawl u saret żjara fl-Imdina. Wara dan żaru wkoll il-bitha ta' l-iskola fejn kien qed isiru l-ahhar preparamenti ghall-Beer Festival. Filghaxija attenda ghall-Wine and Pizza Night quddiem il-knisja ta' l-Imtahleb.

Żjarat ohra saru fil-Belt Valletta, Marsaxlokk, Wied iż-Żurrieq, Haġar Qim eċċ. Il-Grupp għamel ukoll żjara f'Għawdex, fejn żaru l-Ġgantija u postijiet ohra ta' interress; naturalment gawdew mhux ftit il-bahar sabih ta' din il-gżira. Id-dawra madwar Malta fuq il-Captain Morgan Cruises kienet apprezzata hafna mill-kontingent Ģermaniż.

Aħna b'mod specjali dawk kollha li attendejna ghall-ġita fil-Ġermanja ninsabu kuntenti li din żjara kienet apprezzata hafna mill-gruppi Ģermaniżi u dan jaqtina sodisfazzjon kbir ghaliex irnexxielna npattu ghall-ospitalità li rċevejna meta konna fosthom.

Nghidu xi haga dwar l-attività principali ta' matul din iż-żjara; jiġifieri r-Rabat Beer Festival.

Din ipprovdiet atmosfera mhix tas-soltu. Barra minn hekk kienet ta' suċċess kbir. Konferma ta' dan kienet l-attendenza record li kien hemm fil-jumejn tal-festival.

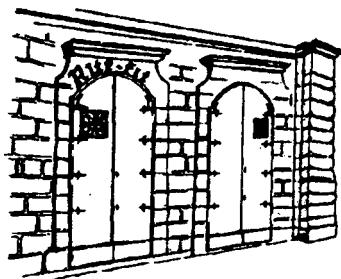
Ta' sodisfazzjon kien il-kliem fuq fomm kulhadd ta' tifhir u apprezzament mingħand kulhadd sew dawk li attendew kif ukoll minn oħrajn. Kolox mar sew skond il-programm u kif ghidna għas-sodisfazzjon ta' kulhadd.

Biex saret attivitā bħal din bilfors li riedet pjan serju u ghajnejna kbira mingħand hafna u ta' dan ahna grati mhux ftit. Ma nistgħux ma nsemmux fost dawn lis-Sur Tonio Fenech li bħal dejjem ta' l-ghajnuna kollha tieghu kull fejn kien hemm bżonn. Flimkien mieghu hadmet fuq li hadmet il-kummissjoni taż-żeww Kumitat Pawlini u magħhom numru kbir ta' volontarji Rabtin Pawlini li lkoll taw sehemhom biex ilhaqna s-suċċess mixtieq.

Din l-attività kellha wkoll il-hsieb li ttaffi l-ispejjeż li ż-żjara bħal din tinvolvi. Nistgħu ngħidu li permezz tagħha l-ispejjeż kollha gew asorbiti u għalhekk dan l-ghan intla haq ukoll.

Nagħlqu dan ir-rapport billi mill-ġdid nirringrażżjaw lis-Sinjura ta' l-Iskola Primarja Pawlu Xuereb tar-Rabat, is-Sinjorina Evelyn Micallef u lill-kunsill ta' l-istess skola talli tawni permess nużaw l-iskola għal din l-attività. Fl-ahħarnett grazzi kbira lil dawk il-hafna Rabtin Pawlini li taw l-ghajnuna tagħhom li mingħajrha żgur li din l-attività ma kinixt tinxxi. Minn qalbna nirringrażżjaw lil kulhadd.

Rite-Fit Boutique

*Casual Wear, Jeans, Tops,
Shirts, Underwear, etc...*

**61, St. Augustine Street, Rabat
Tel: 2145 0712 • Mob: 9942 5156**

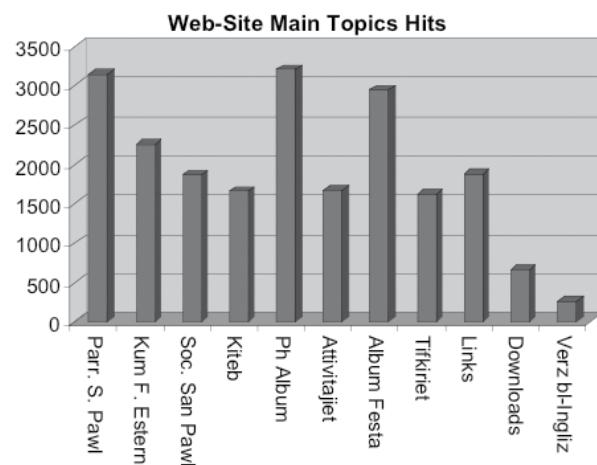
**Il-web-site tal-Festi Principali tar-Rabat
<http://www.sanpawl.rabatmalta.com>**

Meta wiehed jiftah il-website tal-festi tagħna, fil-parti ta' iffel ta' l-iscreen jara numru partikolari li jindika n-numru ta' 'l hekk imsjeħa *hits*. Sakemm morna ghall-istampa dan in-numru kien qabeż it-8500. Xi jfisser dan in-numru? Dan in-numru jurih *counter* li jirregista n-numru ta' l-IP addresses differenti li jaċċessaw il-website. Fi kliem iehor, nistgħu nqisu dan bhala in-numru ta' persuni differenti li dahlu fuq il-website tagħna sa minn mindu din giet immedija

Wara l-festa tas-sena l-ohra, ippruvajna nanalizzaw aktar fid-dettall x'jinteressa lil dawk il-persuni li jidhlu fil-website tagħna. Kien għalhekk li assoċċajna *counter* ma' kull paġna, li ġie ssettjat sabiex jindika kemm-il darba din il-paġna tkun miftuha (anke mill-istess persuna). Ir-riżulati juru li bejn Lulju 2005 u April 2006, il-home-page, jew l-ewwel paġna, tal-website ġiet miftuha 'l fuq minn 10.000 darba.

Minn din il-home-page wiehed jista', minn lista li tinsab fin-naha ta' fuq tal-página jidhol f'diversi sezzjonijiet li jirrigwardaw divesi aspetti tal-festi tagħna. Fost l-aktar sezzjonijiet popolari ma' min dahal fil-website nsibu l-páġna tar-ritratti li ġiet miftuha 3198 darba u dik dwar il-Kolleġġjata ta' San Pawl li ġiet miftuha 3146 darba.

Minn kull pagħna principali, jistgħu jiġu miftuhha numru ta' pagħni ohra b'artikli u informazzjoni relatati ma' dik is-sezzjoni. Jekk nieħdu bhala eżempju, is-sezzjoni relatata mal-Kolleġġjata ta'

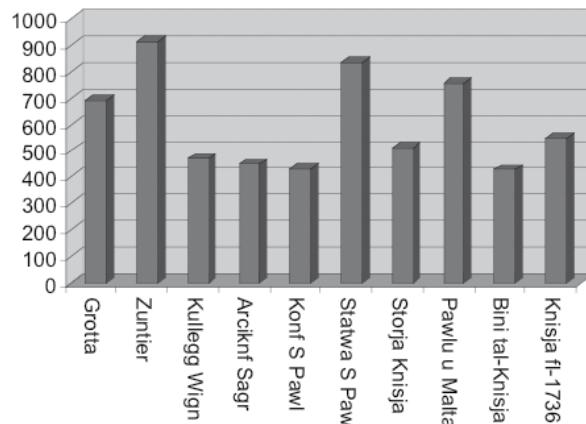
San Pawl naraw li fost l-aktar artikli li ġġeneraw interess kien hemm dak dwar iz-zuntier tal-parroċċa li ġie miftuh għal 912-il darba u dak fuq l-istatwa titulari ta' San Pawl li ġie miftuh 832 darba.

Għalkemm dawn huma riżulati sodisfaċenti hafna, però wiehed ma jistax ma jinnutax li l-ammont ta' drabi li ġew miftuhin il-paġni ta' l-artikli huwa relattivament baxx kumparat mad-drabi li tinfetah il-paġna principali. Dan jista' jkun minhabba l-fatti li dawn il-paġni informativi m'humiex ippreżentati b'mod prominenti u accessiblebbli bizzżejjed.

Inħass għalhekk li huwa importanti li dawn il-paġni jiġu pprezentati b'mod aktar effettiv. F'kull *up-date* tal-website bdiet tingħata prominenza lill-artiklu partikolari fil-paġna principali. Dan sabiex nagħmlu l-aċċess għal dan, kull *update* beda jiġi rreklamat permezz ta' *mail-shot* lil aktar minn 300 persuna li rregistraw l-e-mail address tagħhom fuq il-website.

Tul l-ahħar sena komplejna wkoll inżidu *features*

Web-Site Parrocca S. Pawl - Sub-Topics Hits

B'qima lejn I-Appostlu Missierna San Pawl
Dak li wellidna fi Kristu

godda f'dan is-sit bhal nghidu ahna s-sezzjoni tad-downloads minn fejn jistgħu jiġu mniżżla diversi innijiet, marċi brijuži u funebri u s-sezzjoni dwar *Radju Pawlin* minn fejn ir-Radju tal-festi tagħna jixxandar live fuq l-internet u b'hekk stajna wkoll nilhqu lill-emigrant Rabtin. Ir-rispons għal din l-inizjattiva kien wieħed tajjeb ferm u kellna feed-back mingħand emigrant minn diversi pajjiżi Ewropej, kif ukoll mill-Kanada, l-Istati Uniti, l-Australja u l-Brazil.

Filwaqt li nirringrazzjaw lil kull minn dahal f'din il-website tul dawn l-erba' snin li ilha sservi bhala riferiment primarju tal-festi principali Rabtin; inheġġu lil kulhadd sabiex tħaddulna l-kummenti tagħkom fuq kif tahsbu li dan is-sit jista' jitjieb, sabiex ikun mezz ieħor effettiv li bih inkomplu nkabbru l-popolarità tal-festi tagħna. Tajjeb ukoll li nirringrazzjaw lis-Sur Michel Bugeja ta' *Evolve Internet Services* tar-Rabat ghall-ghajnuna teknika li jagħtina fl-iżvilupp ta' din il-website.

<http://evolve.rabatmalta.com>

e-Volve Internet Services

44, Triq il-Kullegg, Rabat, Malta

• Websites minn Lm18 fis-sena
 • ADSL Always on minn Lm10 fix-xahar
 • Networks għan-negozju tiegħek
 • Konsulenza

Hu hsieb in-negozju tiegħek,
 ahna nghinuk tiftah il-bieb għad-dinja.

Cemplilna issa fuq 99454244 jew 79499626

Pizza • Burgers • Grills • Focaccias
 • Toast • Chips • Local & Foreign
 Wines • Beers • Cold Drinks
 • Hot Beverages • Energy Drinks
 • Ice-creams

Town Centre, Mtarfa
Tel: 21 450 530
Mob: 79 456 363

Mtarfa Snack Bar

**GHAL FENKATI U IKLIET
 IBBUKKJA MINN QABEL**

**RADJU
PAWLIN**
97.2 FM - RABAT

Radju Pawlin se jerġa' jxandar matul il-festa ta' din is-sena. It-trasmissjonijiet jifthu nhar is-Sibt 10 ta' Ĝunju u jagħlqu l-Hadd 2 ta' Lulju – nhar il-festa ta' l-Appostlu Missierna San Pawl.

S k e d a   2 0 0 6

Mit-Tnejn sal-Ġimgħa

- 8.00am Ftuh ta' l-istazzjon u avviżi
- 9.00am Programm ta' diskussjoni (Rpt)
- 11.00am L-Intervista
- 12.00pm Avviżi
- 12.30pm Magazine
- 2.00pm Avviżi
- 2.30pm Marċi Maltin
- 4.00pm Klassik – Mužika Klassika
- 5.00pm HT – Mužika Kontemporanja
- 6.00pm Avviżi
- 7.00pm Programm Mužikali
- 8.00pm Programm ta' Diskussjoni
- 10.00pm Tifkiriet Mužikali
- 12.00am Mužika Varjata

Is-Sibt u l-Hadd

- 8.30am Ftuh ta' l-istazzjon u avviżi
- 9.00am Programmi live (il-Hadd jinkludi l-quddiesa)
- 12.00pm Avviżi
- 12.30pm Magazine (Best of)
- 2.00pm Avviżi
- 2.30pm Programmi ta' diskussjoni
- 5.30pm Avviżi
- 6.00pm Quddiesa
- 7.00pm Programmi Varji
- 10.00pm Tifkiriet Mužikali

Radju Pawlin

se jxandar ukoll b'mod dirett mill-Kolleġġjata ta' San Pawl
iċ-ċelebrazzjonijiet kollha tal-festi ta' Corpus Domini u San Pawl.

Barra minn hekk bhas-sena l-ohra **Radju Pawlin**
se jkun jista' jinstema' wkoll minn fuq dan is-sit:

www.sanpawl.rabatmalta.com

Is-suġġerimenti u l-kummenti tagħkom jistgħu jintbagħtu fuq 1-e-mail:

sanpawl@rabatmalta.com

In Memoriam

Il-Bord Editorjali filwaqt li jfakkar lill-membri u l-ħbieb kollha fil-quddiesa li ssir kull sena għal ruh il-membri u l-benefatturi mejtin nhar il-festa ta' San Pawl fit-tmienja ta' filghodu, jixtieq ifakkarr b'mod speċjali lill-qarrejja f'dawk il-membri li hallewna fl-2005.

Frans Scerri	3 ta' Marzu 2005
Carmelo D'Anastasi	10 ta' Mejju 2005
Piju Scerri	3 ta' Novembru 2005
Paul Gatt	22 ta' Jannar 2006

“Jekk aħna mitna miegħu, ngħixu miegħu wkoll”

Timotju 2

Mons. Pawlu Attard *L-Ewwel Arciprietary tal-Kolleġġjata*

Waqt li konna diġà qegħdin nistampaw dan il-ktieb inħassadna bl-ahbar tal-mewt tal-wisq mahbub ex-Kappillan u l-ewwel Arciprietary tal-Kolleġġjata tagħna – Dun Pawl, kif ilkoll konna nafuh għal hafna snin. Dun Pawl serva bhala ragħaj spiritwali tal-parroċċa tagħna mill-1960 sa 1-1978. Parrokat twil li fih habrek kemm felah biex iċċelebrajna anniversarji u mumenti verament sbieħ. Dun Pawl miet fid-dar tieghu fir-Rabat nhar it-Tlieta 9 ta' Mejju 2006 fl-età ta' 87. Il-funeral tieghu sar l-ghada fil-Kolleġġjata ta' San Pawl. Fil-harġa li jmiss behsiebna nfakku b'artiklu u ritratti li jkopru dawn it-tmintax-il sena ta' hidma.

Patri Markolin Camilleri O.P.

Infakkru lil Patri Markolin Camilleri Saċerdot Dumnikan li ghadda għall-hajja ta' dejjem nhar it-18 ta' Jannar 2006 fl-ghomor ta' 91 sena.

Patri Markolin twieled ir-Rabat nhar id-29 ta' Novembru 1914 minn Alfonsu u Marianna née Galea. Fl-Ordni Dumnikan huwa żamm diversi karigi bl-ahhar wahda tkun dik ta' Viċċi-Kancillier fil-Kurja tad-Djoċċesi ta' Louisiana fl-Istati Uniti ta' l-Amerika. Lil Patri Markolin insibhu ukoll bhala Predikatur Ġenerali devot kbir ta' l-Appostlu Missierna San Pawl. Huwa jissemma wkoll ghax-xogħol ta' traduzzjoni li għamel għat-Taljan ta' xi kitbiet tal-Beatu Ĝorġ Preca ghall-Konsagrazzjoni tal-Kawżi tal-qaddisin gewwa Ruma. F'għeluq is-60 sena tas-Saċerdozju l-Banda Konti Ruġġieru akkumpanjatu bid-daqq ta' marċi brijuži mill-Kunventi tad-Dumnikani tar-Rabat sal-knisja ta' Sidtna Marija ta' l-Għar qabel il-Quddiesa Solenni.

Mulej Agħtihom il-Mistrieħ ta' Dejjem

